

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2018. gada 6. martā

Sēdi vada

Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja
Ineta Ziemele.

I. Ziemele.

Šodien uzsākam lietas Nr. 2017-17-01 *“Par 2017. gada 1. jūnija likuma “Grozījumi likumā “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 1. panta un 2017. gada 22. jūnija likuma “Grozījums likumā “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”* izskatīšanu.

Tiesas sēdē piedalās:

Satversmes tiesas tiesneši: Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Arturs Kučs.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele.

Tiesas sēdi protokolē tiesas sēžu sekretāre Marija Paula Pēce.

Lietā tiek izskatīta tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Pieteikuma iesniedzēji:

Soņa Traube, kuru pārstāv zvērināts advokāts Normunds Šlitke. Lietas materiālos tāpat ir pilnvara, jūs varētu uzrādīt apliecināšu dokumentu tiesas sēžu sekretārei.

N. Šlitke.

Attiecībā uz Soņu Traubi, uzrādu advokāta apliecību un arī Soņas Traubes orderis, pilnvara atrodas lietas materiālos.

Laika ekonomijai es iesniedzu arī pilnvaru no **Agra Jura Amoliņa** un arī orderi.

I. Ziemele.

Jā, paldies, Šlitkes kungs.

Pieteikuma iesniedzējs **Ēriks Jaunzems**, kuru pārstāv zvērināta advokāte Arta Snipe, kā arī **Mihails Farbtuhs**. Lūdzu!

Pieteikuma iesniedzējas **Solvīta Zandere** un **Māra Dabrovskā**, kuras pārstāv zvērināta advokāte Inese Nikuļceva.

I. Nikuļceva.

Jā. Tad es iesniedzu divas pilnvaras un arī divus orderus.

I. Ziemele.

Paldies. Un pieteikuma iesniedzēja **Žanete Aščuka**, pārstāvis Arturs Solozemnieks.

A. Solozemnieks.

Jā, lietas materiālos ir pilnvara, šeit ir arī pilnvaras oriģināls.

I. Ziemele.

Paldies. Šis jautājums ir noskaidrots.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēta aktu. — **Saeima** — kuru šodienas tiesas sēdē pārstāv zvērināts advokāts Sandis Bērtaitis. Jā, personu apliecinošs dokuments... Paldies.

Lietā ir pieaicinātas vairākas pieaicinātās personas.

12. Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija, kuru pārstāv komisijas priekšsēdētājs Sergejs Dolgopolovs.

Tieslietu ministrija, kuru pārstāv ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos Laila Medina. Paldies.

Ekonomikas ministrija. Tātad, pirmām kārtām, Mājokļu politikas departamenta direktors Mārtiņš Auders. Jūs esat viens pats? Un Juridiskā departamenta direktors? Nebūs. Labi.

Latvijas Republikas tiesībsargs. Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece Inga Peimane.

Latvijas Banka. Bankas padomes loceklis Edvards Kušners. Paldies.

Valsts zemes dienests. Ģenerāldirektora vietniece juridiskajos jautājumos Ineta Baldiņa. Un Nekustamā īpašuma vērtēšanas departamenta Vērtēšanas analīzes daļas vecākais eksperts Māris Grīnbergs.

Profesors, tiesību doktors Kalvis Torgāns.

Profesors, tiesību doktors Jānis Rozenfelds.

Profesors, tiesību doktors Kaspars Balodis... šobrīd vēl nav.

Paldies.

Tātad jautājums tiesnešiem. Vai, ņemot vērā uz doto brīdi viena eksperta un Ekonomikas ministrijas viena no departamenta direktoriem klāt neesamību, mēs varam uzsākt procesu? Un lietas dalībniekiem? Nav iebildumu. Tātad, paldies.

Lietā ir saņemti vairāki lūgumi. Sāksim ar pieteikuma iesniedzējiem.

Nikuļcevas kundze. Vai jūs uzturat savu lūgumu un kāpēc? Ja varētu, tad tā ļoti īsi un koncentrēti.

I. Nikuļceva.

Jā, protams, es uzturu lūgumu. Mēs esam lūguši pieaicināt vēl divas pieaicinātās personas. Viens ir ekonomists Jānis Abāšins, kurš ir atzīts ekonomists un kurš, mūsu ieskatā, varētu sniegt tiešām neitrālu un objektīvu viedokli par ekonomiskajiem un finanšu jautājumiem. Satversmes tiesa ir pieaicinājusi pieaicinātās personas par šo jautājumu, bet tās ir tikai un vienīgi valsts institūcijas un mēs vēlētos dzirdēt arī eksperta viedokli.

Tas pamatojums par to, kāda ir viņa izglītība un darba pieredze, ir sniegts lūgumā. To es neatkārtošu. Es gribu tikai uzsvērt, ka Abāšina kungs ir arī ieradies, ir zālē un ir gatavs arī piedalīties šodienas tiesas sēdē.

Un otrs lūgums ir par biedrību — Zemes reformas komiteju. Biedrības valdes locekle Dace Timmermane arī pašlaik atrodas tiesas sēžu zālē un arī ir gatava piedalīties sēdē.

Šeit pamatojums arī ir sniegts rakstveidā, bet manā ieskatā tā ir Satversmes tiesas prakse, ka parasti ir pieaicinātas arī nevalstiskas organizācijas, kuras pārstāv kādas sabiedrības grupas intereses, pie kuras pieder arī konstitucionālās sūdzības iesniedzēji. Šajā gadījumā tā ir šī te biedrība — nevalstiska organizācija, kura ir piedalījusies arī Saeimā būtībā visu likumdošanas iniciatīvu apspriešanā par šo jautājumu.

Tad mēs lūdzam pieaicināt šīs te divas pieaicinātās personas un uzklaustīt tās.

I. Ziemele.

Paldies. Kāds būtu Saeimas pārstāvja viedoklis?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa! Attiecībā uz Abāšina kungu mums nebūtu komentāru. Pēc būtības mēs piekrītam, ka šajā lietā būtu svarīgi uzzināt speciālista viedokli no ekonomiskās perspektīvas, tā kā Abāšina kungs... nav šaubu par viņa kompetenci, es domāju, ka varētu viņu pieaicināt.

Attiecībā uz biedrības pieaicināšanu, kas pārstāv noteiktas grupas intereses. Ir jāņem vērā, ka faktiski šajā te lietā strīds ir par divām īpašnieku grupu interešu līdzsvarošanu. Un, ja tiek pieaicināts nevalstiskais sektors, kas pārstāv zemes īpašniekus, tad loģiski būtu risināt arī jautājumu par otras iesaistītās interešu grupas — nevalstiskā sektora pārstāvības organizāciju piesaistīšanu. Tā kā, lai būtu arī šis te balanss Satversmes tiesas procesā, ka būtu loģiski arī otru pusi pieaicināt. Vai nu aicina abas, vai neaicina nevienu. To es atstāju tiesas ieskatā.

No Saeimas puses šāds lūgums netika pieteikts, jo mēs tomēr izlēmām, ka nebūtu nepieciešamas nevalstiskā sektora organizācijas šajā tiesvedības procesā, bet to atstājam godātās tiesas ieskatā.

I. Ziemeļe.

Paldies. (*Tiesneši apspriežas.*) Tātad tiesa apspriedusies, akceptē jūsu pirmo lūgumu saistībā ar Abāšina kunga pieaicināšanu par pieaicināto personu tiesas sēdē. Savukārt tātad otro lūgumu Satversmes tiesa noraida.

Saeimas pārstāvim... jums arī bija virkne lūgumu.

S. Bērtaitis.

Jā. Godājamā tiesa! Pirms Satversmes tiesas sēdes esam iesnieguši trīs lūgumus. Ātri atreferēšu šo lūgumu būtību.

Pirmkārt, mēs lūdzam Satversmes tiesu lemt par vēl divu pieaicināto personu pieaicināšanu. Tātad, pirmām kārtām, tas ir Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Lūgumā esam norādījuši uz to, ka Patērētāju tiesību aizsardzības centrs savā praksē ir atzinis, ka zemes īpašnieku darbība, iznomājot zemi daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašniekiem, tiek veikta saimnieciskās darbības ietvaros, un daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašnieki, saņemot šo zemes nomas pakalpojumu, jo mēs varētu viņu pēc būtības pielīdzināt pakalpojumam, tad tas tiek veikts šajās patērētāju tiesisko attiecību ietvaros. Un ņemot vērā, ka patērētāji ir īpaša sabiedrības grupa, kurai likumdevējs ir tiesīgs noteikt paaugstinātu aizsardzības līmeni, un ņemot vērā, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēji apšauba, ka šie dzīvokļu īpašnieki nav un nevar tikt uzskatīti par īpaši aizsargājamu grupu, tostarp nevar būt uzskatāmi par patērētājiem, ir jautājums, vai tomēr nebūtu korekti pieaicināt profesionālu un kompetentu valsts iestādi, kas šajā jomā varētu dot kompetentu viedokli, tostarp arī raksturotu aktuālās problēmas šajā jomā, jo Patērētāju tiesību aizsardzības centrs ir sniedzis uzziņas par dažādiem aktuāliem tiesību jautājumiem, ir piemērojis dažādas sankcijas un dažādus citus tiesību ierobežojumus zemes īpašniekiem. Tā kā tas varētu būt aktuāls jautājums.

Otrs moments ir... kā otru pieaicināto personu Saeima uzskata, ka varētu lemt arī par Saeimas deputāta Andreja Elksniņa, bijušā Saeimas deputāta, pieaicināšanu šajā lietā pieaicinātās personas statusā. Vēršam uzmanību uz to, ka Elksniņa kungs bija viens no grozījumu iniciatoriem... tātad deputāts, kas sniedza priekšlikumus un uzstāja uz šīs apstrīdētās tiesību normas virzību likumdošanas procesā un pieņemšanu. Līdz ar to Elksniņa kungs varētu sniegt arī padziļinātus apsvērumus, kādēļ tas tika darīts un kāds bija no viņa perspektīvas šis konteksts, kādā šis priekšlikums tika veidots. Tā kā es domāju... mūsu skatījumā Elksniņa kunga klātbūtne šeit palīdzētu Satversmes tiesai vispusīgi izvērtēt, kā šis priekšlikums ir radies, kā viņš ir virzīts.

Elksniņa kunga bija klāt likumdošanas procesā, tāpēc viņa viedoklis šajā jautājumā būtu svarīgs.

Secības kārtā es tad tiešu tālāk pie pārējiem lūgumiem...

I. Ziemeļe.

Vispirms par pieaicinātajām personām.

Kāds ir jūsu viedoklis?

N. Šlitke.

Manu klientu un arī citu kolēģu vārdā es izteikšu viedokli.

Attiecībā par Patērētāju tiesību aizsardzības centru uzskatu, ka šāds lūgums ir viennozīmīgi noraidāms. Pirmkārt, Satversmes tiesa šodien jau lēma par to, ka nepieļaut attiecīgi zemes īpašnieku koleģiālo interešu pārstāvi, tādējādi arī Patērētāju tiesību aizsardzības centrs šajā gadījumā mēģina uz negodīgas komercprakses aizlieguma likuma pamata pārstāvēt dzīvokļu īpašnieku kolektīvās intereses.

Secīgi arī no līdzsvara būtu noraidāms lūgums kaut vai tāpēc vien, ka, ja nav zemes īpašnieku likumiskā pārstāvja uz Biedrību nodibinājuma likuma 10. panta pamata, tad nav pieļaujams arī pieļaut dzīvokļu īpašnieku kolektīvo interešu pārstāvi uz negodīgas komercprakses aizlieguma likuma pamata.

Papildus norādu, ka likuma "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" 13. pants nosaka, ka strīdus starp zemes īpašniekiem un ēku īpašniekiem izšķir tikai un vienīgi tiesa, secīgi, tā ir arī Satversmes tiesa, un tā nevar būt iestāde, tajā skaitā arī Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Visi jautājumi, kur Patērētāju tiesību aizsardzības centrs ir iejaucies attiecīgi šajās attiecībās pretēji likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" 13. pantam, atrodas šobrīd Administratīvajā tiesā un, ja lieta atrodas Administratīvajā tiesā, tad atbilstoši pašas Satversmes tiesas noteiktajam, Satversmes 1. pants pie varas dalīšanas principiem liedz jebkurai personai laikā, kamēr notiek tiesvedība administratīvajā tiesā, izteikties par šiem jautājumiem.

Papildus gribu norādīt, ka, kā jau teicu, likums nosaka, ka tikai tiesa izšķir strīdus starp zemes un ēkas īpašniekiem, līdz ar to arī kolektīvo interešu pārstāvību nevar veikt neviena iestāde.

Un vēl os arī norādīt, ka šodien ir publicēts "Delfos" un "TVnet" raksts, ka SIA "Rīgas namu pārvaldnieks" ir nosūtījis paziņojumus dzīvokļu īpašniekiem par veciem parādiem par 2009. gadu, kas ir deviņus gadus veci...

I. Ziemeļe.

Es ļoti atvainojos... tas droši vien būs kaut kas, ko es jau minēju savā uzrunā. Tātad jūs esat pret šo... mēs sapratām.

N. Šlitke.

Jā. Tieši tā. Mēs esam pret to, jo, kā jau es teicu...

Attiecībā uz Elksniņa kungu. Vēlos norādīt, ka Saeimu jau pārstāv Bērtaiša kungs un, kā pareizi jau ir norādīts vairākos citos paskaidrojumos, tad, pārstāvot Saeimas simt deputātus kopumā, manā ieskatā nav nepieciešams vēl pieaicināt atsevišķi deputātu Elksniņu, lai viņš izteiktu ieskatu, kāpēc viņš uz trešo lasījumu ir pieteicis pēkšņu pieteikumu, kas nav minēts nekur.

Es atstāju to Satversmes tiesas kompetencē, bet manā ieskatā Sandim Bērtaitim pašam ir jāpaskaidro, kāpēc Elksniņa kungs tā ir darījis. Paldies.

I. Ziemeļe.

Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Ja es drīkstu... es arī gribētu paust viedokli no konstitucionālās sūdzības iesniedzēju puses, kurus es pārstāvu.

I. Ziemeļe.

Vai nav tā, ka... Šlitkes kungs teica un tikko pauda visu jūsu viedokli?

I. Nikuļceva.

Nē, es gribu paust papildus viedokli.

I. Ziemeļe.

Ļoti īsi.

I. Nikuļceva.

Arī konstitucionālās sūdzības iesniedzēji, kurus es pārstāvu, kategoriski iebilst pret Patērētāju tiesību aizsardzības centra pieaicināšanu par pieaicināto personu. Un es vēlos vērst tiesas uzmanību uz to, ka patērētāju tiesību aizsardzība ir procesuāla. Patērētājiem nav tiesības uz konkrētu pakalpojuma vai preces cenu. Un šajā lietā iet runa būtībā par pakalpojuma cenu, par piespiedu nomas apmēru. Un līdz ar to pretēji tam, ko teica Saeimas pārstāvis, mēs neiebilstam un vismaz es neapstrīdu to, ka dzīvokļu īpašnieki ir patērētāji, bet patērētājiem nav tādas tiesības uz kaut kādu samazinātu nomas maksu, tāpat kā patērētājiem nav tiesības uz konkrētu preces vai pakalpojuma cenu.

Un līdz ar to es arī lūdzu šo lūgumu noraidīt par Patērētāju tiesību aizsardzības centra pieaicināšanu arī uz šiem pamatiem un, protams, es pievienojos tam, ko teica

Šlitkes kungs par Elksniņa kunga pieaicināšanu, ko es arī neuzskatu, ka tas būtu nepieciešams.

I. Ziemele.

Paldies. Jūsu pozīcijas ir skaidras. Kolēģi...? Tā... Tādējādi šis Saeimas lūgums gan par Patērētāju aizsardzības centru, gan arī par Elksniņa kungu ir noraidīts.

Lūdzu, turpiniet!

S. Bērtaitis.

Paldies, godājamā tiesa! Otrs lūgums, ko Saeima ir pieteikusi Satversmes tiesai, ir saistīts... ir varbūt tāds procesuāla rakstura lūgums, kuram varbūt nav būtiskas izmaiņas attiecībā uz tām personām, kuras būtu aicināmas... Proti, šobrīd tiesa ir pieaicinājusi Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisiju kā pieaicināto personu šeit procesā, un šodien Sergeja Dolgopolova kungs ir ieradies kā komisijas priekšsēdētājs, pārstāvot komisiju. Mēs savā lūgumā esam mēģinājuši izskaidrot šo apstākli, ka komisija ir Saeimas daļa un Saeima šajā lietā ir pieaicināta kā lietas dalībnieks, proti, kā tā valsts institūcija, kas ir izdevusi apstrīdēto tiesību normu. Savukārt komisija ir pieaicināta kā pieaicinātā persona, kurai ir šis te *amicus curiae* statuss un līdz ar to... teiksim tā, komisija šādā veidā tiek procesuāli nošķirta no Saeimas kā lietas pamatdalībnieka. Mēs, protams, neapšaubām Satversmes lietas kompetenci patstāvīgi noteikt, kura persona kādā statusā ir pieaicināta, tomēr mēs lūgtu rast tiesu iespēju pārdomāt, vai Dolgopolova kungs šajā lietā nebūtu pieaicināms kā liecinieks. Ko tas dotu? Liecinieks, pirmām kārtām, liecinātu par faktiskajiem apstākļiem, par likumdošanas procesa apstākļiem, kas ir būtiski šajā lietā, bet liecinieks nesniedz viedokli par šo jautājumu. Pieaicinātās personas saskaņā ar Satversmes tiesas likumu sniedz viedokli, un tas jau zināmā mērā konkurē var radīt konkurenci ar Saeimas sniegto pozīciju šajā lietā gan atbildes rakstā, gan mutvārdu paskaidrojumos. Tāpēc mēs saskatām šeit zināmu tādu perspektīvu problēmu. Mēs vienkārši vēršam Satversmes tiesas uzmanību uz to jautājumu, jo mēs rūpējamies... ne tikai šajā lietā, bet arī citās lietās... tāpēc mēs lūgtu mainīt šo statusu un Dolgopolova kungu šajā tiesas sēdē noprotināt kā liecinieku, nevis kā pieaicinātās personas — Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas — pārstāvi.

Paldies.

I. Ziemele.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvju viedoklis?

I. Nikuļceva.

Mēs būtībā gribētu iebilst pret to, ka Dolgopolova kungs tiktu pratināts kā liecinieks, jo liecinieka jēga ir sniegt informāciju par faktiem. Saeimas komisijas sēdes, tāpat kā arī Saeimas sēdes, protams, tiek protokolētas, stenografētas, audio ierakstītas. Un nav saprotams, tad par ko liecinās Dolgopolova kungs kā liecinieks? Es vērsu tiesas uzmanību uz tādu vispār zināmu faktu, ka cilvēki parasti atceras notikumus sliktāk un atceras to, kas nav noticis, atšķirībā no dokumentiem un ar tehniskiem līdzekļiem fiksētām ziņām. Līdz ar to kā liecinieku mēs lūdzam Dolgopolova kungu nepratināt.

I. Ziemeļe.

Paldies. Tiesneši... Tā, tiesa lemj, ka šis lūgums ir noraidāms.

Lūdzu, vai Saeimas pārstāvim vēl bija kāds lūgums?

S. Bērtaitis.

Jā. Paldies, godājamā tiesa! Pēdējais lūgums ir saistīts ar papildu dokumentu pievienošanu lietas materiāliem.

Mēs esam iesnieguši tādus vairākus dokumentus, kas ir nozīmīgi šīs lietas izskatīšanā. Tie ir tādi: Saeimas Juridiskās komisijas 2013. gada sēdes protokols, Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas 2015. gada sēdes protokols, kas apliecina to, ka Saeima jau vairākus gadus pirms apstrīdēto tiesību normu pieņemšanas ir apsvērusi dažādus alternatīvus līdzekļus un risinājusi šo problēmu kopumā. Tāpēc tas vienkārši varētu sniegt ieskatu un palīdzēt šīs lietas izskatīšanā pēc būtības.

Papildus tam mēs lūdzam Satversmes tiesu pievienot lietas materiāliem arī vairākas Latvijas Valsts prezidenta kancelejas vēstules. Šīs vēstules parāda to, ka vairākas personas pēc likuma pieņemšanas Saeimā bija vērsušās pie Latvijas Valsts prezidenta ar lūgumu atgriezt šos likuma grozījumus otrreizējai caurlūkošanai. Valsts prezidents tomēr nepiekrita šiem lūgumiem un pēc būtības izsludināja likumus. Attiecīgi tas apstāklis arī sniegtu papildu informāciju Satversmes tiesai, ņemot vērā, ka tomēr Valsts prezidenta loma šajā likumdošanas procesā arī ir pietiekami nozīmīga un Valsts prezidents savā praksē ir pierādījis, ka atgriež Saeimai atpakaļ nepilnīgus, nepārdomātus likumu grozījumus, kurus nepieciešams varbūt atkārtoti izdiskutēt. Šajā gadījumā Valsts prezidents no savas perspektīvas nav saskatījis šādu nepieciešamību. Tā kā šis ir tāds blakus apstāklis, kas arī varētu tikt ņemts vērā no Satversmes tiesas puses.

Un visbeidzot arī mēs esam komisijā... Saeimas komisijā atbildīgajā tika saņemts kādas fiziskas personas 2018. gada 2. februāra iesniegums, kuram bija pielikumā pievienota akciju sabiedrības "Pilsētas zemes dienests" ar 2018. gada

30. janvāra vēstule par zemes izpirkšanu, kur attiecīgi šī juridiskā persona kā zemes īpašnieks bija piedāvājis iegādāties zemes gabalus zem daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas. Šis dokuments, savukārt, apliecina to, ka starp zemes īpašniekiem un daudzdzīvokļu māju īpašniekiem ir aktīva komunikācija attiecībā uz zemes piespiedu nomas dalītā īpašuma izbeigšanu pat bez likumdevēja iesaistes un attiecīga likuma pieņemšanas. Tas faktiski norāda uz to, ka puses ir motivētas izbeigt šāda veida īpašumu un tas zināmā mērā apgāž arī konstitucionālās sūdzības iesniedzēju argumentus, ka turpmāk, pēc apstrīdēto normu pieņemšanas šāda motivācija zudīs. Tāpēc arī šis dokuments Satversmes tiesai varētu palīdzēt lietu izskatīt. Paldies.

I. Ziemele.

Paldies.

N. Šlitke.

Jā, vēlos norādīt savu klientu vārdā, ka tas, ka Valsts prezidents nav ņēmis vērā vairāku personu, tajā skaitā arī manis pārstāvētā Agra Jura Amoliņa lūgumu neizsludināt likumu, nenozīmē, ka Valsts prezidents atzīst, ka likums ir kvalitatīvs. Tieši otrādi, Valsts prezidents ir norādījis, ka uz trešo lasījumu nav pieļaujami būtiski likuma grozījumi. Taču Valsts prezidents rīkojās atbilstoši likumam, tā ir viņa...

I. Ziemele.

Es atvainojos... Tātad jūs esat pret šo lūgumu?

N. Šlitke.

Jā, mēs esam pret šo lūgumu, jo, ņemot vērā to, ka ja prezidents nenosūta atpakaļ arī tad, ja Saeima balsos... vienlaicīgi prezidents neredz iespēju, ka Saeima varētu balsot citādi.

Attiecībā uz fiziskās personas iesniegumu Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai norādu, ka tas neattiecas uz izskatāmo lietu, jo vienkārši viena persona ir prasījusi Saeimas komisijas viedokli, vai ir iespējams izpirkt īpašumus. Šeit nav neviena pierādījuma, ka, pirmkārt, būtu noticis kāds darījums. Šeit ir sarakste par to, ko zemes īpašnieki piedāvā pirkt un ēkas īpašnieki prasa viedokli Saeimai, vai drīkstam pirkt. Tādējādi tas nav pierādījums lietā. Arī šo lūgumu lūdzu noraidīt.

Procesa ekonomijai vienlaikus, ņemot vērā Saeimas atbildes rakstā norādīto, ka Soņai Traub, iespējams, vispār nav tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību, jo nav pierādīts, ka neviens ar viņu nevēlas slēgt līgumus, es lūdzu Satversmes tiesu pieņemt pierādījumus... kur dzīvokļu tiesīgais īpašnieks... šobrīd...

I. Ziemele.

Pagaidiet, pagaidiet... tas pēc tam. Vispirms pabeigsim šo jautājumu. Tātad jūs esat... jūsu viedoklis ir, ka visi ir noraidāmi.

N. Šlitke.

Jā, visi lūgumi ir noraidāmi.

I. Ziemele.

Tā... labi... vispirms ar šo tiks galā... (*Tiesneši apspriežas.*) Tātad tiesa lemj Saeimas šos lūgumus noraidīt, bet šajā lūgumā ir arī jūsu, Bērtaiša kungs, pilnvara. Jūs tagad iesniedzāt jauno.

S. Bērtaitis.

Jā, tur bija precizēts.

I. Ziemele.

Jā, paldies.

Tā. Saeimai vēl bija kādi lūgumi?

S. Bērtaitis.

Citu nav.

I. Ziemele.

Vairāk lūgumu nav. Es saprotu, ka ir pieteikuma iesniedzējai vienai lūgums. Kas tas ir par lūgumu?

N. Šlitke.

Man ir lūgums pievienot pierādījumus...

I. Ziemele.

Pagaidiet, pastāstiet vispirms.

N. Šlitke.

Tātad šie pierādījumi... ir nesens saņemts no vienas nedzīvojamās telpas īpašnieces, komersanta aicinājums noslēgt nomas līgumu, ņemot vērā jaunus likuma grozījumus, kur attiecīgi šis komersants, kas ir juridiska persona un kas nomā telpas uz Soņas Traubes zemes, ir norādījis, ka 6 procenti neatbilst likumam, tāpēc komersants prasa Soņai Traub samazināt līdz likuma noteiktajiem 5, 4, 3 procentiem zemes nomas maksu, kas pierāda to, ka arī juridiskas personas pie pašreizējā likuma

līgumus par 6 procentiem vai taisnīgu atlīdzību neslēdz, norādot to, ka viņiem ir tiesības uz likuma aizsardzību.

Un otrs pierādījums ir "Rīgas namu pārvaldnieka" valdes lēmums, kas konkrēti apsaimnieko Soņas Traub ēku, ka "Rīgas namu pārvaldnieks" turpmāk slēgs līgumus ne vairāk kā par 5 procentiem, ņemot vērā, ka "Rīgas namu pārvaldnieks" uzskata, ka viņiem ir saistoša pašreizējā likuma redakcija, kur nomas maksa nevar pārsniegt 5 procentus, papildus norādot, ka šajā cenā jābūt iekšā visiem nodokļiem, tajā skaitā pievienotās vērtības nodoklim.

Šos divus pierādījumus mēs vēlamies pievienot lietai. Un pavadvēstulē ir norādīti arī citi argumenti par Saeimas atbildes rakstu. Esam šo sagatavojuši šodien, arī iepazīstoties ar Bērtaiša kunga vakardienas iesniegumu, tostarp sekojoši bijām to nolēmuši iesniegt tieši Satversmes tiesā, procesa ekonomijai vairākos eksemplāros. Paldies.

I. Ziemele.

Tā. Es saprotu, ka Saeimas pārstāvim šis dokuments nav.

N. Šlitke.

Eksemplārs ir sagatavots.

I. Ziemele.

Jā, patreiz... Un tagad mēs visi draudzīgi lasīsim.

Tā... darīsim tā, ka jūs iesniedzat šo lūgumu tiesai. Tiesa iepazīsies ar jūsu lūgumu, tāpatās arī Saeima iepazīsies ar jūsu lūgumu un mēs par šo lūgumu lemsim jau nedaudz vēlākā stadijā. Tas mums paliks atvērts jautājums. Nodiet tiesas sēžu sekretārei.

N. Šlitke.

Paldies.

I. Ziemele.

Tā... Visi lūgumu ir izteikti un izskatīti. Vismaz 90 procenti.

Šajā brīdī, tā kā lietā ir gan samērā liels pieteikuma iesniedzēju skaits un attiecīgi vairāki pārstāvji, kā arī liels pieaicināto personu skaits, tad tiesa ir lēmusi strādāt gan šodien, gan rīt, gan arī principā nākamajā nedēļā.

Mums vajadzētu vienoties par darba kārtību, lai mēs varam efektīvi visi iet uz priekšu. Tātad šodien tiesa strādās līdz pulksten 16.00. Ja pusēm nav iebildumu, tad arī sāks uzklaut pieaicinātās personas tādā kārtībā, kā tiesas sēdes priekšsēdētāja arī

pārbaudīja šo pieaicināto personu personības un pilnvarojumus. Ja nav kādu īpašu iebildumu...

S. Bērtaitis.

Nav iebildumu.

I. Ziemeļe.

Nikuļcevas kundze.

I. Nikuļceva.

Es gribētu izteikt šajā sakarā lūgumu tiesai, ka Abāšina kungs ir šodien ieradies. Vai mēs varam lūgt Abāšina kungu uzklausīt šodien?

I. Ziemeļe.

Redzat, Nikuļcevas kundze, arī visi pārējie ir ieradušies šodien un arī ir tikpat aizņemti cilvēki. Tā kā es domāju, ka mēs paliksim pie šīs kārtības, arī ņemot vērā, teiksim, šo pēdējo brīdi, kurā jūs iesniedzāt šo lūgumu. Mēs paliksim pie tās kārtības. Paldies, jūsu viedokli mēs dzirdējam, bet paliekam pie kārtības, kādā tika pieaicinātas personas arī nosauktas jau iepriekš.

Tā... tāpat aptuveni šāda būs tā darba kārtība.

Šajā brīdī mēs varam ķerties pie lietas izskatīšanas pēc būtības un lietā tiks nolasīts tiesneša ziņojums, kurš ir sagatavojis šo lietu. Lūdzu, tiesnesi Gunāru Kusiņu nolasīt ziņojumu.

G. Kusiņš.

Satversmes tiesā tika saņemti septiņi pieteikumi par lietas ierosināšanu, kuros lūgts atzīt 2017. gada 1. jūnija likuma "Grozījumi likumā "Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju"" 1. pantu un 2017. gada 22. jūnija likumu "Grozījums likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās"" par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam".

Satversmes tiesas 1. kolēģija 2017. gada 19. jūlijā ierosināja lietu Nr. 2017-17-01 pēc Soņas Traubes 30. jūnijā iesniegtā pieteikuma.

Satversmes tiesas 3. kolēģija 2017. gada 1. novembrī ierosināja lietu Nr. 2017-26-01 pēc Ērika Jaunzema 12. oktobrī iesniegtā pieteikuma. Savukārt 24. novembrī ierosināja lietu Nr. 2017-31-01 pēc Agra Jura Amoliņa 27. oktobrī un Mihaila Farbtuha 13. novembrī iesniegtā pieteikuma.

2017. gada 20. decembrī Satversmes tiesas 3. kolēģija ierosināja lietu Nr. 2017-34-01 pēc Solvitas Zanderes 8. decembrī iesniegtā pieteikuma.

Satversmes tiesas 2. kolēģija 2018. gada 10. janvārī ierosināja lietu Nr. 2018-02-01 pēc Māras Dabrovskas pieteikuma, kas iesniegts 2017. gada 20. decembrī.

Savukārt 2018. gada 24. janvārī Satversmes tiesas 4. kolēģija ierosināja lietu Nr. 2018-03-01 pēc Žanetas Aščukas 9. janvārī iesniegtā pieteikuma.

Lēmumā par lietas Nr. 2017-17-01 ierosināšanu institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, Saeimu, uzaicināja iesniegt atbildes rakstu par lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu. Saeimas atbildes raksts Satversmes tiesā saņemts 2017. gada 29. septembrī.

Lēmumos par pārējo lietu ierosināšanu atzīts, ka nav nepieciešams aicināt Saeimu iesniegt atbildes rakstu, jo lietā Nr. 2017-17-01 tas jau ir iesniegts.

Lietas sagatavošanas izskatīšanai laikā par pieaicinātajām personām atzītas Tieslietu ministrija, tiesībsargs, profesors Kalvis Torgāns, profesors Jānis Rozenfelds, profesors Kaspars Balodis.

Ar Satversmes tiesas tiesneša Gunāra Kusiņa 2017. gada 11. decembra lēmumu lietas Nr. 2017-17-0, Nr. 2017-26-01 un Nr. 2017-31-01 apvienotas vienā lietā ar lietas numuru 2017-17-01.

Ar Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles 2017. gada 13. decembra lēmumu lieta nodota izskatīšanai.

2018. gada 16. janvārī Satversmes tiesa nolēma izskatīt lietu Nr. 2017-17-01 pilnā tiesas sastāvā tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos, kā arī noteikt vēl šādas pieaicinātās personas: 12. Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisiju, Ekonomikas ministriju, Latvijas Banku un Valsts zemes dienestu.

Ar Satversmes tiesas tiesneša Gunāra Kusiņa 2018. gada 6. februāra lēmumu lietas Nr. 2017-34-01, Nr. 2018-02-01 un Nr. 2018-03-01 apvienotas vienā lietā ar numuru 2017-34-01.

Ar Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles 2018. gada 8. februāra lēmumu lieta nodota izskatīšanai un Satversmes tiesa 2018. gada 12. februārī nolēmusi apvienot lietas Nr. 2017-17-01 un Nr. 2017-34-01 vienā lietā un piešķirt apvienotajai lietai nosaukumu “Par 2017. gada 1. jūnija likuma “Grozījumi likumā “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju”” 1. panta un 2017. gada 22. jūnija likuma “Grozījums likumā “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.

Lietas dalībniekiem par tiesas sēdi rakstveidā ir paziņots 2018. gada 17. janvārī un 14. februārī.

Paziņojums par lietas izskatīšanu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos publicēts šā gada 19. janvārī oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Nr. 14.

Pieteikuma iesniedzējas Soņas Traubes pilnvarotais pārstāvis zvērināts advokāts Normunds Šlitke ar lietas materiāliem ir iepazinies šā gada 18. janvārī,

savukārt Saeimas pilnvarotā persona Ilze Tralmaka ir iepazinusies ar lietas materiāliem šā gada 24. janvārī.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies. Vai tiesnešiem būtu kādi jautājumi saistībā ar tiesneša ziņojumu?

Paldies.

Es tagad došu vārdu pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem. Bet, pirms es to daru, es gribētu noskaidrot, kādā kārtībā jūs esat gatavi?

I. Nikuļceva.

Vispirms, ja tiesa atļautu, es gribētu izteikt lūgumu par uzstāšanās ilgumu. Gribētu izteikt lūgumu ļaut katram no mums runāt līdz 30 minūtēm. Mēs, protams, centīsimies mazāk, bet līdz 30 minūtēm, kas arī ir paredzēts Satversmes tiesas likumā pieteikuma iesniedzējam. Vispirms runās Normunds Šlitke, tad Arta Snipe, tad runāšu es un tad, iespējams, vēl piebildīs dažus vārdus ceturtais pārstāvis.

I. Ziemele.

Skaidrs. Tātad pirmais būs Šlitkes kungs, tad Snipes kundze, Nikuļcevas kundze un Solozemnieka kungs. Labi, par šādu kārtību mēs varam vienoties.

Man tiesas vārdā tomēr būtu aicinājums. Par cik problēma ir vienota, tātad koncentrēties uz to jūsu pozīcijas izklāstā, kas ir atšķirīgais un, protams, koncentrēties uz juridiskā pamatojuma aspektiem, normu atbilstību Satversmei. Paldies

Šlitkes kungs. Lūdzu!

N. Šlitke.

Jā, paldies augsti godājamā Satversmes tiesa, paldies priekšsēdētāja!

Gribu teikt, ka mēs uzturam visus pieteikumā norādītos juridiskos argumentus, tāpēc procesuālajai ekonomijai uzreiz savā runā vairāk vērsīšos par viedokli par Saeimas atbildes rakstu.

Gribu norādīt, ka gan maniem klientiem, gan arī man personīgi kā savulaik atmodas cīņu dalībniekam, Latvijas neatkarības kustības dalībniekam, Tautas frontes loceklim, Pilsoņu kongresa loceklim, barikāžu dalībniekam ir tīri visai dīvaini lasīt Saeimas atbildes rakstu. Gan tāpēc, ka atbildes raksts jau ir nepatiesa informācija vai puspatiesības, un ar to faktiski manā izpratnē tiek mēģināts ietekmēt un maldināt Satversmes tiesu, gan arī tāpēc, ka atbildes rakstu, pārstāvot Saeimu, visticamāk ir gatavojis jurists, kurš pirms tam ir rakstījis Soņas Traub konstitucionālo sūdzību par tām pašām tiesību normām, kur mēs varam arī izlasīt Sanda Bērtaiša rakstu "Jāpārskata zemes piespiedu nomas regulējums" žurnālā "Saldo", 2008. gada

13. augustā, kad attiecīgi Bērtaiša kungs rakstīja Soņas Traub konstitucionālo sūdzību par Zemes reformas likuma 12. panta un likuma “Par valsts un pašvaldības dzīvojamo ēku privatizāciju” 54. panta atbilstību Satversmes 105. pantam.

Nav šaubu, ka labs jurists var pamatot jebkādu viedokli, slikti, ja to dara Latvijas Republikas augstākais likumdevējs. Slikti, ja jurists pārstāv citā pozīcijā esošu klientu vai arī kardināli maina pozīciju, tā kaitējot citiem saviem klientiem, tostarp bijušajiem.

Vēlos norādīt, ka pretēji Saeimas atbildes rakstā rakstītajam, zeme zem daudzdzīvokļu mājām nav kļuvusi par labu investīciju objektu. No 2012. gada nav masveidā sākušās investīcijas šādos objektos. Šādai zemei pat pie nomas maksas 6 procenti gadā no kadastrālās vērtības un nekustamā īpašuma nodokļa kompensācijas, kas bija līdz 2014. gada beigām, nebija nekāda pieprasījuma, ar to saprotot pieprasījumu pirkt vismaz par kadastra cenu, jo piedāvājums atpirkt zemi par simbolisku maksu no izmisušajiem zemes īpašniekiem, kuri nespēja samaksāt nekustamā īpašuma nodokli pašvaldībai, nav uzskatāms par pieprasījumu mikroekonomikas terminoloģijas izpratnē.

Tāpat neviens ieguldījuma fonds, apdrošinātājs vai kredītiestāde nav izveidojusi šādu ieguldījumu, uzskatot investīcijas šādos objektos par labām investīcijām. Tā vietā, kā mēs redzam, investīcijas tiek liktas drošos vērtspapīros, valsts vērtspapīros un citos, taču ne Saeimas atbildes rakstā rakstītajā zemē zem ēkām. Ja tā būtu laba investīcija, tad arī Latvijas Republika un tās institūcijas — Valsts kase vai Finanšu institūcija “Altum” varētu izvietot savus brīvos naudas līdzekļus šādos īpašumos, kas netiek darīts.

Savukārt man viena no klientēm, kuru es šodien pārstāvu Satversmes tiesā, Soņa Traub, ir Izraēlas pilsoņe, bārene, kuras vecāki ir nogalināti Šmerļa mežā Otrajā pasaules karā. Miršanas apliecības vācieši neizsniedza, tāpēc vecāku nāves faktu Latvijas Republikas iestādēm, pretēji Izraēlas valsts iestādēm, kas atzina viņu par bāreni, Soņa Traub pierādīt nevarēja. Savukārt Latvijas Republikas Civilprocesa kodekss un Civilprocesa likums neparedzēja iespēju pierādīt vecāku nāvi tiesas ceļā ar atpakaļejošu datumu, proti, ar Otrā pasaules karu, bet tiesas nolēmums, kur vecāki tika izsludināti par mirušajiem, pēc 1992. gada bija nepieņemams vai neiespējams, jo ar šo Soņa Traub būtu norādījusi uz nepatiesu ziņu Izraēlas valstī, ka viņa ir bārene. Šī iemesla dēļ Soņa Traub atguva zemi, bet ierēdņu formālas rīcības dēļ neatguva savu vecāku celto māju uz zemes gabala, kas ir Maskavas ielā 112. Tāpēc Saeimas atbildes rakstā minētais arguments, ka Soņai Traub bija jāatceļ ēkas īpašnieka iegūtās tiesības, ir aplamas, jo ēkai nebija īpašnieka.

Tāpat aplams ir arguments, ka Soņa Traub varēja izvēlēties citu zemi vai kompensācijas sertifikātus. Pirmkārt, Soņa vēlējās atgūt vienotu un nedalītu īpašumu, kas viņas vecākiem tika atņemts. Otrkārt, vispārzināms fakts, ka kompensācijas

sertifikāti nesniedza reālu kompensāciju par īpašumu gan to aprēķina metodes dēļ, gan arī sertifikātu vērtības neesamība, jo tirgus cena 1995. – 1997. gadā bija apmēram 1 lats, kā arī neskaidro kompensācijas un privatizācijas sertifikātu nākotni tajā brīdī, kad nav zināms sertifikātu ieguldīšanas veids un sertifikātu ieguldīšanas objekti.

Tāpat arī attiecībā uz līdzvērtīgiem objektiem šie argumenti ir puspatiesība. Izvēloties šādu kompensāciju kopsakarā ar līdzvērtīga zemes gabala noteikšanas metodiku, iegūtais zemes gabals būtu faktiski bezvērtīgs. Zemes īpašnieki, kas piekrita saņemt līdzvērtīgu zemes gabalu, piemēram, vairāk kā hektāra lielā platībā zem daudzdzīvokļu ēkām Purvciemā, saņēma vien apmēram tūkstots kvadrātmetru zemes gabalu turpat blakus, jo metodika bija tāda, ka kompensējamam zemes gabalam tika ņemta vērā 1940. gada vērtības, savukārt atgriežamajam — vērtība dienā, kad pašvaldībai bija, ko piedāvāt. Secīgi, šie zemes gabali bija līdzvērtīgi tikai dziļi teorētiski, un metodika norāda uz šādas kompensācijas neadekvātumu.

Saeima savā atbildes rakstā par nepieskaras apstāklim, ka dzīvokļi, kuri atrodas brīvā apgrozījumā vairāk kā 20 gadus, ir vairākkārt pārpirkti. Tāpat Saeima atbildes rakstā norāda, ka ar vārdu “dzīvokļu īpašums” Saeima uzskata, ka ir aptvertas arī mākslinieku darbnīcas, taču Saeima nenorāda, ka ļoti daudzās ēkās ir arī nedzīvojamās platības, ir veikali, ir komercplatības. Arī Soņas Traub mājā ir komercplatības, kur ir arī komersanti, kas veic komercdarbību un kuru peļņa ir vairāk kā 50 procenti no kapitāla gadā, vairāk arī kā 50 procenti apgrozījuma gadā, prasa Soņai Traub samazināt nomas maksu, atbilstoši šobrīd spēkā esošajam likumam līdz 5 procentiem, iekļaujot tajā arī visus nodokļus un nodevas, norādot, ka nākošgad tie būs 4 un 3. Secīgi, likums... arī faktiski tieši likums “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”, pretēji likumam “Par valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizāciju” 54. pantam pasargā arī komersantus, kas veic komercdarbību, un šiem komersantiem ļauj maksāt zemes īpašniekam samazinātu nomas maksu.

Kā absurds ir vērtējams atbildes rakstā paustais viedoklis, ka arī komercdarbībā izmantotajos dzīvokļos ir kāda aizsargājama tiesība, proti, dzīvokļa īrnieks, kam esot jāmaksā zemes nomas maksa. Tas ir pilnīgi nepamatoti, jo tikai neprivatizēto dzīvokļu īpašniekiem valsts vai pašvaldība kā īpašnieks vai valdītājs ar 2005. gadu var prasīt zemes nomas maksu papildus samazinātai jeb simboliski samazinātajai īres maksai. Jo visos privatizētajos dzīvokļos īres maksu nosaka tikai un vienīgi likums, pusēm vienojoties. Izņēmuma gadījums, kad bijušais īrnieks apzināti nav privatizējis dzīvokli, bet ļāvis to privatizēt kādam draugam, radam vai paziņai, netiek apskatīts, jo šajā gadījumā šī ir dzīvokļa īrnieka paša vēlme ļaut kādam citam privatizēt dzīvokli un tas ir vienīgais gadījums, kad pie dzīvokļa privatizācijas paliek spēkā vecais padomju laika īres līgums, kurš arī atbilstoši likumam no 2004. gada 31. decembra paredz pienākumu papildus īres maksājumam maksāt arī nekustamā īpašuma nodokli... nekustamā īpašuma zemes nomas maksu, proti, šie ir izņēmuma

gadījumi, kas neattiecas uz Soņas Traub gadījumu, kā arī faktiski uz visu citu konstitucionālās sūdzības pieteicējiem.

Jāatgādina, ka Civillikuma spēkā stāšanās likums pieņemts pēc 1992. gada 20. augusta, proti, pēc tam jau, kad zemes īpašnieki pieteicās uz zemi, tādējādi arī mēs nevaram šo likumu stādīt priekšā likumam “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”, kas tomēr ir vecāks likums.

Pēc īpašumtiesību uz zemi atjaunošanas zemes īpašniekiem, tāpat kā denacionalizēto namu īpašniekiem, bija tiesiska paļāvība, ka nomas maksas ierobežojumi tiks samazināti un visbeidzot atcelti. Tā Saeimas atbildes rakstā pieminētā nomas maksa 1,5 nekustamā īpašuma nodokļa apmērā bija noteikta tikai uz 1 gadu — 1993. gadu, kad faktiski zemes vēl nebija atjaunotas. Arī citu privatizēto objektu īpašniekiem noteiktā samazinātā nomas maksa jau sen ir atcelta. Tāpat jau vairāk kā desmit gadus ir atcelti jebkādi īres griesti denacionalizētajos namos un šobrīd jau publiskajā vidē vīd jaunais īres likums, kurā vispār vairs nebūs arī citu ierobežojumu, ne tikai attiecībā uz īres maksu.

Likumdevējs vairākkārt norādījis, ka īres un nomas maksas ierobežojumi, atkāpjoties no brīvā tirgus ekonomikas principiem, ir pagaidu pasākums īpašuma konversijas laikā. Tā, piemēram, likuma “Par dzīvojamo telpu īri” pārejas noteikumos ir minēti šie septiņi gadi, kuros zemes īpašnieks ir ierobežots attiecībā uz remontiem, ir norādīta šī tā saucamā “trepe”, ko Satversmes tiesa 2006. gada 8. martā ir atcēlusi. Secīgi, Soņai Traub un citiem zemes īpašniekiem bija tiesiska paļāvība, ka ierobežojumiem ir pagaidu raksturs. Tā, pilnībā atbrīvotas elektrības, gāzes, siltuma, ūdens un citu pakalpojumu cenas, kas tika stingri regulētas iepriekš. Turklāt, iepriekš minētās cenas pārejas laikā, nosakot tās regulatoram iekļaut gan saprātīgu peļņas koeficientu, gan arī atdevi no kapitāla, pakalpojuma sniedzēja, nekustamā īpašuma, paredzot tarifos iekļaut aptuveni 9 procenti no attiecīgo komersantu nekustamā īpašuma tirgus cenas, kā arī visos tarifos – gan elektrības, gan gāzes, gan citos, iekļaut komersantu, kas sniedz šos pakalpojumus, samaksātais nekustamā īpašuma nodoklis. Tāpēc nav saprotams Saeimas arguments, tas 69. secinājums, ka peļņa parasti tiek noteikta pēc formulas: refinansēšanas likme plus pievienotā likme, neminot, kas ar šo pievienoto likmi ir domāts.

Ja mēs skatāmies uz Civillikuma 1765. pantu, kas pirms dažiem gadiem ir grozīts, palielinot kapitāla atdevi no 6 procentiem uz augšu, proti, norādot, ka 6 procenti visos gadījumos, izņemot, ja tas nav komercdarījums, tad mēs redzam, ka tie ir 8 procenti plus refinansēšanas likme. Secīgi, nav saprotams, ko Saeima ar šo ir domājusi, jo tas nav precīzi norādīts.

Turklāt refinansēšanas likme ir tautsaimniecību un valsts ekonomiku bremzējošs un sildošs centrālās bankas monetārās politikas pasākums, kam nav nekāda sakara ar tirgu. Proti, jo lielāka attiecīgi ir šī peļņas noma, jo lielāks ir risks,

tirgus pārkarst, jo vairāk centrālā banka veic pasākumus, lai samazinātu un izņemtu naudu no tautsaimniecības un tādējādi bremzētu ekonomikas pārkaršanu. Secīgi – tam nav nekāda sakara ar peļņas normu.

Soņa Traub neveic saimniecisku darbību Latvijā, pretēji 75. Saeimas secinājumam vismaz šī vārda tiešajā nozīmē. Bet gan saņem atlīdzību par tiesību ierobežojumu. Arī judikatūra pēdējā laikā ir norādījusi, ka šī nav nekāda saimnieciska darbība, šī nav nekāda noma šī vārda jēgumā, kas ir Civillikumā, bet gan atlīdzība par tiesību ierobežojumu, kas norādīts gan 2016. gada spriedumos SKC 300 un 36, gan citos. Uz Soņai Traub piederošās zemes atrodas māja, kura pieder tās īpašniekiem un kas nav patērētāji Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē, lai arī ko rakstītu Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Aplams ir arī arguments par garantēto ienākumu, jo neviena persona to negarantē, tieši otrādi, Dzīvojamo namu pārvaldīšanas likums 17.⁴ panta 6. daļa nosaka zemes īpašnieka pienākumu dzēst parādus bankrotējošiem dzīvokļu īpašniekiem un bezsaimnieka mantai, īpašumu pārņemot valstij, proti, šo parādu neuzņemas dzīvokļu īpašnieku kopība, tādējādi nav ne tikai kāda persona, kas būtu garantējusi ienākumus, bet likumdevējs ir uzlicis par pienākumu dzēst šo ienākumu.

Pēc iepriekš izskatītām lietām, kuru pieteicēja bija Soņa Traub par šiem pašiem attiecīgi Zemes reformas likuma un Privatizācijas likuma pantiem, ir beigusies krīzes, ir atguvusies Latvijas tautsaimniecība un ekonomika, ir būtiski cēlušās algas un pensijas, taču ir samazinājusies zemes kadastrālā vērtība, kas atkal jau trešo gadu tiek politiski samazināta jeb kā saka Saeima, iesaldēta, ko mēs varam redzēt Kadastra likuma pārejas noteikumos.

Tāpat arī nav saprotams Saeimas arguments par to, ka, atsavinot zemi, 54. Saeimas secinājums, esot pieaudzis dalīto īpašumu skaits. Atsavinot zemi, nevar īpašumu skaits pieaugt.

Tāpat arī nav pamatots atbildes rakstā minētais viedoklis, ka Soņas Traub tiesības nav skartas, jo nav labprātīgi iespējams vienoties par nomas maksu, kas ir lielāka, kā likums to nosaka, ko pierāda tās īpašnieku vēstules Soņai Traub, kā arī apsaimniekotāja SIA “Rīgas namu pārvaldnieka” lēmums par iespējamo nomas līgumu, ja Satversmes tiesa šos divus pierādījumus pievienos. Tieši tāpēc aplams ir arī atbildes rakstā paustais viedoklis par vidējām nomas maksām Latvijā Republikā, 148. secinājums, jo ne jau brīvas gribas dēļ šāda mazāka nomināla nomas maksa tiek noteikta. Tā ir izšķiršanās par jebkāda līguma noslēgšanu, lai neizputētu, jo piedziņa bez līguma ir tik sarežģīta un dārga, ka bieži vien ir teorētiska, ko mēs varam redzēt vairākos tiesībsarga atzinumos, tajā skaitā arī 2010. gada 26. augusta atzinumā Nr. 66236.

Tas arī ir redzams attiecībā uz manu otru pārstāvam Agri Juri Amoliņu, kurš vispār desmit gadu laikā nav saņēmis nekādu nomas maksu, kura īpašums šobrīd ir

apķīlāts par nekustamā īpašuma nodokļa parādiem, jo Agra Jura Amoliņa gadījumā piedzina ir tik sarežģīta, ņemot vērā to, ka konkrētās ēkas īpašnieki izmanto savu tiesību nepilnvarot nevienu personu slēgt nomas līgumus, secīgi, ņemot vērā to, ka ir mainījusies judikatūra un no 2017. gada Augstākās tiesas Civillietu departaments ir strikti norādījis, ka, ja nav pilnvarojuma no dzīvokļu īpašnieku kopības apsaimniekotājam slēgt nomas līgumus, tad prasība pret apsaimniekotāju ceļama nav par zemes nomas līguma noslēgšanu un piedziņu. Secīgi, Agrim Jurim Amoliņam ir jāceļ mistiska prasība pret dzīvokļu īpašniekiem par zemes nomas maksas saņemšanu, kas arī atbilstoši Dzīvojamo ēku pārvaldīšanas likuma pārejas noteikumu 16. līdz 23. punktam ir iespējams tikai no 2015. gada 1. oktobra, kad šādas tiesības un pienākumu Saeima zemes īpašniekiem ir devusi un uzlikusi. Secīgi, Agris Juris Amoliņš ir vislabākais piemērs tam, ka nav nekādas garantētās nomas maksas, ko kāds garantētu, ka piedziņa ir ārkārtīgi sarežģīta, lai neteiktu, ka faktiski neiespējama.

Tieši tāpēc arī zemes īpašnieki, kas nevēlas bankrotēt, slēdz līgumus par jebkādu cenu, lai vismaz varētu segt nekustamā īpašuma nodokļa maksājumus par zemes gabalu, kur turklāt liela zemes gabala daļa pat nav iznomāta, jo tikai šobrīd Rīgas pilsēta un citas Latvijas pašvaldības pārskata funkcionāli nepieciešamās platības, tādejādi gan ielas sarkanās līnijas, gan citi gabali zemes īpašniekam ir jāmaksā pašam, jākopj pašam un šī maksa no nepieciešamā zemes gabala iznomāšanas bieži vien to nesedz.

Atgādinu, ka jautājums par to, vai cilvēks līgumus slēdz labprātīgi, bija aktuāls attiecībā uz denacionalizāciju, jo arī 40., 45., 49. gadā daudzi cilvēki, kuriem īpašumi tika nacionalizēti, faktiski, lai izvairītos no nacionalizācijas, parakstīja labprātīgus aktus ar padomju varu. Taču gan Saeima, gan visi citi tiesību eksperti ir vairākkārt norādījuši, ka neviens cilvēks labprātīgi neatdod savu īpašumu kādai varai, tādejādi tas ir tulkojams kopsakarā ar politiskajiem notikumiem, tādejādi arī labprātīgi slēgti līgumi ir bijuši piespiedu un ir pieskaitāmi nacionalizācijai. Tāpat arī ar šiem piespiedu līgumiem. Ja reiz likumdevējs ir uzlicis pienākumu pusēm vienoties par līgumu, kas gan ir apšaubāmi no tiesību teorētiķa viedokļa, tad ir skaidrs, ka neviens, kuram ir ierobežojums, proti, nomināla maksa 6 procenti vai maksimālā maksa 5 procenti, kā tas bija un atkal ir noteikts šobrīd, nekad labprātīgi nepiedāvās... neviena dzīvokļa īpašnieks neteiks zemes īpašniekam: es redzu, cik tev ir grūti, es tev piedāvāju 7 procentus. Tā nebūs. Līdz ar to zemes īpašnieks var cīnīties tikai intervālā līdz 6 procentiem. Un pat tad, kad bija šie 6 procenti noteikti iepretī un secīgi, visi šie apgalvojumi ir nepatiesi... un vēlos arī norādīt, ka abu manu pārstāvam pieredze liecina, ka zemes nomas maksas piedziņa ir ārkārtīgi sarežģīta, jo tikai tad, ja paveicās, ja māju apsaimnieko Rīgas pilsētas vai citas pašvaldības iecelta kapitālsabiedrība, ir šīs tiesības vērsties tiesā pret šo kapitālsabiedrību, jo viņai ir šīs tiesības slēgt nomas līgumu uz likuma pamata un tikai šajā gadījumā ir zemes

īpašnieks daudz maz pasargāts. Taču dzīvokļu īpašnieki atsakās no šīs pašvaldības kapitālsabiedrības un nepilnvaro ēkas īpašnieku, kas ir norādījis spriedumā lietā SKC-226/2016. Zemes īpašnieka tiesības kļūst iluzoras un piedziņas izdevumi ir tik milzīgi, ka piedzīt kādu nomas maksu kļūst faktiski neiespējami. Tā, Agrim Jurim Amoliņam, lai iesniegtu prasību tiesā par zemes nomas maksas piedziņu no dzīvokļa īpašnieka, kurš nav pilnvarojis apsaimniekotāju slēgt nomas līgumus, ir faktiski neiespējami, jo, lai atgūtu 10-20 eiro gadā no viena dzīvokļa īpašnieka, ir jāsamaksā valsts nodeva un jācer, ka šis dzīvokļa īpašnieks pēc tiesas sprieduma spēš šo spriedumu par 20 eiro piedziņu vispār izpildīt, jo, kā teicu, likums "Par dzīvojamo namu pārvaldīšanu" 74. pants liek svītrot un dzēst nomas maksu parādus dzīvokļu īpašnieku kopībai, ja konkrētais dzīvokļu īpašnieks ir bankrotējis vai miris, neatstājot mantiniekus.

Secīgi, uzskatu, ka gan Soņas Traub, gan Agra Jura Amoliņa, gan citu zemes īpašnieku tiesības ir būtiski skartas un tiek ignorētas, tiesiskā ceļā netiek ievērotas, jo visām citām kategorijām, tajā skaitā valsts un pašvaldības turēto objektu īpašniekiem, likumdevējs nomas maksas ierobežojumus ir noņēmis, energoobjektiem nomas maksas ierobežojumi vairs nav, tieši tāpēc, ka tie vairs nepieder valstij, secīgi, palicis ir tikai ļoti šaurs ierobežojumu loks, kuram nav nekāda pamata.

Papildus visbeidzot norādu, ka Soņa Traub vienmēr ir uzskatījusi, ka noma ir nepieņemams instruments, jo viņa nevēlas veikt Latvijas Republikā nekādu saimniecisko darbību, bet saņemt tikai atlīdzību par savu aprobežoto īpašumu. Kā tas gadījies, tā tas gadījies. Līdz ar to Soņas Traub ieskatā servitūts par maksu būtu daudz piemērotāks instruments, jo pie šādiem apstākļiem, pat ja servitūta maksa būtu 5 vai 6 procenti, šī atlīdzība būtu daudz taisnīgāka, jo tad nekustamā īpašuma nodokli nebūtu viņai jāmaksā, zemes īpašniekam nebūtu izputēšanas risks, ņemot vērā to, ka nodoklis ir jāmaksā bezstrīdus kārtībā un uzreiz, bet nomas maksas piedziņa dažreiz var vilkties desmit gadus, tādējādi šajā gadījumā arī pašvaldība varētu sniegt atlaidi dzīvokļu īpašniekiem pa tiešo, samazinot nekustamā īpašuma nodokli pat par 90 procentiem, ko pieļauj likums. Secīgi servitūts par maksu būtu vispieņemamākais instruments, ja pats likumdevējs neizdomātu jaunu instrumentu, kas viennozīmīgi ir likumdevēja kompetencē.

Tāpēc lūdzu attiecīgi manu klientu konstitucionālās sūdzības apmierināt un atzīt šos likumus par spēkā neesošiem no pieņemšanas dienas.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies, Šlitkes kungs, par ietaupīto laiku. Tiešām ļoti skaidri un, protams, ka tiesai ir pieejami arī visi jūsu iesniegtie materiāli. Tā kā jūsu argumenti ir zināmi. Paldies par šo.

Snipes kundze. Lūdzu!

A. Snipe.

Paldies.

Arī, protams, neatkārtosu to, ko mēs jau pieteikumā minējām. Zināmā mērā es varētu teikt, ka es esmu pārsteigta, ka es šeit vispār esmu, jo atgādināšu, ka piespiedu noma nav Satversmes tiesas dienas kārtībā pirmo reizi. Pēc pašas Soņas... arī šajā lietā esošās pieteicējas Soņas Traubes pieteikuma mums ir vairāki spriedumi lietās, tas ir, 2008-36-01 un 2010-22-01, kuros abos Satversmes tiesa lēma par piespiedu zemes nomas apmēra aprobežojuma atbilstību Satversmei. Un abās šajās lietās tika atzīts, ka toreiz esošie 5 procenti ir aprobežojums, kas ir pārāk mazs un pat neatbilst Satversmei. Un pēc šiem spriedumiem tika pieņemtas normas Saeimā, tika pieņemts 6 procentu nomas maksas aprobežojums, kas vairākus gadus tā arī palika spēkā un šobrīd tās normas, apstrīdētās normas, ko mēs tagad skatāmies, atkal ir tādas pašas, kādas jau reiz it kā Satversmes tiesa ir skatījusi. Līdz ar to šīs normas, ko Saeima, neskatoties uz vairākkārt izteiktajiem Saeimas Juridiskā biroja iebildumiem, tomēr trešajā lasījumā sasteigti pieņēma, jau, manuprāt, acīmredzami ir neatbilstošas Satversmei, un tāpēc jau vien būtu Satversmes tiesai jātaisā spriedums par šo normu atzīšanu par antikonstitucionālām.

Bet Satversmes tiesai, protams, ir jāvērtē visi kritēriji, kādi tie ir noteikti Satversmes tiesas judikatūrā, spriedumos, par to, vai aprobežojums ir noteikts ar likumu, vai ar leģitīmu mērķi, vai atbilst samērīguma principiem. Mēs par to visu esam pieteikumos rakstījuši un it īpaši... par pirmajiem diviem aspektiem es mazāk runāšu, bet es mazliet vienīgi savā runā vēlos pieskarties jautājumam par samērīgumu.

Tieši samērīgums ir tas, ko pieteicēju, manis pārstāvēto pieteicēju ieskatā Saeima šajā gadījumā nav ievērojusi, proti, ka normas nav nedz proporcionālas, nedz arī ir vērtēti iespējami alternatīvi risinājumi, kā samērot pušu intereses.

Tā kā šie grozījumi tika iesniegti, kā jau es teicu, tikai uz trešo lasījumu, notika tā, es pati arī biju vairākās Saeimas sēdēs, pārstāvot zemes īpašniekus, ka nekādi aprēķini vispār netika skatīti. Proti, netika vērtēts tas, kāds ir... kāda ir reālā situācija. Tika pieņemti abstrakti Valsts zemes dienestā kaut kādi publicēti pētījumi, ka esot vairāki zemes īpašnieki, kas saņemot lielu maksu, bet netika vērtēta faktiskā situācija, kā tas ir vairumā gadījumu. Un tie ir tieši tie aprēķini, ko arī manis pārstāvētie pieteicēji, Jaunzema kungs un Farbtuha kungs, ir arī iesnieguši Satversmes tiesā savos pieteikumos.

Un tās īstās situācijas jau ir pilnīgi citādas. Piemēram, Jaunzema kungam pieder zemes īpašums Vesetas ielā 12, uz kura atrodas daudzdzīvokļu dzīvojamā māja. 1997. gadā viņam atjaunoja īpašuma tiesības un, tā kā viss šis zemes gabals ir izmantots šai dzīvojamai mājai, Jaunzema kungs, protams, vēlas saņemt kaut kādu ienākumu no sava īpašuma, kā to paredz Satversmes 105. pants. 2010. gadā Jaunzema

kungs vērsās ar prasības pieteikumu tiesā. Vērsās pret biedrību, kura apsaimnieko šo dzīvojamo māju, lūdza viņš nomas līguma noslēgšanu tiesas ceļā, lūdza piedzīt nomas maksas parādu tur attiecīgi no 2009. līdz 2011. gada beigām. Tad, kad tas spriedums stājās spēkā, biedrība uzsāka likvidācijas procesu. Tiesu izpildītājs sastādīja vairākus aktus, spriedumu neizdevās izpildīt, piedziņa ir neiespējama. Jaunzema kungs ar savu izpildrakstu, samaksāto valsts nodevu, samaksāto juristiem, palika, latviski runājot, pie sasistas siles. Mēģinot šo parādu piedzīt konkrēti no katra dzīvokļa īpašnieka, tiesa šīs prasības noraidīja, ieskaitot arī Augstāko tiesu, pasakot, ka šis parāds jau vienreiz ir piedzīts no biedrības. Beigu beigās... bija vairāki Augstākās tiesas Senāta toreiz vēl spriedumi, kas prasības noraidīja... līdz vienā senāta spriedumā tomēr tika norādīts, lietā 226/2016, ka Jaunzema kungam ir tiesības celt prasību par zaudējuma atlīdzinājumu pēc tam, kad būs pabeigts biedrības maksātnespējas process. Proti, Jaunzema kungam nācās maksāt valsts nodevu, uzsākt biedrības maksātnespējas procesu, finansēt šo maksātnespējas procesu, atgūstot nelielu daļu caur maksātnespējas procesa no šiem parādiem, un tagad viņš gaida, kad administrators pabeigs maksātnespējas procesu, lai vēl vērstos tiesā par zaudējumu atlīdzinājumu no nesaņemtās nomas maksas no šiem dzīvokļu īpašniekiem. Es atgādināšu, ka valsts nodevas tiesās ir samaksātas par iepriekšējām prasībām, drošības naudas ir samaksātas Augstākajā tiesā par kasācijas sūdzībām, kas tiks noraidītas, lai arī tajā pašā minētajā 226/2016 teica – vai, mums gadījās kļūda, vispār tās kasācijas sūdzības nevajadzēja noraidīt, jūs varat prasīt atjaunot tiesvedību, nu, samaksājot drošības naudu 300 eiro.

Līdz ar to, lasot Saeimas atbildes rakstu par garantēto ienākumu, par to, ka tas ir izdevīgs business... nu, Jaunzema kungam atliek plātīt rokas, viņš nāk pie advokātiem un saka: kā lai es atgūstu savu nomas maksu? Šobrīd viņam no viņa mājas aptuveni puse, mājā ir 25 dzīvokļi, aptuveni puse nomas maksu maksā, līdz ar to viņam ir zināms ienākums, no kura viņš var attiecīgi maksāt valsts nodevas un piedzīt no pārējiem nomas maksu, kuri labprātīgi šo nomas maksu nemaksā.

Vēl interesantāka situācija ir otram manis pārstāvamajam – Farbtuha kungam. Farbtuha kungs, no vienas puses, atbilst tam, ko Saeima saka, ka tie ir ieguvuši zemi darījumu ceļā. Viņam taču vajadzēja zināt, uz ko viņš iet. Bet tur ir situācija tāda, ka viņš pirka dzīvojamo māju, privātmāju, kurai ir piesaistīts īpašumā lielāks zemes gabals, uz puses, no kuras atrodas daudzdzīvokļu dzīvojamā māja. Proti, pats zemes gabals ir aptuveni 2,5 tūkstoši kvadrātmetru, puse no tā — 1200 — ir pie mājas, pie privātmājas, otra puse — 1300 — uz tās ir daudzdzīvokļu dzīvojamā māja. Daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā ir 110 dzīvokļi. Nomas maksa, ko Farbtuha kungs var saņemt, ir 1500 eiro gadā šobrīd aptuveni. Proti, tie ir aptuveni 15 eiro no dzīvokļa, nomas maksa, ko viņš var saņemt. Šo 15 eiro iekasēšanai no katra dzīvokļa... ja rēķināsim tehniskās izmaksas... katras zemesgrāmatas paņemšana, ieskatīšanās

palūgšana, no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes ziņas par deklarētajiem dzīvesvietā – tie tehniskie izdevumi jau sastāda, neskaitot vēl pastu, tā ir puse no summas, ko viņš vispār varētu iegūt... Līdz ar to tas saņemamais ienākums teorētiskais... Farbtuha kungs nav saņēmis nomas maksu vispār no šīs mājas. Mājas pārvaldnieks ir biedrība, kurai pilnvarojuma slēgt nomas līgumu nav. 2007. gadā bija spriedums lietā SKC 180/2017... tas nozīmē, ka Farbtuha kungam ir pilnīgi bezjēdzīgi vērsties ar prasību tiesā pie apsaimniekotāja. Vienīgais veids, kā viņš var atgūt šos parādus, ir vērsties pie katra dzīvokļu īpašnieka. Pašreiz viņam ir gandrīz 15 000 eiro parāds, kas ir no dzīvojamās mājas un būtu iegūstams, proti, dzīvokļu īpašnieki nav maksājuši nomas maksu, sākot no 2010. gada. Lai to atgūtu, Farbtuha kungs cēla prasību tiesā. Un cēla prasību tiesā uzreiz pret visu māju, tāpēc ka Civilprocesa likums paredz, ka var prasības apvienot un tāpat, lai nebūtu jāceļ pret katru dzīvokļa īpašnieku atsevišķa prasība, Farbtuha kungs pret visu māju cēla prasību un kopā samaksāja arī valsts nodevu nepilnus tūkstots eiro, bet viņam rajona tiesa uzdeva par pienākumu šos prasījumus sadrupināt. Farbtuha kungs sākumā šo lēmumu pārsūdzēja, bet apgabala tiesa arī pateica, ka, lūdzu, katru prasību par katru dzīvokļa īpašnieku lūdzu atsevišķā tiesvedībā. Tā kā lēmums palika spēkā, tad Farbtuha kungs arī prasības sadalīja, iesniedza tiesā atsevišķus prasības pieteikumus un, izmantojot to, ka mums Civilprocesa likumā it kā par prasību sadalīšanu tas regulējums ir ļoti šaurs, tikai 135. pants pasaka, ka tiesa var uzdot sadalīt... Torgāna kunga komentāros Civilprocesa likumam ir minēts, ka, sadalot šos prasījumus, atkārtota valsts nodeva nav jāmaksā. Farbtuha kungs, atsaucoties uz minēto zinātnisko literatūru, atsaucoties uz konkrētu tiesas lēmumu uzdot sadalīt, iesniedza tos dokumentus tiesā un lūdza ierosināt šīs visas 125 lietas, bet tiesas atstāja bez virzības šos iesniegtos prasības pieteikumus, pasakot, ka, lūk, samaksājiet valsts nodevu par katru prasījumu. Un šobrīd tā situācija ir tāda. Es skatos un nezinu, ko klientam ieteikt: prasījumā par 23 eiro piedziņu, lūdzu samaksājiet 71 eiro 14 centus valsts nodevu. Vidējā prasības summa, sadalot sanāks 118 eiro uz dzīvokli. Un Farbtuha kungs tagad nesaprot, ko darīt. Maksāt 70 eiro, lai piedzītu pēc kāda laika 118, cerībā, ka tā piedziņa beigsies un nebūs kaut kādi apstākļi, kāds pa vidu nenomirs vai tiesvedība netiks apturēta vai kaut kādi citi apstākļi... Viņam ir jāiegulda apmēram tikpat liela summa, lai kādreiz saņemtu šo summu atpakaļ. Protams, mēs sakām, ka valsts nodevas ir atgūstamas, viņš var arī tiesās iesniegt lūgumu par 3,50 par Zemesgrāmatu ieskatīšanos... visu atgūšanu, bet mēs runājam par samērīgumu. Mēs runājam par proporcionalitāti. Līdz ar to... un te es runāju vēl par 6 procentiem. Mēs nerunājam par 3 procentiem. Tajā brīdī, kad tie būtu Saeimas ieteiktie, samērīgie 3 procenti, Farbtuha kungs ietu mīnusus jebkurā gadījumā.

Līdz ar to ... Runājot par samērīgumu, nu nedrīkst tā kā Saeima pateikt, ka ir kāds.. ir daži, kuriem tas ir izdevīgi un tāpēc mēs neņemam vērā to lielo masu, kas ir

zemes īpašnieki, kas ir pat bijušie zemes īpašnieki, pensionāri un vienkārši cilvēki, uz kuriem šī norma attiecas.

Un, manuprāt, šis princips, proti, samērīgums ir tik rupji šajā lietā pārkāpts, ka normu nu nekādā ziņā nevarētu atzīt par Satversmei atbilstošu.

Tas man būtu viss. Paldies.

I. Ziemeļe.

Snipes kundze, paldies jums arī par laika ekonomiju.

Lūdzu, Nikuļcevas kundze.

I. Nikuļceva.

Paldies.

Godātā tiesa! Es arī līdzīgi kā Snipes kundze sākumā gribētu runāt par iepriekšējiem diviem Satversmes tiesas spriedumiem par līdzīgu tēmu, kas manā skatījumā ir tā pirmā būtiskā lieta, par ko Satversmes tiesai šajā procesā būtu jālemj, jo mēs zinām, ka no Satversmes 85. panta izriet ne vien tas, ka Satversmes tiesas spriedums ir saistošs, bet arī tas ir nepārvarams, proti, Saeima nedrīkst pieņemt identisku normu tai, kuru Satversmes tiesa jau ir atzinusi par spēkā neesošu. Un, kā pareizi mani kolēģi minēja, šajā gadījumā tieši precīzi tas ir noticis, lai varētu teikt, ka ir noticis vēl sliktāk, jo apstrīdētās normas šajā lietā paredz šajā gadā piespiedu nomas maksimālo apmēru 5 procentu apmērā no zemes kadastrālās vērtības, bet nākamajos gados šis aizskārums, šī situācija attiecībā uz zemes īpašniekiem ir vēl sliktāka, kā jau Satversmes tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Satversmei, proti, piespiedu noma līdz 4 un līdz 3 procentiem attiecīgi no zemes kadastrālās vērtības.

Protams, ja mēs vērtētu nevis tikai šo principu, bet vērtētu niansētāk, tad doktrīnā ir atzīts, es atsaucos uz Satversmes komentāriem par Satversmes 85. pantu, ka dažos izņēmuma gadījumos tomēr Saeima varētu pieņemt līdzīgas normas un doktrīnā ir minēti trīs šādi izņēmuma gadījumi, tas ir, ja bija procesuāls pārkāpums, tad, protams, var to normu pieņemt bez procesuāla pārkāpuma, ja ir mainījies cits tiesiskais regulējums, kas manā skatījumā šajā lietā būtu jāvērtē, un ja ir mainījusies pati Satversme.

Nu, konkrētajā gadījumā nav piemērojams tas pirmais punkts tiešā veidā tāpēc, ka iepriekšējās lietās netika atzīti Saeimas procesuāli pārkāpumi, bet lietā 2008-36-01 bija tāds ļoti būtisks arguments Satversmes tiesai, ka Saeima gadiem nav vērtējusi šo piespiedu nomas apmēru 5 procentu apmērā un tad tā netieši varētu domāt, ka Saeimai būtu tās tiesības tagad pilnvērtīgi izvērtēt, veikt kaut kādus aprēķinus, izvērtēt alternatīvas un tad varbūt gala beigās tomēr izšķirties par tādu pašu regulējumu.

Un šeit es gribu uzreiz pateikt, ka Saeimas atbildes rakstā ir norādījusi, ka tā ilgstoši vērtēja iespēju samazināt piespiedu nomu. Tātad nevis vērtēja iespējamās alternatīvas, nevis veica aprēķinus, nevis mēģināja atrast vēl kādus citus veidus, kā sabalansēt šo iesaistīto personu grupu intereses, bet ilgstoši vērtēja to, kā varētu samazināt.

Tātad šeit es vēlos norādīt uzreiz uz to, ka, protams, tās alternatīvas Saeima nav izvērtējusi nekādā veidā.

Ja mēs runājam par otru punktu, vai ir kaut kādā veidā mainījies cits tiesiskais regulējums, kas liktu domāt, ka varbūt šādas te normas tomēr būtu pieņemamas. Tad ir jāsaka tā, ka tiesiskais regulējums ir mainījies, bet tas ir pasliktinājies zemes īpašnieku stāvokli. Proti, ja sākotnēji dzīvokļu īpašniekiem bija jākompensē nekustamā īpašuma nodoklis zemes īpašniekiem, tad pirms kāda laika arī tas jau tika atcelts, un otra būtiskā izmaiņa, kas ir notikusi likumos, tas ir, ka zemes nomas maksa tiek rēķināta tikai no funkcionāli piesaistītā zemes gabala, kas bieži vien ir daudz mazāks kā atlikušais zemes gabals, kas ir arī tām konstitucionālās sūdzības iesniedzējām, kuras es pārstāvu, un pie kā es vēl pieskaršos.

Nav pamata Saeimai pieņemt tādu pašu normu tāpēc, ka ir notikušas kādas nelielas ekonomikas punktuācijas, kas notiek visu laiku, kā, piemēram, Saeimas minētie depozītu procenti vai refinansēšanas likme vai vēl kas tamlīdzīgs. Tās ir normālas izmaiņas, kas notiek visu laiku ekonomikā un tas nav pamats, lai atļautu Saeimai pieņemt vēlreiz tādu normu, kāda jau ir atzīta par prettiesisku. Bet, protams, tas pamats varētu būt kaut kāda katastrofāla ekonomiskā krīze, kad mainās parasti ne tikai ekonomika, bet arī tiesību normas. Bet šajā gadījumā par to nav runa. Parastās izmaiņas noteikti nevar attaisnot šādu Saeimas rīcību.

Un arī uzreiz es gribētu piebilst, ka Saeima ir norādījusi atbildes rakstā, ka ir parādījies sociāli atbildīgas valsts princips kopš 2009. gada, kad Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2008-36-01. Te gan jāsaka, ka Satversmes tiesa jau 2006. gada 2. novembra spriedumā lietā ir pieminējusi un skaidrojusi šo te principu un tāpat arī doktrīnā tas ir bijis atzīts visu laiku. Līdz ar to tas nav nu nekādas izmaiņas tiesiskajā sistēmā.

Un līdz ar to es uzskatu, ka būtībā šajā lietā Satversmes tiesa varētu arī apstāties, skatot šo lietu un tātad secināt, ka apstrīdētās normas jau vienu reizi ir atzītas par neatbilstošām Satversmei. Un būtībā tālāk pat nekas nav nepieciešams vērtēt.

Bet, protams, es izteikšu arī savu viedokli par Satversmes 105. un 1. pantu. Varbūt ne par visiem, bet par atsevišķiem aspektiem, nedublējot to, kas ir norādīts konstitucionālajās sūdzībās.

Runājot par Satversmes 105. pantu es vēlētos pieskarties diviem aspektiem — īpašuma tiesību ierobežošanas leģitīmajam mērķim un samērīgumam.

Par leģitīmo mērķi es gribētu vērst uzmanību, ka iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumos ir norādīts, ka leģitīms šādai apstrīdētai normai ir bijis aizsargāt dzīvokļu īpašniekus no zemes nomas maksas straujas palielināšanās. Es vēlos vērst uzmanību uz to, ka pašlaik tāds leģitīms mērķis vairs nevar būt šīm Saeimas pieņemtajām normām, jo zemes nomas maksa nepalielinās. Kadastrālā vērtība kopš 2009. gada, kad bija iepriekšējais Satversmes tiesas spriedums, ir mazinājusies divas reizes, un pašlaik viņa ir iesaldēta. Un arī ir vairāki apstākļi, šie divi, ko es minēju, tāpat kā pēc zemes nomas piespiedu maksa ir samazinājusies. Līdz ar to šāds leģitīmais mērķis nevar būt.

Satversmes 116. pantā kā leģitīmie mērķi citastarp ir minēti citu cilvēku tiesības un arī sabiedrības labklājība. Nu, manā ieskatā, šajā gadījumā neiet runa ne par vienu, ne par otru, jo es neuzskatu, ka dzīvokļu īpašniekiem būtu tiesības uz samazinātu nomas maksu. Šādu tiesību dzīvokļu īpašniekiem nav. Tās ir dažādas intereses, kas ir dzīvokļu īpašniekiem un zemes īpašniekiem. Šīs intereses ir pretēji vērstas, un būtībā Saeimai būtu jāmeklē līdzsvaru starp šīm divām pretēji vērstām interesēm. Un tad šis līdzsvars droši vien varētu būt tas leģitīmais mērķis, bet konkrētajā gadījumā ne par kādu līdzsvaru runa neiet, jo ne Saeimas atbildes rakstā nav ne ar vienu zilbi pieminētas zemes īpašnieku intereses un arī Saeima, pieņemot apstrīdētās normas, zemes īpašnieku intereses nav vērtējusi nekādā veidā it nemaz. Līdz ar to es uzskatu, ka apstrīdētajām normām šajā gadījumā nekāda leģitīma mērķa nav, kā īpašuma tiesību ierobežojumam.

Tālāk es vēlētos arī ļoti īsi pieskarties pie samērīguma principa un konkrēti pie atbilstības kritērija. Šeit es vēlos norādīt uz to, ka Satversmes tiesa jau iepriekšējos spriedumos ir norādījusi, ka tomēr arī piespiedu nomas gadījumā šai piespiedu nomai ir jāpilda nomas līgumam raksturīgā atlīdzības funkcija. Šajā gadījumā tas nenotiek.

Ja mēs runājam par vienu no konstitucionālās sūdzības iesniedzējām, kuru es pārstāvu, Solvitu Zanderi, tad viņa ir mantojusi zemi 2013. gadā. Ja skatās tos 6 procentus, uz kuriem viņai bija tiesības pagājušajā gadā, mīnuss nekustamā īpašuma nodoklis, mīnuss iedzīvotāju ienākuma nodoklis, tad viņas rīcībā bija jāpaliek 333 eiro. Tas ir pie nosacījuma, ka visi 51 dzīvokļu īpašnieks, kas ir tajā attiecīgajā mājā, samaksā. Tālāk par šiem 333 eiro pagājušajā gadā, 2020. gadā tie būs 72 eiro, ja mēs rēķināsim 3 procentus, kā to paredz apstrīdētās normas, viņai ir, pirmkārt, jāapsaimnieko atlikušais zemes gabals tāpēc, ka konkrētajā gadījumā zemes gabals ir lielāks nekā funkcionāli piesaistītais gabals, tur daļa tās zemes atrodas ielas sarkanajās līnijās un līdz ar to nav tā, ka tur varētu Solvita Zandere kaut ko citu darīt, bet viņai ir jāapsaimnieko šis gabals, tāpat tur jāgrābj lapas, jātīra sniegs un tā tālāk. Tad par šiem 333 vai attiecīgi 72 *euro* 2020. gadā Solvitai Zanderei ir jāizsūta paziņojumi visiem dzīvokļu īpašniekiem, jo konkrētā dzīvojamā mājā nav pārvaldnieks, kas būtu pilnvarots slēgt zemes nomas līgumu ar zemes īpašnieku un tāpat vienoties par šo te

atlīdzību. Tātad viņai jāizsūta paziņojums katram dzīvokļa īpašnieka un, acīmredzot, jāveic arī sarunas, jo, ja iepriekš, kas ir arī svarīga nianse apstrīdētajās normās, bija minēts, ka nomas maksas apmērs ir 6 procenti, ja nevar vienoties, tagad ir līdz 5 procentiem, līdz 4 procentiem, līdz 3 procentiem. Tātad ir jāveic šīs te pārrunas ar katru no 51 dzīvokļu īpašnieku un tad par šiem 333 vai attiecīgi 72 eiro ir arī jāvērtē tiesā, ja nu gadījumā dzīvokļu īpašnieki nepiekrīt un es teikšu godīgi, ka es viņu vietā laikam nepiekrīstu pie tik labvēlīga regulējuma. Un tad vai šajā gadījumā vēl šī nomas maksa pilda šo te nomas maksai raksturīgo atlīdzības funkciju? Nu, es nevaru nonākt pie cita secinājuma, kā tikai, ka nē.

Ja mēs runājam par otru īpašnieci, Māru Dabrovsku, tad šeit šī situācija ir būtībā vēl kritiskāka divu iemeslu dēļ. Viens ir tas, ka viņas gadījumā 2020. gadā, ja mēs rēķinām 3 procentus, kas ir maksimālais apmērs nevis minimālais, vai tāds, par kādu, iespējams, viņa ar kādu varēs vienoties... Tad 2020. gadā nekustamā īpašuma nodoklis viņai būs lielāks nekā zemes piespiedu nomas. Piespiedu noma būs mazāka. Un tas ir tāpēc, ka arī tas kopējais zemes īpašums, tā platība ir lielāka nekā funkcionāli piesaistītā, par kuru var saņemt zemes nomas maksu. Tātad viņa būs spiesta ieguldīt savus līdzekļus. Turklāt Māra Dabrovska dzīvo Kanādā, tas nozīmē, ka... Ja Saeimas pārstāvis varbūt var paskaidrot, kā par simt vai divsimt eiro var atrast pārstāvi, kurš Latvijā veiktu visas šīs nepieciešamās darbības... nu, tad varbūt varam runāt tālāk. Bet ir skaidrs, ka reāli tas nav iespējams. Tur ir tomēr nepieciešami kaut kādi līdzekļi, lai visas tās nepieciešamās darbības veiktu.

Un es vēlos arī vērst uzmanību uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem un konkrēti, piemēram, spriedumu lietā "Statileo pret Horvātiju". Nu, te gan ir jāsaka, ka tas, kas ir vērtēts Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos, ir mazliet cita situācija, jo tur iet tomēr runa par to, ka dzīvokļu īpašnieks izīrē citai personai savu dzīvokli, bet arī šeit ir diezgan daudzas valstis, kas regulē to īri. Līdz ar to tā situācija ir zināmā mērā analogiska un šeit ir arī tieši Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvērusi, ka, ja tā īres maksa sniedz tikai minimālu peļņu, tad tas vairs nav tāds risinājums, kas palīdz atrast šo līdzsvaru, taisnīgi sadalot sociālos un finansiālos apgrūtinājumus starp šīm divām personu grupām un tādējādi ir visas sabiedrības interesēs. Bet šajā gadījumā šie rezultāti ir acīmredzami nesamērīgi un arī šajās lietās vairākās ir atzīts īpašuma tiesību pārkāpums. Šajā gadījumā šī situācija ir pilnībā analogiska, jo šis apgrūtinājums zemes īpašniekiem ir acīmredzami nesamērīgs.

Un pavisam īsi es gribētu vēl pāris vārdus piebilst par tiesisko paļāvību. Es vēlos uzsvērt to, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzējas, kuras es pārstāvu, paļāvās tieši uz Satversmes tiesas iepriekšējiem spriedumiem, īpaši 2008-36-01, kurš tika pieņemts 2009. gada 15. aprīlī. Pēc tam tika pieņemti arī attiecīgi grozījumi likumā, kas paredzēja 6 procentus piespiedu nomu, ja puses nevar vienoties, un arī atlīdzināt nekustamā īpašuma nodokli. Solvita Zandere mantoja šo te zemes gabalu jau pēc tam,

kad bija pieņemts Satversmes tiesas spriedums un bija veikti attiecīgie grozījumi likumā. Nu, tad ir skaidrs, ka viņa paļāvās uz to, ka pie šādiem nosacījumiem viņa arī pieņem šo mantojumu un pēc šādiem nosacījumiem viņa arī tagad tālāk dzīvo. Un es nepiekrītu noteikti Saeimas norādītajam, ka esot noteikts pārejas periods, jo, lai arī normas tika pieņemtas vasarā un stājās spēkā 1. janvārī, tad jautājums ir, ko, piemēram, Solvita Zandere šajā laikā, pusgadā varēja izdarīt. Vai viņa var atgriezties pagātnē un nepieņemt šo mantojumu, ja tie noteiktie nomas apmēri jebkurā gadījumā ir tādi, ka saprātīgas darbības ar šīm iegūstamajām summām veikt nav iespējams.

Līdz ar to es uzskatu, ka šajā gadījumā nu nevar runāt ne par kādiem pārejas periodiem, kas dotu iespēju jau esošajiem zemes īpašniekiem kaut kādā veidā piemēroties šai situācijai un atrast kaut kādu risinājumu, jo tāda risinājuma vienkārši nav.

Līdz ar to es arī, protams, lūdzu atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no to izdošanas dienas.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies Nikuļcevas kundzei.

Un tagad Solozemnieka kungs. Lūdzu!

A. Solozemnieks.

Godātā tiesa! Es arī centīšos nerunāt pārāk gari, lai ekonomētu laiku, mums ir garš process priekšā.

Pilnībā pievienojos visiem tiem tiesiskajiem argumentiem un arī faktiem, ko minēja mani kolēģi savās runās, jo, kā jau to citi klātesošie ir norādījuši, tad lietas ir līdzīgas, tiesiskā situācija visiem mūsu pārstāvamajiem ir vienāda, jo likums ir viens, kaut gan, pareizāk sakot, likuma normas ir divas.

Tā kā tiesa lūdza koncentrēties uz tiem faktiem un apstākļiem, kas mūsu pārstāvamajiem ir atšķirīgi, tad šajā gadījumā vēlos īsumā pieskarties un aprakstīt savas pārstāvamās Žanetes Aščukas situāciju. Tātad arī viņa, līdzīgi kā mana kolēģe nupat teica, no vienas puses tātad viņa pati ir mantojusi vienu daļu no zemes gabala, kurš viņai pieder, pārējās daļas viņa, ja mēs paskatāmies juridiski, ir iegādājusies no saviem radniekiem. Vienlaikus šis te ir darīts tāpēc, ka 2006. gadā, kad Aščukas kundze mantoja 3/18 zemes domājamās daļas no savas mātes, virkne viņas radnieki... tātad viņa mantoja no mātes, viņas māte bija mirusi un virkne radnieku, kuriem arī īpašuma tiesības bija atjaunotas, bija jau gados un ik pa brīdim kāds cilvēks aizgāja aizsaulē, atstādams aiz sevis vēl virkni tiešo mantinieku, kas padarīja zemes gabala pārvaldīšanu sadrumstlotā veidā ļoti, ļoti neefektīvu un neizdevīgu visām pusēm, jo nemitīgi bija jāpārslēdz nomas līgumi un tamlīdzīgi. Tāpēc radu

sapulce, ja tā var izteikties, uzticēja zemes pārvaldīšanu Aščukas kundzei. Elksniņa kungs ironiski viņu par to ir nodēvējis par zemes baronesi, piešķirot viņai aristokrātisku titulu. No vienas puses tas ir patīkami, bet no otras puses tas dzīvi nepadara vieglāku.

Un tālākā notikumu attīstība bija tāda, ka, lai sakārtotu šīs te piespiedu nomas attiecības ar mājas dzīvokļu īpašniekiem, kas atrodas uz šīs zemes, Aščukas kundzei laika posmā no 2011. gada līdz 2016. gadam nācās 5 gadus tiesāties situācijā, kad šodien apstrīdētās normas iepriekšējā redakcijā paredzēja imperatīvo regulējumu — vai nu puses savstarpēji rakstveidā vienojas, ja to nav iespējams izdarīt, tad iet uz tiesu un tad nomas maksa ir nosakāma 6 procenti gadā. Tātad šis prasīja 5 gadus. Es šodien nepārmetu tiesām, es nepārmetu juristiem, tāda ir dzīve un, ja godātais Saeimas pārstāvis saka, ka tas ir izdevīgs business, tad ironiski var teikt arī to, ka nu... ja tu gribi nodarboties ar biznesu, tev ir jābūt ar iekšām apveltītam un tev ir jābūt gatavam iet un cīnīties ar grūtībām. Taču šajā gadījumā tātad kāpēc es to saku... Ja pie relatīvi vienkārša imperatīvā regulējuma 6 procenti gadā bija nepieciešami 5 gadi, lai iztiesātos, tad pēc jau šiem spēkā stājušies tiesas spriedumiem virkne māju, kas atrodas uz manas pārstāvamās zemes, ir izmantojušas, tā teikt, negribas teikt, ka būtu likuma nepilnības... bet viņas ir izmantojušas situāciju, kad var mainīt apsaimniekotāju un nodibināt jaunu biedrību, pārdot un nodot šīs te pārvaldīšanas tiesības jaunai personai, kam jauj pieskārs Šlitkes kungs savā runā. Un šis te riņķa dancis ir diemžēl sācies no jauna.

Ja paliks spēkā apstrīdētās tiesību normas, kas pasaka, ka turpmāk zemes nomas maksa ir nosakāma strīdus gadījumā līdz 5, līdz 4, līdz 3 procentiem, kā jau arī to teica mani kolēģi savās runās, konkrēti manas pārstāvamās, Žanetes Aščukas gadījumā uz viņas zemes atrodas astoņas mājas, šajās mājās ir 586 dzīvokļi, tātad šīs normas nesamērīgi apgrūtinā ne tikai zemes īpašnieku tiesiskās un arī, būsīm atklāti, finansiālās intereses, bet viņas nesamērīgi apgrūtinās arī tiesas un tiesnešus, jo es redzu... ja normas paliek spēkā, tad ir jāceļ 586 jaunas prasības. Turklāt, kā to ir norādījis gan Saeimas Juridiskais birojs savā atzinumā, gan arī mani kolēģi savās runās un arī kā tas bija minēts konstitucionālajā sūdzībā, šeit nebūs izmantojami vienkāršotie civilprocesuālie līdzekļi parādu piedziņai, kā tas bija iespējams iepriekšējos gadus, sākot no tā brīža, kad bija nostiprinājusies judikatūra, ka var piedzīt šos te maksājumus līdzīgi kā komunālo maksājumu parādus rakstveida procesā maza apmēra prasībās, saistību piespiedu izpilde brīdinājuma kārtībā un tamlīdzīgiem civilprocesuāliem līdzekļiem. Šeit būs jāiet pilns tiesvedības ceļš — tātad, kā lai saka... man atkal ironiski jāsaka: ja Saeima runāja, ka šis ir labs business, es daļēji varu piekrist, šis ir labs business cilvēkiem, kas pārstāv zemes īpašnieku, jo viņam ir ļoti daudz darba, viņam ir jāiet uz tiesām, jāraksta prasības un, ja viņam, kā saka, atlīdzību maksā par stundām, tad tas tiešām ir labs business. Bet zemes īpašniekam šeit

runāt par kaut kādu biznesu, ja cilvēks ir 5 gadus iztiesājis, lai panāktu to, ko viņam piešķir likums un šobrīd šis te riņķa dancis draud sākties no jauna, tad mēs šeit neredzam samērīgumu ne attiecībā pret zemes īpašniekiem, ne arī attiecībā pret citiem varas atzariem, konkrēti, pret tiesām.

Tas man arī ir viss. Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies. Tiesneši, lūdzu... kādi būtu jautājumi pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem? Kusiņa kungs, lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā, man būtu vairāki jautājumi. Vispirms katram no pārstāvjiem, kas pārstāv pieteikuma iesniedzējus. Un tad es jautāšu vienu jautājumu, un tad es vēlētos, lai katrs no jums sniedz konkrētu atbildi par faktiskajiem apstākļiem.

Pirmais jautājums būs tāds. Sakiet, lūdzu, vai kādam no jūsu klientiem šobrīd ir spēkā esošs līgums par piespiedu nomas maksu 2018. gadam? Vai kādam no jūsu klientiem šobrīd ir spēkā?

N. Šlitke.

Maniem klientiem – Soņai Traub un Agrim Jurim Amoliņam – nav spēkā esošs rakstveida līgums ar kādu no dzīvokļu īpašniekiem vai apsaimniekotājiem.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Snipe.

Arī maniem pārstāvamajiem nevienam nav spēkā esošs līgums, cik es zinu, tad Jaunzema kungs ir nosūtījis aicinājumu dzīvokļu īpašniekiem, tāpat kā līdzšinējos gadus labprātīgi maksāt nomas maksu šobrīd likumā noteiktajā nomas maksas maksimālajā apmērā.

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Niķuļceva.

Nē, nav šādu līgumu.

A. Solozemnieks.

Aščukas kundzes gadījumā ir viens izlīgums, kas ir apstiprināts tiesā ar “Rīgas namu pārvaldnieku”. Es atbildēju pats un tad lūdzu tiesu vērtēt, vai tas atbilst tam. No vienas puses, izlīgums arī ir līgums, bet tas ir panākts tiesvedības rezultātā. Un, ir sarunas... uz Aščukas kundzes zemes atrodas 8 daudzdzīvokļu mājas un viena tāda, kas agrāk bija siltuma apgādes punkts daudzdzīvokļu mājas pagalmā... tie, kas dzīvo mikrorajonā, tie zina, par ko es runāju, kas tagad ir privatizēts un kur ir komerciālas telpas un tā... un ar šīs te ēkas īpašnieku notiek sarunas par līguma noslēgšanu. Tad 2018. gada 1. janvārī, cik man ir zināms, šādu līgumu nav, un arī jāsaka, ka savulaik tieši Bērtaiša kungs pārstāvēja Aščukas kundzi šajās te attiecībās ar šīs te ēkas īpašnieku, šķiet, 2006., 2007. vai 2008. gadā... Latvija ir maza, kompetenti juristi ir pieprasīti. Tātad ir viens izlīgums, bet līgumu nav.

G. Kusiņš.

Paldies. Tad man būs otrs jautājums, kas secīgi izriet no pirmā jautājuma atbildēm, ko jūs sniedzāt. Sakiet, lūdzu, vai jūsu klienti ir veduši pārrunas ar dzīvokļu īpašniekiem, kuru dzīvokļi atrodas uz šīs piederošās zemes? Vai ir kaut kādas pārrunas šobrīd vestas? Es saprotu, ka līgumu nav... Vai ir vestas kaut kādas pārrunas? Es saprotu, ka Snipes kundze jau norādīja, ka ir...

N. Šlitke.

Jā, tātad mana pārstāvamā Soņa Traub advokātes Artas Snipes personā ir nosūtījusi dzīvokļu īpašniekiem tiešos piedāvājumus slēgt nomas līgumus par 6 procentiem no zemes kadastrālās vērtības, norādot uz to, ka Soņas Traub kundze nevar akceptēt šos jaunos likuma grozījumus, apsvērt tiesību normas, tādēļ aicina slēgt līgumus, lai nebūtu tā, ka 2008., 2009., 2010. gadā, kad pēc Satversmes tiesas spriedumiem radās strīdi un kolīzijas starp dzīvokļu īpašniekiem un zemes īpašniekiem par to, kāda maksa tad būtu jāmaksā, ja nav maksāta maksa arī 2007. gadā. Tātad šobrīd ir lūgts uz tiesvedības laiku maksāt ar veco nomas maksu, ko likums pieļauj, pusēm vienojoties. Šādi līgumi noslēgti nav, un šodien Satversmes tiesā kā pierādījums, kas pašlaik ir atstāts atklāts, ir atsūtīta no juridiskas personas SIA “INLI” atbilde, ka SIA “INLI” neslēgs līgumu par 6 procentiem, jo likums pašlaik ļauj maksāt 5 procentus un Soņai Traub tiek lūgts atsūtīt, citējot, likumam atbilstošu līguma projekta redakciju.

Attiecībā uz Agri Juri Amoliņu, tad, cik zināms, pārrunas šobrīd faktiski nenotiek, jo šai mājā ir ārkārtīgi grūti uzzināt dzīvokļu īpašniekus, jo Agrim Jurim Amoliņam šobrīd nav līdzekļu, lai noskaidrotu dzīvokļu īpašnieku deklarētās adreses. Satversmes tiesā ir ierosināta lieta pēc Zemes reformas komitejas pieteikuma Administratīvajā tiesā, kur Administratīvā tiesa ir vērsusies Satversmes tiesā par to,

ka attiecīgi zemes īpašnieki un jebkurš šāds īpašnieks būtu atbrīvojams no pienākuma vērsties Pilsnības un migrācijas lietu pārvaldē, tas ir, pret Civilprocesa likuma 128. panta, bet, kamēr šis pants Civilprocesa likumā ir, Agrim Jurim Amoliņam nav šādu naudas līdzekļu. Viņa īpašums ir apķīlāts sakarā ar nekustamā īpašuma nodokļa parādiem Rīgas pilsētai un viņam nav naudas, viņš nevar samaksāt Pilsnības un migrācijas lietu pārvaldei valsts nodevas, ne par to vēstuļu nosūtīšanu dzīvokļu īpašniekiem, ne arī par ko citu. Atgādināšu, ka Fizisko personu datu apstrādes likums un topošā regula liedz fiziskās personas datu apstrādi bez leģitīma mērķa, secīgi ir aizliegts nosūtīt uz dzīvokļiem cerībā, ka dzīvokļa īpašnieks dzīvo konkrētajā dzīvoklī. Vēl jo vairāk. Lai veiktu kaut kādus aprēķinus, jāpaņem zemesgrāmata, kur valsts nodeva arī ir no 3 līdz 5 eiro par katru zemesgrāmatas nodalījumu. No šī gada ir atvieglojumi, kurus var saņemt par 15 eiro par visu māju vai no pagājušā gada... taču, kā jau teicu, Amoliņa kungam konti ir arestēti sakarā ar to, ka viņš nav samaksājis nekustamā īpašuma nodokli par zemi. Proti, šādas pārrunas no Amoliņa kunga puses praktiski nenotiek, viņas daļēji notiek ar apsaimniekotāju... Rīgas namu apsaimniekotāju, kuram ir tikai daļējas tiesības slēgt līgumu dzīvokļu īpašnieku vārdā par dažām ēkām, bet šīs sarunas arī pašlaik nav rezultējušās ne ar ko. Bet sarunas ar Rīgas namu apsaimniekotāju minimāli notiek.

G. Kusiņš.

Paldies. Snipes kundze.

A. Snipe.

Es varu pateikt, ka Jaunzema kungs ir nosūtījis tos paziņojumus un attiecībā uz Farbtuha kungu... es arī jau stāstīju par otru savu pārstāvamo, šobrīd tur notiek lielā tiesvedība un atsevišķus paziņojumus, cik es zinu, tiem 110 dzīvokļu īpašniekiem par šo gadu viņš sūtījis nav, cerībā, ka tās visas tiesvedības ietvaros varētu arī šo parādu piedzīt.

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Nikuļceva.

Jā, es atbildēšu, protams, uz šo jautājumu, ciktāl manā rīcībā ir šī informācija. Attiecībā uz Solvitu Zanderi. Ciktāl es saprotu situāciju, tad iepriekšējā gadā viņa nosūtīja katram dzīvokļu īpašniekam paziņojumu ar lūgumu samaksāt piespiedu nomu 6 procentus no zemes kadastrālās vērtības. Par to, ka šogad jau būtu veiktas kādas pārrunas ar dzīvokļu īpašniekiem, manā rīcībā informācijas nav. Manuprāt, persona gaida Satversmes tiesas spriedumu.

Attiecībā uz Māru Dabrovsku. Cik es zinu, tad 2012. gadā notika ļoti tādas nopietnas pārrunas ar dzīvokļu īpašniekiem un tika sagatavots arī līguma projekts, bet tomēr beigās neizdevās vienoties un līdz ar to šis līgums netika noslēgts. Par to, vai tagad, pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās, ir veiktas kaut kādas pārrunas, manā rīcībā arī informācijas nav. Es pieņemu, ka arī, iespējams, cilvēks gaida, ko izlems Satversmes tiesa.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Solozemnieks.

Aščukas kundzes gadījumā pārrunas ar dzīvokļu īpašniekiem, ar pārvaldniekiem, ar apsaimniekotājiem tiek vestas jau kopš... nu, es esmu pieslēdzies šai lietai kopš 2011. gada... kopš 2011. gada pirms katra prasības sniegšanas tiesā... vispirms ir sarunas ar iedzīvotājiem gan kopsapulcēs, gan arī personīgi viņa gāja, pēc tam arī es esmu gājis... gan tiesvedības procesa laikā ir turpinājušās sarunas par iespēju tomēr ārpus tiesas panākt miera izlīgumu un vienoties par noteikumiem, gan pēc tiesas sprieduma pieņemšanas un stāšanās spēkā turpinās sarunas par to, vai tomēr nevarētu maksāt mazāk... un arī šobrīd notiek sarunas ar tām mājām, kā jau es minēju savos paskaidrojumos, kuras ir mainījušās apsaimniekotāju pēdējo pāris gadu laikā, sarunas atkal sākas no jauna, cilvēki ir tie paši, viens otru labi pazīstam. Jā, sarunas ir vestas, sarunas notiek, tika sūtītās vēstules, ir iznēsātas vēstules pa pastkastītēm.

G. Kusiņš.

Paldies.

Tad man trešais jautājums saistībā ar tieši jūsu nupat sniegtajām atbildēm. Apstrīdētā norma paredz šo noteikto procentu tikai tad, kad nav panākta vienošanās. Sakiet, lūdzu, kā tieši šobrīd izpaužas jūsu pārstāvam personu pamattiesību aizskārums, ja apstrīdētā norma šo procentu pieprasa tikai tad, ja nav panākta vienošanās? Kā šī norma aizskar jūs, ja es saprotu, ka daži no jums pat nav sākuši saņemt atbildes vai nesaņem atbildes. Kā izpaužas katra no jūsu tiesību aizskārums?

N. Šlitke.

Pirmkārt, es jau vēlētos norādīt uz to, ko es jau esmu teicis savā runā, ka tas nav dabiski cilvēkam pašam atteikties no kaut kāda ienākuma, proti, ja likums nosaka vai deputāta algu vai likums nosaka kādu konkrētu samaksu, vai loterijā konkrētu summu, tad persona parasti pēc savām cilvēcīgajām īpašībām nav tik altruistiska, lai atteiktos no šīs naudas. Pat attiecīgi bagātākie pasaules cilvēki, piemēram, Bills Geits

un Stīvs Džobs vispirms saņem visus savus ienākumus, un tikai pēc tam šo naudu ziedo pēc savām interesēm vai nodod labdarībai.

I. Ziemeļe.

Šlitkes kungs, jūs varētu atbildēt uz jautājumu?

N. Šlitke.

Jā, es mēģināšu koncentrētāk. Līdz ar to nav iespējams... arī šodien iesniegtais pierādījums, arī šie sarakstes dokumenti ar dzīvokļu īpašniekiem norāda uz to, ka vienošanos panākt nevar, jo tas arī nav dabiski. Vēl vairāk. Gribētu piebilst, ka Satversmes tiesā ir vairākkārt skatītas lietas gan par vārdu "noma", gan arī Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā, Dolgopolova kungs nebūs laikam bija klāt un nevarēs apliecināt, bija runa par to, ka šī norma ir pieņemta tik sen, kad nebija vēl spēkā Civillikums. Šī norma tika pieņemta spēkā, kad bija tikai attiecīgi spēkā Civillikums, kurā nebija citu instrumentu, kā tikai "noma", toreiz bija tikai rakstveida nomas līgums. Secīgi šī norma, ka pusēm ir jāvienojas un tikai vienošanās gadījumā šīs tiesības tiesību normas skar, manā ieskatā nav uzstādījums pēc būtības. Jo, kā jau teicu, zemes īpašniekiem Agrim Jurim Amoliņam nav iespējams sazināties ar dzīvokļu īpašniekiem. Tas pats ir ar Soņu Traub. Soņa Traub dzīvo Izraēlā, viņai ir 93 gadi, viņa ir slimnīcā šobrīd. Kā gan lai Soņa Traub no savas slimnīcas vest kādas sarunas... latviešu valodu viņa vairāk vai mazāk ir aizmirsusi... par šīm normām. Līdz ar to es gribētu godīgi teikt, ka pusēm vispirms ir veicama kāda pirmstiesas kārtība... jāpierāda kāda sarakste vai kas cits, jau pats par sevi ir tiesību aizskārums.

G. Kusiņš.

Šlitkes kungs, es gribēju jums konkrēti pajautāt par faktiem. Vai jūs varat noformulēt, ka apstrīdētā norma aizskar jūsu pārstāvam tiesības? Priekšnoteikums ir: ja nespēj vienoties. Es jautāju par faktiem nevis par tās situācijas vērtējumu. Es saprotu no jūsu iepriekš teiktā, ka no viena dzīvokļa īpašnieka jūs esat saņēmuši atbildes, ka viņš 6 procentus nemaksās, ka lūdzu atsūtiet kaut ko. Vai jūs varētu par pārējiem atbildēt, jo mums ir nepieciešams tomēr arī precīzi nokonstatēt faktus.

N. Šlitke.

Jā, bet es visu laiku gribēju jūsu godībai norādīt, ka pats jūsu uzdotais jautājums jau ietver apgalvojumu, ka pusēm vajadzētu pierādīt vienošanās neesamību, jo principā no privāttiesību aktu viedokļa visas tiesību normas...

I. Ziemele.

Šlitkes kungs, to jūs varēsiet pēc tam arī analizēt, teiksim, jūsu skatījumu uz šo konkrēto tiesību institūtu... Bet šajā gadījumā tiešām ir jautājums par faktiem. Es lūgtu atbildēt tiesnesim uz viņa jautājumu.

N. Šlitke.

Par faktiem es atbildēju, ka visiem dzīvokļu īpašniekiem, lai gan likums to neprasa, ir nosūtīts lūgums vienoties un šīs vienošanās nav notikušas *negativus no probatus*. Mēs nevaram pierādīt vienošanās neiespējamību.

I. Ziemele.

Paldies.

A. Snipe.

Lai arī mums ir tiesību zinātnē atzīts tas, ka šīs piespiedu nomas tiesiskās attiecības pastāv uz kāda likuma pamata, proti, tās ir tikai kvazilīgumiskas, un tur nekāda pušu vienošanās faktiski nav un nevar būt, kā mums arī profesors Torgāns jau vairākkārt ir norādījis un arī Augstākā tiesa viņam piekrīt, kaut kādu vienošanos, protams, atsevišķi zemes īpašnieki mēģina kaut kādā veidā, lai saņemtu šo nomas maksu. Tas ir tas, ko es arī minēju, ka Jaunzema kungs izsūta šos paziņojumus, lai panāktu to vienošanos, bet lielāko tiesu viņš saņem atbildes, ka mēs jums piedāvājam pretī 3 procentus, vai nemaksājam vispār, vai vispār atbildes netiek izņemtas.

Un attiecībā uz Farbtuha kungu, ņemot vērā tās milzīgās tehniskās izmaksas, kas ir proporcionālas, viņš šajā gadījumā izvēlas piekrist tam tiesību zinātnes uzskatam, ka šeit nekāda pirmstiesas kārtība nav nepieciešama un pats fakts jau, ka šāda vienošanās nav noslēgta, apliecina šīs vienošanās neesamību. Jo kurš gan ir teicis, ka ar iniciatīvu ir jānāk no zemes īpašniekam? Jo principā Valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizācijas likuma 50. panta pirmā daļa nosaka, ka tieši privatizētā dzīvokļu īpašnieka pienākums ir slēgt nomas līgumu. Es savā praksē esmu redzējusi 2–3 gadījumus, kad dzīvokļa īpašnieks izrādītu iniciatīvu samaksāt vai noslēgt līgumu un izpildīt likumā noteikto pienākumu par vienošanās noslēgšanu.

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Nikuļceva.

Gribētu vērst uzmanību uz to, ka šī te norma par to, ka, ja nevar vienoties, tad tiek noteikta attiecīga zemes piespiedu noma, tā ir formāla un būtībā viņa nevar funkcionēt un viņa arī iepriekš nefunkcionēja. Bet tagad vēl jo vairāk viņa nevar

funkcionēt, jo, ja likumā ir noteikts, ka maksimālais piespiedu nomas apmērs ir šogad 5 procenti vai mazāk, tad kurš būs tas cilvēks, kas vienosies par kaut ko vairāk. Nu tas ir iluzors pieņēmums. Par faktiem es atbildēju, manuprāt. Tātad vienošanos iepriekšējos gados ir konstitucionālās sūdzības iesniedzējas mēģinājušas panākt, bet nu sastapušās tieši ar to pašu, ar ko visi pārējie, ka nekādu vienošanās par lielākām piespiedu nomas summām panākt nav iespējams.

Un apstrīdētās normas vēl jo vairāk to situāciju pasliktina, jo, ja iepriekš vēl varbūt bija vismaz teorētiski kaut kāda doma par to, ka, labi, dzīvokļa īpašnieks tur ar zemes īpašnieku vienojas par 7 procentiem un tad ir miers un nevis tiesāties un turpināt šo strīdu. Tad pašlaik, kad ir līdz 5 procentiem, vai līdz 4, vai līdz 3, nu nav saprātīgi pieņemams, ka varētu vispār kāda vienošanās notikt.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Solozemnieks.

Centīšos atbildēt konkrēti. Aščukas kundzes gadījumā tātad ir spēkā stājies tiesas spriedums, kas noteic – 6 procenti plus pievienotās vērtības nodoklis maksājams tādos un tādos termiņos. Ar šo te oponentu, ar šo te apsaimekotāju... 2018. gada 17. janvārī šis te DzĪKS ir atsūtījis vēstuli: DzĪKS “Pavadonis” ir saņemts jūsu rēķins par 2018. gada pirmajā ceturksnī, kur nomas maksa par zemi ir aprēķināta 6 procenti no zemes kadastrālās vērtības. Tātad pamatojoties uz šo tiesas spriedumu. Saskaņā ar likuma... nepārlasīšu... ar apstrīdēto normu... kuru mēs visi jau labi zinām, tātad, no 18. gada līdz 5, no 19. gada līdz 4 un tā tālāk. Ņemot vērā iepriekš minēto, lūgums precizēt un koriģēt izrakstītos zemes nomas maksas rēķinus. Tātad šis ir konkrēts, rakstiski apliecināms fakts, ka persona, kurai Latvijas valsts ir konstatējusi, ka ir jāmaksā konkrētajai mājai 6 procenti, tagad pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās brīža persona saka, ka mēs vairs nepildīsim šo te tiesas spriedumu, lūdzu, rakstiet jaunu rēķinu par mazāku summu.

Un, kā jau Satversmes tiesa, kas ir minēts arī konstitucionālajās sūdzībās, 2010. gada 22. jūnija spriedums lietā Nr. 2009-111-01, ir teikusi, tad algas samazinājums pat par 15 procentiem ir uzskatāms par būtisku un nesamērīgu, tādējādi, sekojot *argumentum a fortiori*, vismaz arī līdzvērtīgu ienākumu samazinājums zemes nomas gadījumā arī manā skatījumā ir uzskatāms par nesamērīgu.

I. Ziemele.

Paldies.

G. Kusiņš.

Un vai te es pareizi saprotu, ka jūs uzskatāt, ka šī vienošanās... šo vienošanos nav iespējams panākt tāpēc, ka visi ir ieinteresēti maksāt tikai to minimāli iespējamo un dzīvokļu īpašnieki tad šinī gadījumā uzstāj uz šo minimālo procentu 5, 4... un uzstās 2020. gadā uz 3. Vai es tā pareizi saprotu jūsu pozīciju?

N. Šlitke.

Jā, pēc būtības, jūsu godība, jūs pilnīgi pareizi. Tas, ko es mēģināju pateikt, atbildot pirmo reizi uz jūsu jautājumu... tas, ka likumdevējs ir pateicis, ka nomas maksa, ja puses nevienojas... ar to ir domāts, ka likumdevējs ir ļāvis vienoties par citiem noteikumiem, piemēram, turēt automašīnu, papildus māju būvēt vai ko citu. Bet tā bija kā alternatīva likumam. Jo Civillikums nosaka, ka saistības rodas vai nu no likuma, vai tiesas sprieduma... Šis saiklis “vai” nozīmē izslēdzošo — vai nu, vai nu. Līdz ar to, jā, jūs pareizi šobrīd norādāt. Protams, tanī brīdī, kad ir noteikta maksimālā maksa un līdz... tas ir pretī cilvēka dabai – vienoties par kaut ko lielāku, nesaņemot pretī neko. Līdz ar to tā vienošanās neko lielāka nav iespējama. Tas izriet arī no vēstules Aščukas kundzei, kuru tikko Solozemnieka kungs teica, gan arī no “Rīgas namu pārvaldnieka” valdes lēmuma, kas ir minēts pierādījumos, kas šodien nav pievienoti, kur “Rīgas namu pārvaldnieka” valdes par 2018. gadā, atbilstoši gan Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma, gan valsts īpašuma izsaimniekošanas, izšķērdēšanas likuma normām nomas maksa par lielāku summu kā 5 procenti nav iespējama. Vienkārši nav iespējama...

A. Snipe.

Es varu šo pakomentēt... es vienreiz vienkārši pārstāvēju Traubes kundzei tiesā, kad viņa vērsās pret “Rīgas namu pārvaldnieku”, kas ir Maskavas ielas apsaimniekotājs. Jā, mums arī ir tiesas spriedums, kur ar likumu konstatētas nomas tiesiskās attiecības, noteikta zemes nomas maksa 6 procentu apmērā, bet “Rīgas namu pārvaldniekam” šī sprieduma izpilde nebija iespējama. Un līdz ar to Soņas kundze līdz 2017. gadam piekrita par 5,9 procenti noslēgt nomas līgumu, lai vienkārši noslēgtu un saņemtu to nomas maksu. Un šobrīd “Rīgas namu pārvaldnieks”, protams, pasaka, ka tie ir vairāk kā 5 procenti, neskatoties uz to, ka ir it kā spēkā stājies rajona tiesas spriedums, kurā ir noteikts nomas maksas apmērs.

Tāpēc atsauce ir tāda, ka šobrīd ir likuma norma, kas ir noteikusi nomas maksas griestus. Viss.

G. Kusiņš.

Tad man būtu jautājums... Jā, Solozemnieka kungs, jūsu atbilde.

A. Solozemnieks.

Uz šo te pašu jautājumu, es vēl gribētu piebilst. Aščuka kundzes gadījumā tātad brīdī, kad bija spēkā imperatīvais regulējums – ja nevar vienoties, tad 6 procenti. Sarunas ar iedzīvotājiem bija tādas – mēs gājām un teicām: taupīsim laiku, slēdzam uzreiz par 6 procentiem. Viņi teica: mēs uzskatām, ka tas nav taisnīgi, mēs šo likumu neatzīstam un tā tālāk.... maksimums ir 4 procenti, ko mēs uzskatām, kas ir taisnīgi. Kāpēc jums vajag tik daudz? Bet es negribu iet emocijās... tad attiecīgi šajā brīdī, kā jau pierāda manis citētā vēstule un, ja likuma šis te līdzsvars ir noslēdzies par labu dzīvokļu īpašniekiem, pamatojoties uz tiem pašiem argumentiem, ko mana kolēģe nupatās teica, tad ir saprotams, ja tad bija 4 procenti pirms pieciem gadiem, tad šodien, ja es aiziešu pie viņiem rīt, vai sagaidīt, kad apstrīdētā likuma normas ir spēkā, tad viņi man teiks nē, nu 4 vairs nē, tagad jau 3 ir taisnīgi. Nu, tā matemātika ir mīnus 2 līdz šim bijusi. Tas ir viens apstāklis.

Un otrs apstāklis. Šajā konkrētajā lietā, es varbūt mazliet ārpus izskriešu, bet es centīšos īsi. Tātad mums ir tiesas spriedums pret DzĪKS “Pavadonis” un viena māja, uz ko attiecas šis te tiesas spriedums, pēc tiesas sprieduma ir aizgājusi prom no DzĪKS “Pavadonis”. Balstoties uz tiesas spriedumu, “Pavadonis” 2016. un 2017. gadā varēja regresa kārtībā piedzīt šīs te summas, ko konkrētie dzīvokļu īpašnieki nebija samaksājuši, varēja piedzīt no viņiem un vienkārši un ātri pa visu Latviju pa tiesām tika šīs te prasības izdalītas, bet tie spriedumi bija efektīvi un ātri. Efektīva un ātra tiesvedība. Šajā brīdī es redzu, ka tas uzsit arī pa viņiem, jo viņi nevarēs... ja tagad ir likums mainījies, ja tagad netiek vairs atzīts tiesas spriedums, tad sāksies jautājums, vai viņi var piedzīt no tiem dzīvokļu īpašniekiem, kas no viņiem ir aizgājuši prom. Vēl viens aspekts, kur es redzu, kur šis te apstrīdētās normas, kā jau es iepriekš teicu, ka nesamērīgums būs arī tiesām un nesamērīgums būs arī... tas destabilizē jau nodibinātās tiesiskās attiecības manā skatījumā. Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies.

G. Kusiņš.

Paldies. Un tad jautājums Traubes kundzes pārstāvim advokātam Šlitkem. Sakiet, lūdzu, jūs laikam tā pieminējāt... bet varbūt atkārtojiet vēlreiz, vai jūsu kliente šobrīd uztur spēkā prasību par šo aizskāruma brīdi? Vai šobrīd uztur spēkā prasību?

N. Šlitke.

Es saprotu jūsu jautājumu. Formāli, ja jautājums būtu jāformulē, tad atzītu par spēkā neesošu no 2018. gada 1. janvāra. Ņemot vērā to, ka Soņai Traub bija noslēgts

līgums, kas beidzās 2017. gada 31. decembrī. Jāsaka, ka šādu līdzīgu kļūdu mēs kā nepieredzējuši juristi pielaidām arī ceļot prasību par vārdu “noma”, kur mēs lūdzām atzīt no tās pieņemšanas brīža šo vārdu “noma”, aizmirstot to, ka pati Saeimas 8. sadaļa stājās spēkā tikai 1998. gadā... līdz ar to mēs nevaram atzīt normu par spēkā neesošu, kamēr nav...

G. Kusiņš.

Tātad šobrīd...

N. Šlitke.

Jā, šobrīd man būtu jāpārformulē, jā... Tā kā Soņai Traub tiešām aizskārums fiziski radās ar 2018. gada 1. janvāri, tad būtu jāpārformulē šis lūgums atzīt šo normu par spēkā neesošu attiecībā uz Soņu Traub no 2018. gada 1. janvāra. Attiecībā uz Agri Juri Amoliņu... protams, tas būtu attiecībā... jā, arī no 2018. gada 1. janvāra faktiski, jo likums jau klusēja, kāda nomas maksa ir no 2017. gada 1. jūnija līdz 31. decembrim, likums nenoteica nekādus formālus ierobežojumus... Es atvainojos Satversmes tiesai par savu kļūdu. Pareizs formulējums, ka ar 2018. gada 1. janvāri. Paldies.

G. Kusiņš.

Paldies. Un pārējiem?... Arī droši vien...

A. Snipe.

Mēs principā piekrītam, jo tur tas tiešām... Saeima, uz trešo lasījumu taisot, steigā... jo tas formulējums, kā ir šobrīd sanācis, tas, kas stājas spēkā jūnijā, kurā ir pateikts, ka nomas maksa no 1. janvāra būs tāda un tāda, bet īsti neatbildot, kāda tad nomas maksa ir laikā no jūnija līdz decembrim... ja tā gramatiski tulkojam, tad sanāk, ka no jūnija līdz decembrim nomas maksa vispār likumā nav noteikta un aprobežota. Bet nu visi... gan tiesas, gan it kā zemes īpašnieki it kā piemērojas laikam, ka likumdevējs bija domājis tos 6 procentus līdz gada beigām. Un, ja mēs pieturamies pie šādas tiesību normas interpretācijas, tad, protams, aizskārums brīdis ir sācies ar 1. janvāri.

G. Kusiņš.

Paldies. Nikuļcevas kundze.

I. Nikuļceva.

Es varbūt īsti nesapratu to diskusiju līdz galam. Protams, ir skaidrs, ka normas formāli tika pieņemtas 2017. gada vasarā un formāli likme tad arī stājās spēkā.

Savukārt reāli tā kā pamattiesību aizskārumu mēs redzam no 1. janvāra tāpēc, ka zemāka nomas maksa tiek noteikta no 1. janvāra. Tomēr es vispirms gribu vērst Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka gadījumos, ja tiek konstatēti tādi ļoti būtiski, varētu teikt, rupji pamattiesību pārkāpumi, tad tomēr norma būtu atzīstama par spēkā neesošu no izdošanas brīža, jo viņa ir radījusi jau zināmu ietekmi tiesību sistēmā. Manā skatījumā šajā gadījumā tieši par to ir runa. Apstrīdētās normas rupji pārkāpj iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumus.

Bet, runājot par pamattiesību aizskāruma brīdi, ja Satversmes tiesa atzītu normas par spēkā neesošām no pamattiesību aizskāruma brīža, tad nu... jā, es varu piekrist tam, ka likmes stājās spēkā ātrāk, bet pamattiesības būtībā tika aizskartas ar 1. janvāri, tad, kad stājās spēkā šis te samazinātais piespiedu nomas apmērs 5 procenti... līdz 5 procentiem no zemes kadastrālās vērtības.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Solozemnieks.

Aščukas kundzes gadījumā... Aščukas kundzei ir divas, ja tā varētu izteikties, aktīvas tiesvedības no 2016. gada un šīs te aktīvās tiesvedības... tas ir pret divām no tām astoņām mājām, kuras pēc tiesas sprieduma ir mainījušas savu pārvaldnieku, apsaimniekotāju. Šajās tiesvedībās šodien ir apturēta tiesvedība, pamatojoties uz Civilprocesa likumu tāpēc, ka Satversmes tiesā ir ierosināta tiesvedība par normu, kas ir visu civillietu pamatā. Līdz ar to Aščukas kundze gadījumā būtu būtiski, ja Satversmes tiesa atzīst apstrīdētās normas par spēkā neesošām, par neatbilstošām Satversmei, atzīt viņas par spēkā neesošām no pieņemšanas brīža tāpēc, ka šajās divās konkrētajās tiesvedībās tas palīdzēs tiesām, jo šajās lietās ir skaidrs, kā tiesai ir jāspriež par laika posmu līdz 2017. gada 22. jūnijam, un kurš ir tas otrs datums, kad stājās spēkā likuma grozījumi. Tiesai nav skaidrs, kā viņai būtu jāspriež... kāda nomas maksa jāpiemēro par laika posmu no... vienkāršoti izsakoties, par 2017. gada otro pusgadu. Un atkal ir kaut kāds ierobežojums un ir skaidrs, kā būtu jāspriež, sākot no 2018. gada 1. janvāra, proti, apstrīdētajās normās līdz 5 procentiem. Bet mūsu gadījumā, Aščukas kundzes gadījumā, un konkrēti tā ir Jelgavas tiesa, kurai būs vajadzīga šī te skaidrība, lai ekonomētu laiku un lai varētu par 2017. gada otro pusgadu... lai būtu skaidri spēles noteikumi, kas tad tiesai ir jālemj. Tāpēc šajā gadījumā, Aščukas kundzes gadījumā, ir svarīgi atzīt par spēkā neesošām apstrīdētās normas no to pieņemšanas brīža. Lai gan es pievienojos kolēģu teiktajam, ka formāli melns uz balta pamattiesību aizskārumus zaudētu ienākumu ziņā sākas no 2018. gada 1. janvāra. Es skaidri izteicos?

I. Ziemele.

Jūsu pozīcija ir skaidra.

G. Kusiņš.

Tad jautājums visiem pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem. Jūs argumentējāt savos pieteikumos par neatbilstību Satversmes 105. pantam. Vai jūs varētu precizēt, tieši kuram teikumam? Tā tāda formāla prasība, bet jūsu pieteikumos tas nav konkretizēts.

I. Nikuļceva.

Es domāju, ka tas ir Satversmes 105. pants kopumā, jo, manuprāt, arī līdzīgās lietās tomēr nav vērtēta atbilstība vienam Satversmes 105. panta teikumam, bet kopumā...

G. Kusiņš.

Bet 105. panta ceturtais teikums runā, piemēram, par piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām. Vai tad tas teikums attiecas uz šobrīd tiesā izskatāmo faktisko situāciju?

I. Nikuļceva.

Nē, tas neattiecas... Ja es nemaldos, tad sanāk pirmais un trešais teikums, bet tomēr šādos gadījumos parasti vērtē atbilstību Satversmes 105. pantam.

G. Kusiņš.

Tātad jūs uzturat visam 105. pantam.

I. Nikuļceva.

Par atsavināšanu sabiedrības vajadzībām neiet runa šajā te gadījumā, protams...

G. Kusiņš.

Kamēr Nikuļcevas kundze meklē, varbūt pārējie...

A. Snipe.

Mēs savos pieteikumos esam arī, atsaucoties gan uz Satversmes tiesas judikatūru, gan uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, norādījuši, ka principā, tas panta pirmais teikums paredz tiesības uz īpašumu, tad paredz arī tiesības netraucēti baudīt šo īpašumu un gūt ienākumus par šo īpašumu. Šajā gadījumā tieši šīs tiesības

gūt ienākumus no īpašuma ir acīmredzami aprobežotas un nesamērīgi aprobežotas, jo, kā mēs te arī izklāstījām, ienākums no īpašuma ir pat gandrīz pielīdzināms nullei, ja ne mīnusus. Un Jaunzema kunga gadījumā tas ir 37. punkts, kur ir atsauces arī uz konkrētiem Satversmes tiesas spriedumiem, kur ir šis princips nostiprināts, ka ir tiesības saņemt ienākumus no īpašuma, tas ir, atbilstība... ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu, proti, pirmajam teikumam.

G. Kusiņš.

Tas ir pirmajam teikumam, jā. Paldies.

I. Nikuļceva.

Tad es vēlreiz precizētu teikto. Tātad pirmais teikums: “ikvienam ir tiesības uz īpašumu”, un trešais teikums “īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu”. Tie ir tie divi teikumi, par kuriem iet runa tātad.

G. Kusiņš.

Un otrais un ceturtais nav, jūsuprāt.

I. Nikuļceva.

Otrais un ceturtais, protams, nav.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Solozemnieks.

Es pievienojos kolēģu teiktajam. Pamatā tas ir pirmais teikums. Un trešais teikums tādā ziņā... protams, kā jau arī minēts pieteikumos, formāli apstrīdētās normas ir pieņemtas ar likumu, likums ir stājies spēkā, bet šodien viņš tiek skatīts kompetentā iestādē, lai viņš paliktu spēkā. Būtībā pirmais teikums. Par otro un ceturto nav runa. Trešais.

G. Kusiņš.

Paldies.

N. Šlitke.

Jūsu godība! Arī pievienojos kolēģiem, jo pamatā tas ir pirmais teikums. Satversmes tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir vairākkārt norādījusi, ka nomas maksa – gan tagadnes, gan sevišķi nākotnes nomas maksa, ir īpašuma sastāvdaļa, tādējādi, protams, ka tieši šī pirmā teikuma ieskatā zemes nomas maksas

aprobežojumi ir vairākkārt jau vērtēti Satversmes tiesā. Tāpat pievienojos, ka pakārtoti skatāms arī trešais teikums.

G. Kusiņš.

Paldies. Tad man būtu jautājums, kas izriet no jūsu pieteikumiem.

Arī jūs, uzstājoties šodien, to norādījāt. Mans konkrētais jautājums ir... Soņas Traubes kundzes pieteikumā 7. un 13. lapaspusē un bija arī līdzīgi citos, ka, pieņemot likumu "Grozījumi likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās"", ir faktiski pārkāptas Saeimas kārtības ruļļa 87. panta prasības. Sakiet, lūdzu, vai jūs sīkāk varētu paskaidrot, kā tieši izpaudušies ir šie Saeimas kārtības ruļļa 87. panta pārkāpumi? Tas ir pieteikuma 7. un 13 lapaspusē.

I. Ziemele.

Varbūt varētu arī viens pieteikuma iesniedzēju pārstāvis atbildēt, teiksim, galveno atbildi un pārējie tikai tad, ja ir, ko piebilst, jo nav jēgas atkārtot, ka es piekrītu vai man ir tāpat.

I. Nikuļceva.

Jā, es varbūt gribētu mazliet plašāk atbildēt, ja Kusiņa kunga man atļaus un varbūt Snipes kundze pēc tam varēs par to konkrēto punktu vai pantu pateikt Saeimas kārtības rullī. Es gribu vērst uzmanību uz tādu būtisku apstākli, par ko mēs varbūt nerunājām paskaidrojumos laika trūkuma dēļ. Tajā mirklī, kad tiek vērtēts, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, primāri tiek vērtēts tas, vai ir ievērota noteiktā kārtība, vai ir ievērots Saeimas kārtības rullis. Un šajā gadījumā, cik es saprotu, par vienu konkrētu normu ir strīds, bet nu es personīgi šeit nesaskatu Saeimas kārtības ruļļa pārkāpumu. Bet tas, ko es aicinātu Satversmes tiesu vērtēt... nu, vai tiešām ir tikai Saeimas kārtības rullis? Vai tomēr šai likumdošanas kārtībai nav jāatspoguļo tā tautas griba, kas tiek ielikta likumos? Vai nav jābūt pilnvērtīgai diskusijai? Vai nav jābūt pilnvērtīgai izvērtēšanai Saeimā šīm apstrīdētajām normām? Un tas ir tas, ko Satversmes tiesa tomēr nevērtē savos spriedumos. Bet šajā gadījumā tas ir ļoti izteikti. Jo viena apstrīdētā norma ir priekšlikums uz trešo lasījumu, bez jebkāda...

G. Kusiņš.

Tas jautājums ir par otro... "Latvijas Republikas pilsētās"... , par to man ir jautājums.

I. Nikuļceva.

Jā, un otrs ir pieņemts steidzamības kārtībā, tātad vienā dienā. Protams, arī bez jebkādas apspriešanas, bez jeb kā. Un, atbildot uz jūsu jautājumu, es saprotu, ka es atbildēju nedaudz plašāk, bet...

G. Kusiņš.

Bet atbilde ir “jā” vai “nē”? Ir pārkāpums vai nav, jūsuprāt?

I. Nikuļceva.

Tas ir... Varbūt, ka Arta Snipe var izteikties...

G. Kusiņš.

Labi. Bet pieteikumā tas bija norādīts.

I. Ziemele.

Snipes kundze, lūdzu, glābiet situāciju.

A. Snipe.

Jā... Mūsu ieskatā ir tā, ka uz Jāņiem Saeimā viss notika ļoti ātri. Vispirms tika pieņemti Privatizācijas likumā grozījumi, kur formālā kārtība tika ievērota, bet pēc tam saprata, ka šī norma ir jādublē arī reformas likumā. Un tad 20. jūnijā tika pieņemts šis likumprojekts atbildīgajā komisijā un viņš tika iesniegts 22. jūnijā un Saeimā tika pieņemts 27., proti, tas, uz ko mēs norādījām formāli ir tas, ka likumprojektam... ka ar atbildīgās komisijas atzinumu un likumprojekta anotāciju deputātiem ir jādod iespējas iepazīties vismaz septiņas dienas iepriekš, pirms viņiem ir jābalso. Un mēs, skatoties uz šiem datumiem, redzam, ka likumprojekts vēl septiņas dienas iepriekš pat īsti uzrakstīts nebija. Viņš vēl nebija komisijā. Līdz ar to mēs paužam šaubas, vai tiešām deputātiem, kuriem steidzamības kārtībā Saeimas sēdē šis likumprojekts bija uz balsošanu, vai vispār septiņas dienas iepriekš varēja ar viņu iepazīties, kā to pieprasa Saeimas kārtības rullis.

G. Kusiņš.

Jūs uzskatāt, ka Saeimas kārtības rullis tad pieprasa šīs septiņas dienas šinī gadījumā?

A. Snipe.

Mūsu ieskatā, jā. Deputātiem būtu jādod iespēja šīs septiņas dienas iepriekš, un tāpēc arī šis punkts.

G. Kusiņš.

Paldies. Soņas Traubes pārstāvis?

N. Šlitkes.

Jā, nu līdzīga tā doma. Pirmkārt, kā mēs redzam no šī formulējuma, tad anotācijā ir rakstīts, ka šis likums attiecas uz privatizēto dzīvokļu īpašnieku tiesībām, kas vispār konkrēti zemes reformas likumu neattiecas un mēs patiešām nezinām iekšējo Saeimas kārtību, to varēs Bērtaiša kungs pastāstīt, jo es saprotu tā, ka deputātiem kaut kādā brīdī viņu attiecīgi Saeimas informācijas sistēmā vai pastkastītēs vai kā citādi iebirst konkrētie likumprojekti, kas mums, protams, nav zināms, kurā brīdī Saeimas informatīvajā sistēmā deputāti attiecīgi šajā sistēmā to ir iedarbinājuši, ja tā varētu izteikties. Bet mūsu ieskatā tas nav... deputātiem nebija objektīvi šo septiņu dienu, jo, ja mēs kaut vai ņemam to Elektronisko dokumentu likumu, tad Elektronisko dokumentu likums saka, ka persona saņem dokumentu trešajā dienā pēc tā nosūtīšanas. Tādējādi, ja dokuments ir sastādīts 20. datumā, iesniegts 22. jūnijā, tas lietvedības sistēmā visticamāk, ir nonācis 22.jūnijā un deputāti ar to, atbilstoši Elektronisko dokumentu likumam, ar to ir iepazinušies 25. jūnijā, kas nav šīs septiņas dienas.

G. Kusiņš.

Paldies. Tad šie jautājumi man bija katram, jūs pārstāvat... un es saprotu, ka ir dažādi viedokļi. Nikuļcevas kundzes viedoklis atšķiras no jūsu viedokļa.

Tagad man ir jautājums par tām tēzēm, kas ir vienādas visos iesniegtajos pieteikumos un šodien izskatāmajās lietās.

Pieteikumos ir norādīts, ka nebija uzklauskāms... bez apspriešanas ar nevalstiskajām organizācijām. Sakiet, lūdzu, kāpēc, jūsuprāt, tas bija tik svarīgi situācijā, kad šīs nevalstisko organizāciju pārstāvji bija klāt Mājokļa jautājumu apakškomisijas sēdē, pilsētas zemes dienesta... man liekas... vēstule bija izdalīta deputātiem un pieejama deputātiem. Kāpēc, jūsuprāt, bez apspriešanas ar nevalstiskajām organizācijām? Kurš no jums?

N. Šlitke.

Jā, es gribētu teikt, ka tas vairāk bija attiecināms uz Zemes reformas likumu, kas tika pieņemts tādā steigā, ka nekāda apspriešana nebija, jo tā ir kļūda, uzskatīt, ka šie divi likumi dublējās. Šiem diviem likumiem faktiski ir principā dažāds adresātu loks. Līdz ar to galvenais pārmetums bija Saeimai, ka, pieņemot tā saucamo spoguļa likumu, "Grozījums likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" 12.¹ pantā... tāpat 12.² panta daļā netika uzklauskāms vispār ne....

G. Kusiņš.

Tas ir par to otro likumu, kas bija... Jā, paldies.

N. Šlitke.

Un attiecībā uz pirmo man jums ir jāpiekrīt, ka Saeimas gan apakškomisijas, gan komisijas sēdē piedalījās abas, tā nosacīti – puses, kā Bērtaiša kungs teica, gan zemes īpašnieki, gan dzīvokļu īpašnieki, bet šeit mēs vairāk runājam galvenokārt par likumu "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās". Papildus arī to, ko Nikuļcevas kundze vēlējās norādīt. Manā ieskatā 2016., 2017. gadā un 2018. gadā, nu jau šogad, Saeima ir vairākkārt steidzamus likumus devusi šīs 15 minūtes steidzamos likumos jauniem priekšlikumiem, un tas ir visbriesmīgākais, ka ir šīs 15 minūtes... tāpat vispār nenotiek pilnvērtīga komisijas sēde, nenotiek pilnvērtīga uzklauššana. Tā mēs redzējam šajā Kredītiestāžu likumā... šajās 15 minūtēs pēkšņi ienāca iekšā priekšlikums, kas nav apspriests un deputātiem nav iespējams apspriest. Arī Maksātnešpējas likumā attiecībā uz valsts amatpersonām. Lai gan bija saskaņots deputātu partiju viedoklis, ka steidzamības kārtībā, skatot likuma grozījumus, jaunu priekšlikumu neviens nesniegts, tomēr tieslietu ministrs šajās 15 formālajās minūtēs iesniedza priekšlikumus. Manā ieskatā, kā Nikuļcevas kundze saka, ka tas nav pareizi. Ja likums tiek pieņemts steidzamības kārtībā un starp pirmo un otro lasījumu ir 15 minūtes, nav iedomājama situācija, ka varētu kādus likuma grozījumus apspriest ar sabiedriskajām organizācijām. Tas vairāk attiecas, protams, uz otro likumu, uz Zemes reformas likumu. Tieši tāpēc pārmetumi ir vairāk par šo.

G. Kusiņš.

Paldies. Jūs arī pieteikumos esat norādījuši un arī uzsvērāt, ka nav veikti nekādi ekonomiskie aprēķini, kāpēc tad tieši šādi. Sakiet, lūdzu, kādus šos aprēķinus, jūsuprāt, bija jāveic?

N. Šlitke.

Tāpat mēs vairākkārt esam norādījuši, ka visos citos... es atgriezīšos atpakaļ pie tā, ka Saeima 2014. gadā pieņēma lēmumu par tiešajiem norēķiniem, ņemot vērā to, ka daudz no namu pārvaldniekiem bankrotēja, un aizgāja visa nauda projām. Tādējādi kopš tiem laikiem ir tiešie norēķini, tad attiecīgi šo maksu nosaka tiesas visos gadījumos un to nenosaka likums. Tāpat visi šie maksājumi, kāpēc es atsaucos uz šo likumu, jo zemes noma, nosakot šos tiešos norēķinus ar dzīvokļu īpašniekiem, kā arī vēlāk, nosakot mazā apmēra prasību, šodien to saucam citādi, ir iekļautas parastajos komunālo maksājumu piedziņās un notiek pēc kaut kādiem kritērijiem, tad kāpēc gan elektrība, gāze, ūdens un visi citi nosaka, ņemot vērā ienesīguma likmi un ņemot vērā ekonomiskos aprēķinus? Bet zemes noma varētu noteikt ar cita... tas vienkārši

izskatās apaļš 6... 5... 4... 3. Līdz ar to šo ciparu apaļums vien norāda, ka nav nekādi aprēķini bijuši. Pats priekšlikums bija Elksniņa kunga priekšlikums uz trešo lasījumu bez anotācijas, bez pamata, vienkārši 3, tad bija alternatīvs Dolgopolova kunga priekšlikums, vienkārši 5... un pēc tam, ņemot vērā, ka abi deputāti ir no vienas partijas, no vienas listes, tad abi deputāti vienojās apvienot šos priekšlikumus, ka 5, 4, 3. Līdz ar to ekonomisku aprēķinu noteikti nebija. Manā ieskatā Civillikums nosaka, ka nomas maksu, ja puses nevar vienoties, nosaka tiesa — vispārējais Civillikuma regulējums. Manā ieskatā, un es atvainojos, protams, tiesām, ka tiesām šajā gadījumā jāveic ekonomiskais aprēķins. Augstākā tiesa to skatīja lietā attiecīgi “Reversed” pret Andrejeva kungu, nosakot, ka tiesa nevar izvēlēties smuku ciparu, teiksim, “3”. Tiesai jāveic ekonomiski aprēķini un ir speciāls likums, kas ierobežo nomas maksu. Tiesa veic ekonomiskus aprēķinus, pieņemsim, nosaka nomas maksu, ka 7,14 procenti būt taisnīgi, ja nebūtu ierobežojumu, pēc tam, pētot ierobežojumu un konstatēja, ka... bet ierobežojums tāpat ir līdz 5, tāpat 5. Ja tiesa aprēķina, ka ekonomiskais aprēķins ir 4,19, tad apskatās, ka ierobežojums ir 5, tad atstāj 4,19. Tāpat tiesa atstāj mazāko. Taču 90 procentos no manas advokāta pieredzes gadījumos tiesas, nosakot nomas maksas tiesas ceļā, izvēlas smuku ciparu. Teiksim, tiesa nosaka 6 procentus arī tad, ja likums nosaka ierobežojumus, tiesa nosaka, teiksim 7 procenti, kad atbildētājs ir komersants... Es neesmu redzējis ekonomiskos aprēķinus. Līdz ar to Saeimā viņi nebija, es pats piedalījos gan apakškomisijas sēdē, gan komisijas sēdē. Šie vienkārši ir apaļi cipari. Un, ja mēs ņemam vērā, ka zemes īpašniekiem ir jāmaksā nekustamā īpašuma nodokļa kompensācija, tad mēs redzam, ka samazinājums nav proporcionāls. Samazinājums procentos ir milzīgs, ņemot vērā to, ka vispirms pazuda nekustamā īpašuma kompensācija, pēc tam starp 6 un 5, 5 un 4, 4 un 3... šīs atšķirības ir dažādas, ko arī norādīja Soņa Traub savā konstitucionālajā sūdzībā.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies Šlitkes kungam.

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Nikuļceva.

Varētu mazliet papildināt, ja drīkst. Jā, protams, es pilnībā piekrītu tam, ka Saeima neveica nekādus ekonomiskos aprēķinus. Tie nekādi netika veikti. Cik sapratu Kusiņa kunga jautājumu, ka bija jautājums par to, kādus būtu bijis jāveic. Manā skatījumā bija jāveic nu varbūt ne aprēķins, bet teiksim jāpasūta pētījums, kura rezultātā tiktu konstatēts, kādi ir izdevumi zemes īpašniekiem: cik maksā nekustamā

īpašuma nodoklis, cik maksā dažādas citas darbības. Un pie šīs summas jāpieskaita vismaz kaut kāda minimālā peļņa, kas arī zemes īpašniekiem pienākas. Un tad tas būtu šis ekonomiski pamatotais skaitlis, kas tik un tā būtu noteikti kaut kādos gadījumos diskutējams, jo tie izdevumi arī ir dažādi. Bet tas būtu ekonomiskais pamatojums, no kura nosaka..

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Ziemele.

Jā, paldies. Tiesnesis Kučs. Lūdzu.

A. Kučs.

Man būtu jautājums. Nikuļcevas kundze jau nedaudz izteicās arī par leģitīmo mērķi. Es gribētu dzirdēt arī no pārējiem pieteikuma iesniedzējiem... jūs jau izteicāties, bet vienkārši te ir kaut kas piebilstams. Es nedzirdēju no pārējiem pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem, vai jūs uzskatāt, ka šai normai nav vispār leģitīmais mērķis un kā jūs vērtējat Saeimas norādīto, ka sabiedrības labklājība šinī gadījumā ir tas leģitīmais mērķis.

N. Šlitke.

Augsti godātā tiesa! Es esmu likuma paklausīgs advokāts un mēs, sagatavojot savu klientu konstitucionālo sūdzību, norādījām uz šo iespējamo leģitīmo mērķi viena iemesla dēļ, ka Satversmes tiesa divos spriedumos attiecībā uz Soņu Traub šo leģitīmo mērķi ir konstatējusi. Līdz ar to, lai gan mēs pirmajās Soņas Traub kundzes rakstītajās konstitucionālajā sūdzībā, pirmo rakstīja Bērtaiša kungs, otro rakstījām jau mēs, mēs attiecīgi norādījām, ka šī leģitīmā mērķa, mūsu ieskatā nav, taču kā es jau teicu, ievērojot Saeimas 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 32. pantu, ka Satversmes tiesas konstatētais ir jāņem vērā jebkuram, šobrīd savā konstitucionālajā sūdzībā, ja nekļūdos, rakstījām, ka leģitīmais mērķis ir, bet nav metode piemērota tā sasniegšanai.

Ja man netraucētu, ja tā var izteikties, šie divi pirmie Satversmes tiesas spriedumi, kas pasaka, ka leģitīmais mērķis ir šī dzīvokļu īpašnieku labklājības veicināšana, tad es piekristu drīzāk Nikuļcevas kundzei, ka leģitīmais mērķis šajā gadījumā ir pušu interešu samērošana. Jo leģitīmais mērķis kapitālistiskā valstī ar tirgus ekonomiku, kura vēl ir sociāli atbildīga šodien un paldies Dievam nav sociālistiska valsts, un nevar vienkārši samazināt cenas, jo tad mēs dosim ļoti slikti signālu investoriem, jebkuriem, kas vēlēšies sniegt pakalpojumu. Es nezinu faktiski vairs nevienu pakalpojumu, nevienu cenu, ko Saeima šāda leģitīmā labklājības mērķa

labā ir noteikusi, būtu vai degvielas cenas, vai pārtikas cenas, vai cukura cenas, vai kādas citas cenas. Līdz ar to manā ieskatā nu nevar... kā teica kolēģes gan Snipes kundze, gan Nikuļcevas kundze, nu pat ja dzīvokļa īpašnieks tiek uzskatīts par patērētāju, kam es nepiekrītu, tomēr patērētājam nav tiesības uz cenu valstī, kurā ir brīva tirgus ekonomika, tad sociāli vairāk aizsargāti cilvēki dzīvo denacionalizētos namos... īres cenas, un mēs nevaram teikt, ka ir leģitīms mērķis attiecīgi labklājība. Jo labklājība kā tāda būtu leģitīms mērķis, bet ne jau ar cenu regulēšanu. Mēs esam iestājušies Eiropas Savienībā, esam parakstījuši Līgumu par Eiropas Savienību un apņēmušies nejaukties vairāk brīvā tirgus ekonomikā, valsts palīdzību nesniegt parastam... ekonomiskajās attiecībās. Nu, es nesaskatu šeit šo leģitīmo mērķi kā labklājību, mēs nevaram...

A. Kučs.

Paldies.

A. Snipe.

Es varu piebilst. Manuprāt, šis nosacītais mērķis sašķeļ sabiedrību pēc tāda diezgan it kā konkrēta, bet tajā pat nekonkrēta ekonomiska kritērija. Tikai tāpēc, ka tu esi dzīvokļa īpašnieks, tu tiek uzskatīts par sociāli neaizsargātu un tāpēc tevi ir jāpasargā, lai gan dzīvokļa īpašnieki ir dažādi, sākot no... mums te ir piemērs, tie ir komersanti, tie ir turīgi, tie ir mazturīgi un arī zemes īpašnieki ir dažādi. Līdz ar to, šis statuss vien — kas tev pieder — zeme vai ēka — nekādā gadījumā nevar kalpot kā kritērijs.

I. Ziemele.

Paldies.

A. Kučs.

Jā, paldies.

I. Nikuļceva.

Ja es drīkstu, es gribētu vēl vienu papildu argumentu par leģitīmo mērķi.

Nu es vismaz vienmēr ļoti nošķiru likumdevēja nolūku tā kā normas leģitīmo mērķi. Un šajā gadījumā es gribētu arī vēl vērst Satversmes tiesas uzmanību uz tieši likumdevēja nolūku, proti, uz to, kas bija deputātiem prātā tad, kad viņi pieņēma apstrīdētās normas. No Saeimas stenogrammām tas ir ļoti skaidri redzams, ka apstrīdētās normas ir populistiskas normas, kas ir pieņemtas pašvaldību vēlēšanu priekšvēlēšanu gaisotnē. Un kur vienīgais likumdevēja nolūks ir acīmredzami attiecīgi

ar populistiskiem skaitļiem savākt pēc iespējas vairāk dzīvokļu iedzīvotāju balsis. Nu tas ir acīmredzami no stenogrammām.

I. Ziemele.

Jā, paldies. Atgriezīsimies pie juridiskiem argumentiem.

Tā... Man būtu jautājums un izdomājiet viens, kurš atbildēs. Vai jūs piekrītat, ka īpašuma tiesības nav absolūtas. Un tas jautājums ir, ja abējādi, tātad īpašuma tiesības nav absolūtas, kāds... es gribu saprast, kādu, teiksim, šo te pozīciju jūs pārstāvat, jo ir dažādas nianse visās jūsu pozīcijās. Viens ir teikt, ka šādam tiesību institūtam tirgus ekonomikā nav vieta... un kaut kas cits ir teikt, ka īpašumtiesības ir, bet viņas nav absolūtas, līdz ar to mēs meklējam līdzsvaru. Un tādējādi jautājums ir par samērīguma testa 3 soļiem, kurus jūs visi zināt no Satversmes tiesas judikatūras. Tas, kas izskan patreiz, ir ļoti dažāds. Kaut kur jūs sakāt, ka nav bijuši aprēķini, vispār reālā dzīve nav saprasta. Līdz ar to mēs varam runāt par alternatīvu trūkumu, par analīzi vai arī šis ir samērīguma testa trešais solis, par ko jūs runājat, vai arī pirmais solis, kad vispār šādiem līdzekļiem leģitīmais mērķis netiek sasniegts, kas ir pirmais solis. Jūs varat, lūdzu, sevi nopozicionēt, kur jūs esat?

N. Šlitke.

Es mēģināšu. Kā jau es teicu, tad mūsu pozīcijas nav tik dažādas. Mēs uzskatām, ka leģitīmais mērķis ir pušu interešu samērošana pēc visdziļākās būtības, nevis dzīvokļu īpašnieku labklājība, neņemot vērā to, ka dzīvokļu īpašnieku kā to Satversmes tiesa ir vairākkārt konstatējusi..

I. Ziemele.

Satversmes tiesas judikatūrā tās ir citu cilvēku tiesības. Un tā arī Satversmes tiesa iepriekšējos spriedumos faktiski ir lēmusi.

N. Šlitke.

Jā, Satversmes tiesa iepriekšējos spriedumos ir norādījusi, ka dzīvokļu īpašnieki ir daudz turīgāki, it sevišķi, ja viņi šo dzīvokli ir nopirkuši, ņemot kredītus, izremontējuši uz svešas zemes...

I. Ziemele.

Šlitkes kungs, turpiniet.

N. Šlitke.

Tātad es pilnībā piekrītu, ka īpašuma tiesības, kas minētas Satversmes 105. pantā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, nav absolūtas. Neviena no mums, zālē sēdošajiem, nevēlētos, lai kāds iznīcina kultūras pieminekļus...

I. Ziemeļe.

Par šo konkrēto situāciju, lūdzu.

N. Šlitke.

Un par šo konkrēto situāciju es uzskatu, ka šis ir pagaidu mehānisms, tieši tāpat kā Saeima ir atteikusies no īpašuma ierobežojumiem attiecībā uz privatizētiem objektiem, kas nav daudzdzīvokļu mājas. Šis ir pagaidu regulējums, un Saeima ir atteikusies no šiem ierobežojumiem attiecībā, piemēram, uz "Latvenergo", kas arī baudīja tiesības maksāt mazāku zemes nomas maksu. Tādējādi es uzskatu, ka šī pagaidu norma, kurai būtu jābūt spēkā līdz brīdim, kamēr Saeima pieņem likumu, efektīvu likumu, un izbeidz dalīto īpašumu Latvijā. Es nesaskatu iespēju, ka Saeima vispār varētu pateikt, ka šīs attiecības regulēs brīvais tirgus, jo tas radītu vēl lielāku haosu, proti, tad par katru nomas maksu, nomas cenas noteikšanu, katru dzīvokļa īpašnieku būtu jānotiek atsevišķai tiesvedībai. Kā jau es atsaucos uz Andrejeva kunga lietu, kuras numuru es varu vēlāk nosaukt, kurā Augstākā tiesa teica, ka ne jau dzīvokļa īpašnieka mantiskā labklājība var noteikt nomas maksas apmēru, jo tās apmērs ir objektīvs lielums, kas jānosaka, neņemot vērā nomnieka mantisko stāvokli, kas ir ļoti būtiski. Bet vēlreiz uzsvēršu, ka mēs negribam pārvērst Latviju neviens, ne advokāts, kuram ir jāizvairās tiesvedībām, negrib pārvērst Latviju par tiesvedību placi, kur katrs... mums jau pietiek ar to, ka vienreiz tiesas kļūdas dēļ Satversmes tiesa konstatēja, ka lietā 2011-01-01 4000 dzīvokļu īpašnieku vienā prasījumā, vienā papīrā bija celta šobrīd tuvu 4000 prasībām, ņemot vērā to, ka spriedumā lietā C252/2016, balstoties uz Satversmes tiesas spriedumu lietā 2011-01-01, Augstākā tiesa konstatēja tiesas kļūdu. Secīgi, normāli būtu, ka šī nomas maksa būtu kļūda par to instrumentu, ko arī Saeima atbildes rakstā raksta, bet kā šobrīd nav, tas ir garantēts zemes īpašnieka pienākums, kā arī lietā SKC 40/2016 teica Augstākā tiesa. Līdz ar to šis leģitīmais mērķis būtu normai padarīt līdz dalītā īpašuma izbeigšanai, šīs attiecības konkrētas, vienkāršas un konkrētas. Šobrīd es šajā jomā kā advokāts darbojos vairāk kā 10 gadus un es esmu redzējis trīs judikatūras maiņas pēdējā pirms gada. Līdz ar to mēs runājam, ka katrai personai ir tiesības zināt savas tiesības. Uz šī pamata šī konstitucionālā sūdzība nav celta.

Bet es gribu teikt to, ka zemes īpašniekiem, pat vēršoties pie advokāta, nav iespējams saņemt kvalitatīvu konsultāciju tāpēc, ka mēs, kā šīs jomas speciālisti, šeit zālē sēdošie, mēs nevaram pateikt, kas notiks, ja atkal judikatūra mainīsies pāris gadu

laikā. Līdz ar to leģitīmais mērķis, ir manā ieskatā, tiesiskā stabilitāte un paredzamība. un pušu interešu salāgošana. Tādējādi manā ieskatā līdz dalīta īpašuma izbeigšanai ir jābūt noteiktai šai nomas maksai. Es piekrītu Satversmes tiesai par simt procentiem, ka viņa nevar būt noteikta no tirgus cenas. Mums nevajag balstīt, kā kolēģis Solozemnieks teica, advokātiem vienīgajiem šis ir ienesīgs bizness. Mums nevajag, lai to vērtētu, cik šis ir ienesīgs bizness, bet katram dzīvokļu īpašumam būtu jātaisa vērtējums, kāda ir tirgus cena konkrētajam dzīvokļa īpašumam un kāda ir tirgus cena konkrēta zemes īpašuma domājamai daļai un tamlīdzīgi. Līdz ar to es piekrītu Satversmes tiesas visiem izteiktajiem argumentiem visas iepriekšējās reizes par simt procentiem. Nomas maksa ir jānosaka no kadastrālās vērtības, šai nomas maksai pārejas periodā ir jābūt regulētai ar konkrētu, fiksētu cenu, lai varētu, kā arī Saeimas juridiskais birojs ir norādījis, to iekasēt vienkārši...

I. Ziemele.

Tātad jūs skatījumā tas nav jautājums tik ļoti par alternatīvo iespēju apsvēršanu, vismaz es tā saprotu jūs...

Es saprotu, ka Nikuļcevas kundze grib papildināt.

I. Nikuļceva.

Ja, es gribētu izteikt viedokli. Es izteikšu viedokli pa samērīguma principu, jo par leģitīmo mērķi es izteicos.

Es patiesībā uzskatu, ka šajā gadījumā nav ievērots neviens no tiem kritērijiem, kas ir samērīguma principam. Tātad ne piemērotība, ne nepieciešamība, ne atbilstība. Un, protams, piemērotība ir jāvērtē, saprotot, kāds ir vispār leģitīmais mērķis. Ja leģitīmais mērķis ir tiešām panākt līdzsvaru, nevis darboties dzīvokļu īpašnieku interesēs, tad apstrīdētās normas nav piemērotas tāpēc, ka nekādu līdzsvaru ar apstrīdētajām normām panākt nevar.

Tālāk. Ja mēs runājam par nepieciešamību jeb par alternatīvām, tad sākumā būtu jau jāizvērtē tas, ko Saeima vērtēja pirms likumprojekta pieņemšanas, jo šīs alternatīvas ir jāvērtē ne jau mums un ne jau Saeimai atbildes rakstā, kritizējot konstitucionālās sūdzības, bet gan likumdevējam. Un likumdevējs nevienu alternatīvu pirms apstrīdēto normu pieņemšanas nav izvērtējis. Šīs alternatīvas konstitucionālajā sūdzībā arī ir minētas, viņas ir ārkārtīgi daudzas, tur dalītā īpašuma izbeigšana kā tāda, nekustamā īpašuma nodokļa pārvešana... nu, ne pārvešana, bet kompensēšana, lai dzīvokļu īpašnieki kompensētu šo nekustamā īpašuma nodokli... Tika izteikts arī priekšlikums par servitūtu. Tas ir galvenokārt tāpēc, ka servitūtu maksai nebūtu PVN un nebūtu šādas te lietas. Gala beigās alternatīvi līdzekļi ir, protams, vispār atteikties no šī te nomas maksimālā vai minimālā apmēra noteikšanas likumā, tad lai tiesa nosaka pēc sava ieskata. Tāpat strīdus gadījumā ir jāvērtē tiesā. Tagad, piemēram,

garāžām vai kādām nedzīvojamām telpām tiesa nosaka pēc sava ieskata, ja ir piespiedu nomas attiecības, tad arī tas būtu alternatīvs risinājums. Es lasīju likumprojekta sagatavošanas materiālos, ka Tieslietu ministrija bija izteikusi priekšlikumu par to, ka vajadzētu nomas maksai mainīgo un nemainīgo daļu un daudzi, daudzi citi priekšlikumi. Tātad šīs alternatīvas pastāv, Saeima nevienu no tām nav vērtējusi un līdz ar to tad neatbilst arī šim nepieciešamības kritērijam.

Un par atbilstības kritēriju. Es domāju, ka te ir tiesai saprotams, ka mēs, protams, uzskatām, ka šaurā nozīmē arī te nav samērīgums un tas bija tas, par ko mēs arī runājām paskaidrojumos un kas ir konstitucionālajās sūdzībās ar visiem aprēķiniem.

I. Ziemele.

Jā, paldies.

Kusiņa kungam pārējie jautājumi.

G. Kusiņš.

Jā... Man būtu jautājums... vispirms tā situācija ir mainījies, kopš jūs iesniedzāt šos pieteikumus... Sakiet, lūdzu, vai kāds no jūsu klientiem ir arī PVN maksātājs? Laikam, ka nav neviens.

N. Šlitke.

Šobrīd nav PVN maksātājs, bet ņemot vērā pašreizējo duālo situāciju ar PVN, kur tātad šobrīd arī nevar izslēgt nodokļu maksātājus, kur pretējā gadījumā būs milzīgi zaudējumi. Es izmantošu iespēju Andrejeva kunga sprieduma numuru nosaukt... par samērīgumu, kāda tiesai jānosaka nomas maksu, t. i., SKC-3/2014, kas ir pieņemts arī godības Laviņa kunga prezidijā.

I. Ziemele.

Jā, paldies.

A. Solozemnieks.

Aščukas kundze ir PVN maksātāja no 2014. gada.

G. Kusiņš.

Un tad, paturpinot par šiem saudzējošākiem līdzekļiem, ko jūs esat norādījuši savos pieteikumos. Vairāki no šiem saudzējošākiem līdzekļiem ir jau vērtēti, piemēram, servitūts ir vērtēti iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumos, kur Satversmes tiesa ir devusi savu vērtējumu šiem, jūsuprāt, piedāvātajiem alternatīvajiem līdzekļiem. Sakiet, lūdzu... Bet jūs tos atkal esat iekļāvuši šobrīd.

Sakiet, lūdzu, kas, jūsuprāt, kopš iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem ir mainījies, lai šobrīd šos, kurus Satversmes tiesa jau ir vērtējusi, šobrīd tos atzītu par saudzējošākiem līdzekļiem?

N. Šlitke.

Ja tīri tehniski jāsaka, kas ir mainījies, tad mainījies ir likums “Par nekustamā īpašuma nodokli”, kas ļauj pašvaldībām piešķirt nodokļa atlaides līdz 90 procentiem. Secīgi, ja tas būtu servitūts, tad likums sasniegtu to mērķi, tieši to, ko Satversmes tiesa norādīja divās iepriekšējās lietās, Soņas Traub kundzes lietās, par to, ka likumdevēja pieņemtie instrumenti nekādā veidā nediferencē personas pēc to spējas maksāt, proti, bagātie un nabagie maksā vienādu zemes nomas maksu. Jā, šobrīd, zinot dzīvokļa īpašuma nodokli, ir tādā redakcijā, ka pašvaldība var atbrīvot no šī nodokļa tieši mazturīgos dzīvokļu īpašniekus. To būtiski... vismaz šie nekustamā īpašuma nodokļi praktiski visu daļu... mainītos dzīvokļu īpašnieku maksājums.

Vēl es gribētu norādīt uz to, ka Satversmes tiesa noraidījusi šo servitūtu, pamatojoties tieši uz manu un Snipes kundzes, kā es pat teiktu, advokātes kolēģes, jo Snipes kundze bija jauna advokāte uzņēmumā, rupju kļūdu, ka mēs lūdzam atzīt visas nomas par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža, proti, no 1991. gada. Satversmes tiesa tieši uz šī pamata šos servitūtus noraidīja, spriedumā norādot, ka 1991. gadā spēkā bija... Augstākā padome bija pieņēmusi šo likumu, spēkā bija arī Civilt kodekss, kas paredzēja... neparedzēja šādu servitūtu kā šādu tiesību instrumentu kā servitūts. Līdz ar to tā bija mūsu kļūda, ka mēs lūdzām Satversmes tiesu to atzīt par spēkā neesošu no 1991. gada nevis no 1998. gada, kad attiecīgi stājās spēkā Saeimas... Satversmes 8. daļa. Secīgi Satversmes tiesa nav vērtējusi šo servitūtu tādā skatā, kāpēc Saeima šodien nevarētu pieņemt tādu pašu regulējumu, kā brīvostās... brīvostas likuma 4. pants, kur ir servitūts. Kāpēc šodienas Saeima nevar pieņemt? Satversmes tiesa ir skatījusi tikai tādā aspektā, kāpēc Augstākā padome zemes reformas likumu toreiz, 1991. gadā, nepieņēma šo servitūtu, bet attiecībā uz daudzdzīvokļu mājām noteica nomu, attiecībā uz brīvostu mājām noteica servitūtu.

Šobrīd pieteikumā ir grozīts attiecīgi šis lūgums izvērtēt, vai ir alternatīvs līdzeklis un toreiz Saeima norādīja uz to, ka nodokļus nosaka nodokļu likumi, bet toreiz nesasaistīja kopā ar šo jautājumu tieši par to, ka servitūtu gadījumā tieši dzīvokļu īpašnieks tieši norēķinās ar pašvaldību, pašvaldība piešķir atlaides un tam ir duāls efekts. Pirmkārt, ir šī diferencēšana – dzīvokļu īpašnieku pēc maksātspējas, un otrs – zemes īpašnieki vairs neizputēs. Mans klients Agris Juris Amoliņš vairs neizputēs. Jo, tikko būs noteikta tieša, precīza šī atlīdzinājuma kārtība, kā to noteica Augstākā tiesa lietā SKC-40/2016, ka tā nav noma, faktiski atlīdzība ar aprobežojumi. Tikko būs noteikta cena, pieņemsim 5 procenti no kadastrālās vērtības būs noteikts servitūta aktā, tas ir brīvostu likuma 4. pantā, tad pašvaldība, izsūtot nekustamā

īpašuma nodokļa paziņojumus dzīvokļu īpašniekiem par dzīvokļu attiecīgu nodokli, kas ir dzīvokļa nekustamā īpašuma nodoklis, vienlaicīgi varēs iekļaut pašvaldības datu bāzēs funkcionāli nepieciešamo platību, kas šobrīd ir noteikta faktiski visur, varēs iekļaut arī attiecīgi šīs zemes nekustamā īpašuma nodokļu maksājumu un piemērot šo atlaidi līdz 90 procentiem.... Secīgi, zemes īpašnieks... šajā gadījumā zemes īpašniekam vairs nebūs šis milzīgais risks, kā norādīja visi mani klienti un kolēģi, 5–7 gadus maksāt nekustamā īpašuma nodokli, tajā pat laikā, mēģinot tikai saņemt šo nomas maksu, un zemes īpašnieku pārstāvji bankrotē. Līdz ar to, lai gan ienākums it kā samazināsies no vienas puses, no otras puses tas kļūst pat vairāk...

G. Kusiņš.

Šlitkes kungs, es jūs pārtraukšu. Jautājums ir par to, kas ir mainījies? Es saprotu, ja tā sasummē jūsu atbildi, tad nekustamā īpašuma nodoklis un pašvaldības tiesības. Tā es sapratu, ja?

N. Šlitke.

Nekustamā īpašuma likumā ir norādītas pašvaldības tiesības piešķirt atlaides līdz 90 procentiem.

G. Kusiņš.

Un kas vēl?

N. Šlitke.

Nu, tas, ka konstitucionālā sūdzība mums vairs nesatur kļūdu, kas bija toreiz...

G. Kusiņš.

Tas ir mainījies.

N. Šlitke.

Nu, respektīvi, Satversmes tiesa skatīja tikai tādā vīzē. Tikai tādā vīzē, vai var atcelt par spēkā neesošu no 1991. gada, Satversmes tiesa nebija vērtējusi, vai varbūt labs alternatīvs līdzeklis, norādot savā spriedumā, ka Saeima... Augstākā padome nevarēja pieņemt 91. gadā. Satversmes tiesa no cita aspekta nav vērtējusi servitūtus.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

Un tad jautājums par to situāciju, kas ir sasaistīta jau kopš 2009. gada... ka 6 procentu apmērā. Sakiet, lūdzu, vai valstij ir pienākums visu laiku saglabāt nemainīgu

šo nomas maksas apmēru? Vai valstij ir pienākums visu laiku saglabāt nemainīgu apmēru un ja jā, tad kāpēc?

N. Šlitke.

Nē. Saeimai nav pienākums saglabāt kādus īpašuma aprobežojumus nemainīgus. Taču, lai šos aprobežojumus pastiprinātu, vajag būt kādiem būtiskiem apstākļiem, jo, kā jau mēs norādījām, tad brīvā tirgus ekonomikā faktiski visas cenas tiek atbrīvotas. Un, kā jau es norādīju, visas faktiski man pārējās zināmās cenas, kas arī ir piespiedu, arī elektrība faktiski ir piespiedu, jo mājās tikai no pagājušā gada var izvēlēties citu enerģijas piegādātāju. Vēl jo vairāk siltumu... kur persona nedrīkst izmantot citu siltuma piegādātāju. Līdz ar to manā izpratnē valsts var mainīt cenas, bet principā, manā ieskatā, valsts... te ir brīva tirgus ekonomika šinī virzienā jābūt uz cenu atbrīvošanu, ka tas bija likumā "Par dzīvojamo elpu īri", ko ir skatījusi Satversmes tiesa 2006. gada 8. martā.

G. Kusiņš.

Un kādi tad būtu tie gadījumi, kad varētu šinī gadījumā mainīt šos 6 procentus uz kādu citu?

N. Šlitke.

6 procentus paaugstināt uz augšu varētu attiecīgi pakāpeniski, tāpat kā bija noteikts likumā "Par dzīvojamo telpu īri" pārejas noteikumos...

G. Kusiņš.

Un samazināt?

N. Šlitke.

Samazināt varētu... kā jau Nikuļcevas kundze teica, ja notiek kaut kādas kataklizmas vai notiek kaut kādas krīzes, tad valsts var ieviest jebkādu cenu regulāciju, protams, noteikt kartiņu sistēmu uz konkrētajiem pārtikas produktiem un vēl citu... Viennozīmīgi, Suverēnam ir visas tiesības, bet tam vajag būt, lai atkāptos no brīvā tirgus ekonomikas, lai aprobežotu investīcijas, lai aprobežotu īpašumu, vajag notikt kataklizmām, krīzēm vai tamlīdzīgām... būtiski mainīties apstākļiem. Šobrīd man izskatās pretēji, jo, kā es jau teicu, algas princips ir augošs, kadastrālā vērtība nav... nekāda pamata...

G. Kusiņš.

Bet īpašuma tiesību ierobežojumu, jūsuprāt, tikai katastrofu un kataklizmu gadījumos? Vai es pareizi saprotu jūsu atbildi?

N. Šlitke.

Attiecībā par cenu ierobežojumiem valstī ar tirgus ekonomiku, es uzskatu, ka jā. Es uzskatu, ka ar likumu regulēt cenas likumdevējs var, tikai atkāpjoties no brīvā tirgus ekonomikas, gadījumos, kad ir tāda ļoti nopietna nianse.

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Nikuļceva.

Es varētu papildināt. Man šķiet, ka es par to jau teicu. Es gribētu vēlreiz vērst uzmanību uz to, ka valsts rīcības brīvību šajā gadījumā ierobežo iepriekšējais Satversmes tiesas spriedums, no kura ļoti skaidri izriet, ka Saeima, pirmais, nedrīkst noteikt mazāku zemes nomas piespiedu maksu kā... respektīvi, nedrīkst noteikt tādu pašu, kā bija tad, kad viņa tika atcelta ar iepriekšējo spriedumu, tas ir, 5 procenti no kadastrālās vērtības vai mazāku. Tas ir pirmais valsts pienākums.

Un otrais valsts pienākums, kas arī ļoti skaidri izriet no šī sprieduma, ir laiku pa laiku izvērtēt alternatīvus variantus. Un tas arī ir iepriekšējā Satversmes tiesas spriedumā ļoti skaidri pateikts. Tie alternatīvie varianti... ne jau samazināt, varbūt var paaugstināt piespiedu nomu vai jebkurš no citiem variantiem, kurus mēs arī minējām.

I. Ziemeļe.

Paldies. Tiesai vēl kādi jautājumi būtu?

A. Kučs.

Jūs jau daļēji atbildējāt un tur bija Ziemeles kundzes jautājums. Es gribu vēlreiz, teiksim, precizēt, vai tie iebildumi ir tik daudz pret zemes nomas maksas ierobežošanas institūtu kā tādu? Vai tieši par likmi? Jo daudzi argumenti, kas izskanēja procesa laikā, ka ir grūti, teiksim, atgūt šos līdzekļus par nomas maksu... es tā tiešā veidā neredzētu, kā maksas apmēra izmaiņa palīdzētu šo situāciju risināt. Es gribētu varbūt precizēt tieši par šo.

N. Šlitke.

Jā, tāpat ir divi aspekti. Pirmais aspekts, ka likumā ar vārdiņu "līdz", kas būtiski nesamērīgi sarežģī šo līdzekļu atgūšanu, un tiek radīti lieki strīdi starp dzīvokļu īpašniekiem un zemes īpašniekiem, kuru risināšanā visos strīdos ir jāiesaista tiesa. Zemes īpašnieki vairs nevar izrakstīt rēķinus, ja ir šis vārdiņš "līdz". Zemes īpašniekam nav nekādu iespēju izrakstīt rēķinus, kā to šodien var jebkurš cits

pakalpojumu sniedzējs, vai tas būtu attiecīgi “Rīgas satiksme” vai “Latvenergo” vai kas cits. Visos gadījumos, kad nav noslēgti līgumi, to arī lietā SKC-43/2017 teica Augstākā tiesa, ka nav arī jāparedz dzīvokļu īpašniekiem līgums ar apsaimniekotāju. Apsaimniekotājs atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem sastāda aprēķina tāmi un nosūta rēķinu. Un abiem, gan zemes īpašniekam, gan dzīvokļu īpašniekam ir ārkārtīgi svarīgi, lai zemes īpašnieks būtu tiesīgs sastādīt rēķinu un nosūtīt to dzīvokļa īpašniekam, nesaņemot pretī nekādus sodus no Patērētāju tiesību aizsardzības centra par negodīgu komercpraksi. Dzīvokļu īpašniekam ir ārkārtīgi svarīgi savlaicīgi saņemt šo rēķinu. Aprēķinu ir iespējams saņemt tikai tad, ja likumā nomas maksa ir noteikta tieši.

Otrs aspekts ir tas, ka ja, pirmkārt, ir šis vārdiņš “līdz”, otrkārt, ja ir citas neskaidrības, piemēram, platība ja nav noteikta, ja nav apsaimniekotāja, tad šie tiesāšanās izdevumi, piedziņas izdevumi ir tik lieli, kas tieši norādīts Soņas Traub konstitucionālajā sūdzībā, ka viņai šis īpašums, ja nomas maksa ir 6 procenti, tad viņai, pat algojot advokātus caur biedrību, pa taisno nevarot algot advokātus...

A. Kučs.

Tad, ja es varu precizēt, tad iebildumi vairāk ir par šo kārtību un par likmēm.

N. Šlitke.

Gan par vārdiņu “līdz”, gan... jo 6 procenti ir pēdējais punkts, ko varēja panest. Tā kā to zirgu nebaro, tad viņš vienā brīdī nomirst. 6 procenti bija pēdējais.

A. Kučs.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies.

Šajā brīdī tiesa izsludinās pārtraukumu līdz pulksten 14.30 un tad mēs turpināsim tiesas sēdi.

(Pārtraukums ilgst no plkst. 12.50 līdz 14.30)

I. Ziemeļe.

Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi lietā Nr. 2017-17-01 un šajā brīdī es gribētu dot vārdu Saeimas pārstāvim jautājumu uzdošanai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem, ja tādi ir. Tā kā tiesa ir uzdevusi ļoti daudz jautājumu, tad ceru, ka jums viņu tik daudz nav.

S. Bērtaitis.

Jā. Paldies, godājamā tiesa. Man ir jautājumi sagatavoti.

Vispirms es vēlētos Aščukas kundzes pārstāvim pajautāt. Uz tiesneša jautājumu, vai ir spēkā esošs zemes nomas līgums, jūs apstiprinoši atbildējāt, ka ir tiesas spriedums, ar kuru ir nodibinātas zemes nomas attiecības un noteikts šo nomas attiecību saturs. Vai jūs varētu pateikt termiņu, uz kādu šīs nomas attiecības ir nodibinātas?

A. Solozemnieks.

Ir tiesas spriedums attiecībā uz trim mājām. Attiecības ir nodibinātas sākot no 2011. gada 1. janvāra un gala termiņa nav. Tas ir beztermiņa. Līdz brīdim, kamēr pastāvēs piespiedu nomas attiecības vai kamēr attiecīgais DzĪKS, šajā gadījumā atbildētājs, atbildētājs tiesā... kamēr viņam ir pārvaldīšanas un apsaimniekošanas tiesības. Tas ir vienā gadījumā.

Un savukārt otra mana atbilde uz tiesneša jautājumu bija, ka ir otrā tiesas procesā ir apstiprināts... tiesas process noslēdzās ar izlīgumu, kurš tika apstiprināts tiesā un tur arī ir analogiska situācija, ka, sākot no konkrētā 2011. gada sākuma līdz brīdim, kad SIA "Rīgas namu pārvaldnieks" zaudēs attiecīgās mājas pārvaldīšanas un apsaimniekošanas tiesības, jebšu loģiski, ja zemes īpašnieks pārdod zemi, tātad līdz brīdim, kad viņa vairs nav zemes īpašnieks.

S. Bērtaitis.

Tātad pēc būtības šobrīd ir spēkā esošs nomas līgums, kura saturs ir noteikts ar tiesas nolēmumu vienā gadījumā un otrs ir izlīgums.

A. Solozemnieks.

Redziet, šeit ir... nu, kā lai saka, mazliet pat duāla situācija. Mēs ar kolēģiem arī esam apsprieduši to. Ko mums saka likums? Likums pasaka, ka nomas maksa nosakāma, savstarpēji vienojoties. Ja nevar vienoties, tad līdz šim bija 6, nu tad ir tā otrā daļa... Tiesas spriedums.. viņam ir likuma spēks. Bet tagad, ja ir jaunāks likums pieņemts, kā šajā gadījumā tas ir, jo apstrīdētās normas pieņemtas vēlāk nekā ir mūsu tiesas spriedums. Tad ir jautājums, kam ir priekšroka. Protams, kamēr mēs varam un kamēr mums maksā... pareizāk sakot, kamēr Aščukas kundzei nomas maksa tiek maksāta, viņa jau nedos atpakaļ viņu un neteiks, redziet, tagad ir apstrīdētā norma un es ņemšu mazāk.

S. Bērtaitis.

Bet kāds jauns prasības pieteikums vai pieteikums par jaunatklātiem apstākļiem... Nav šāds iesniegts šobrīd?

A. Solozemnieks.

No atbildētāja puses nav.

S. Bērtaitis.

Un no prasītāja puses?

A. Solozemnieks.

Kā, lūdzu?

S. Bērtaitis.

No prasītāja puses?

A. Solozemnieks.

No prasītājas puses arī nav. Mēs esam... kā lai saka... ir uz mutiskas vienošanās pamata, lai turpinātos... lai nomnieki turpinātu maksāt nomas maksu, šobrīd ir mutiska vienošanās, ka mēs sagaidām, ka nomnieki maksā šodien 5 procentus par 2018. gada pirmo ceturksni, bet tā ir mutiska vienošanās. Sagaidām Satversmes tiesas spriedumu šajā lietā un tad tiek veikts norēķins. Ja zemes īpašnieku konstitucionālā sūdzība tiks apmierināta, tad nomniekam būs jāpiemaksā starpība, lai būtu tā, kā atbilstu tiesas spriedumā noteiktajiem 6 procentiem, ja konstitucionālās sūdzība netiek apmierināta, tad mēs skatīsimies pēc... tad ir apstrīdētā norma un tad ir noteikums līdz 5 procentiem.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Tad nākamais jautājums man būs adresēts visiem pieteicēju pārstāvjiem kopumā un varat izvēlēties, kurš atbild. Jautājums ir tāds. Jūs esat iesnieguši pieteikumu, lūdzot atzīt par Satversmei neatbilstošām divas tiesību normas divos likumos un abos likumos ir ietvertas dažādas procentu likmes pakāpeniskā formā, tātad no 2018. gada 1. janvāra ir līdz 5 procenti gadā no zemes kadastrālās vērtības, no 2019. gada ir 4 procenti, no 2020. gada ir 3 procenti. Vai es pareizi saprotu, ka visi konstitucionālās sūdzības iesniedzēji visas šīs likmes apstrīd? Vai ir, pieņemsim tā, ka 5 procentu likme jums būtu akceptējama un jums, pieņemsim, ir tikai iebildumi pret 3 vai 4 procentu likmi? Kāda ir tā jūsu pozīcija pret šīm likmēm sadalītajām?

N. Šlitke.

Norādu, ka apstrīdamas ir visas šīs likmes, jo šobrīd, kopš nekustamā īpašuma nodoklis ir tik liels, cik viņš ir, arī 5 procenti ir nesamērīgi zema atlīdzība. Kā jau teicu, šī atlīdzība nesedz... faktiski manai klientei Soņai Traub 5 procenti nesedz

tehniskos izdevumus nomas maksas iekasēšanai. Tādējādi, ņemot vērā to, ka arī likuma piemērotājam šobrīd nav īsti skaidrs, vai katrā konkrētajā gadījumā piemērojami abi likumi, vai kāds no likumiem, jo šobrīd nav judikatūra, kurš likums jāpiemēro pie kuras konkrētas tiesiskas attiecības. Tieši tāpēc arī Saeima šos likumus vienmēr ir spoguļojusi, un tieši tāpēc tie ir apstrīdēti vienlaikus. Un jūsu jautājumu atbildot, neviena no likmēm ne manai klientei Soņai Traub, ne Agrim Jurim Amoliņam, neder ne 5, ne 4, ne vēl jo vairāk 3.

S. Bērtaitis.

Pārējiem pieteicējiem tas pats?

A. Snipe.

Jā, piekrītam.

A. Solozemnieks.

Es varbūt vēl papildināšu. Ja ir šis vārds “līdz”, tad tas ir būtiski visā šajā procesā... jo apstrīdētā norma jau ir “līdz 5”, “līdz 4”, “līdz 3”. Tie jau vairs nav 5. Uz 5 šodien jau neviens neslēdz līgumus. Tā kā arī Žaneti Aščuku tas neapmierina. Plus vēl tiesa pirmīt uzdeva jautājumu, kurš ir PVN maksātājs. Žanete Aščuka ir PVN maksātāja un, ņemot vērā neseno zemes īpašniekiem nelabvēlīgo judikatūru arī PVN sakarā, es nenocītēšu precīzi... 110-2015... tur ir pateikts, ka visi nodokļu maksājumi, kas tieši nav likumā norādīti, ka tas ir papildus maksājums, kā tas bija ar nekustamā īpašuma nodokli laika posmā līdz 2014. gada 31. janvārim, visi, tajā skaitā PVN, ir zemes īpašniekam... tam ir jābūt iekļautam zemes nomas maksā. Līdz ar to Žanetes Aščukas gadījumā tā matemātika iznāk tāda: 2018. gads pēc apstrīdētajām normām – līdz 5 procenti zemes nomas maksa, tajā skaitā tur ir 21 procents PVN, tātad viņai pāri paliek... nu, es varu nokļūdīties detaļās... līdz 4 procenti. No tā ir jāsamaksā 1,5 procenti nekustamā īpašuma nodoklis, tātad pāri viņai paliek 2,5. Attiecīgi 2019. gadā pāri paliek 1,5, 2020. gadā pāri paliek 0,5 procenti no kadastrālās vērtības. Tas ir viņas potenciālais ieņēmums pēc nodokļu nomaksas, no kura vēl ir jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis.

S. Bērtaitis.

Ja sūdzības iesniedzēji nav apmierināti ar likumdevēja noteiktajām likmēm, kas, jūsuprāt, ir esošajos apstākļos adekvāta un taisnīga atlīdzība par jūsu pārstāvamajiem noteiktajiem ierobežojumiem?

N. Šlitke.

Jau bija norādīts, atbildot uz tiesas jautājumiem, ka tas regulējums, kāds bija, manai klientei Soņai Traub pēc iepriekšējās konstitucionālās tiesvedības bija adekvāts, ņemot vērā to, ka nekustamā īpašuma nodokļa likme var būt līdz 3 procentiem, ņemot vērā faktu, ka nekustamā īpašuma nodoklis zemei ir atkarīgs nevis no zemes lietošanas mērķiem, bet no ēkas izmantošanas, līdz ar to zemes īpašnieks nevar ietekmēt nekustamā īpašuma nodokļa apmēru zemei nekādā veidā. Tas pilnībā izriet no ēkas dzīvokļu īpašniekiem, kādiem mērķiem tiek izmantota ēka. Secīgi zemes īpašniekiem likās taisnīgs regulējums pielīdzināt peļņu Civillikuma 1765. pantā noteiktajiem 6 likumīgajiem procentiem, ņemot vērā, ka tā ir tīra peļņa. Zemes īpašnieku konstitucionālās sūdzības par nekustamā īpašuma nodokļu kompensāciju Satversmes tiesa nepieņēma norādot uz to, ka nav pierādīta tiesiskā paļāvība. Tādējādi zemes īpašnieki laika posmā, kamēr Saeima izstrādā, pieņem un realizē likumu par dalītā īpašuma izbeigšanu, bija pieņēmuši, ka pastāvēs šie 6 procenti, ka tā ir pēdējā pozīcija, kurā daži zemes īpašnieki ir nedaudz zem nulles, daži zemes īpašnieki nopelna, ja mēs runājam par daudzdzīvokļu māju gadījumiem. Zemes īpašniekus, uz kuru zemes ir savrupmājas, 6 procenti pilnībā apmierina. Bet daudzdzīvokļu mājām, kā jau es teicu, ir vairāki citi šķēršļi. Līdz ar to atbilde ir īsa, atbildot uz jautājumu. Šie 6 procenti bija pēdējā robeža, pēdējais sāpju sliekšnis, ko zemes īpašnieki varēja panest, ja tā ir nosaukta par nomu.

Ņemot vērā arī kolēģu norādīto par šobrīd strīdu lietā SKC-110/2015, kur lieta ir pārskatīšanā paplašinātā sastāvā Civillietu departamentā, līdz ar to mēs nezinām, kāds būs nolēmums, pārskatot lietu paplašinātā sastāvā. Taču šobrīd, kā jau teicu, "Rīgas namu pārvaldnieks" vairs neslēdz līgumus, iekļaujot tajā pievienotās vērtības nodokli. Pat neskatoties uz to, ka konkrētie likumprojekti, kas pieņem apstrīdētās normas, Tieslietu ministrija skaidri un gaiši norādīja, ka pievienotās vērtības nodoklis ir jāmaksā arī papildus, to norāda arī Valsts ieņēmumu dienests un tas izriet no likuma, bet neviens vairs neslēdz. Pat lielākais apsaimniekotājs Latvijā "Rīgas namu pārvaldnieks" vairs neslēdz līgumus, ja pievienotās vērtības nodoklis ir klāt. Tādējādi šis ir pēdējais sāpes sliekšnis, 6 procenti, ko zemes īpašnieki var panest tik ilgi, kamēr dalītais īpašums izbeigsies, līdzīgi kā kādreiz tika noteikti 7 gadi denacionalizēto namu īpašniekiem... sāpju sliekšni panest 7 gadus attiecībā uz remontiem, kamēr tiks atbrīvotas pilnībā īres maksas.

S. Bērtaitis.

Jūsu konstitucionālās sūdzībās arī ir norādīts, ka esošajos apstākļos ekonomiski pamatotā atlīdzība būtu aptuveni 10 procenti gadā no zemes kadastrālās vērtības. Tagad jūs sakāt, ka 6 procenti. Tad es saprotu, ka tas variē atkarībā no situācijas. Kā jūs to vērtējat? Vai tur ir kaut kāds koridors, kur ir samērīgā atlīdzība?

N. Šlitke.

Ekonomiski pamatota atlīdzība būtu 10 procenti tāpēc, ka 10 procentus nosaka Regulators, nosakot iekļaut 10 procentu aptuvenu vērtību no nekustamā īpašuma, kas pieder attiecīgi “Latvenergo”, “Rīgas siltumam” un citiem komersantiem, kas sniedz regulētus pakalpojumus. Tādējādi arī zelta likums nekustamo īpašumu tirgū ir, ka, ja kāds vēlas izīrēt vai nopirkt nekustamo īpašumu, zelta formula ir, ka jābūt ir 10 procentiem gadā ienākumiem. Pretējā gadījumā tas ir bankrots. Tas ir brīvā tirgū, ko neviens neregulē. Ņemot vērā to, ka šis tirgus ir regulēts, kā jau norādīju, zemes īpašnieki norāda, ka šie 6 procenti ir pēdējais sāpju sliekšnis, lai viņi nebankrotētu. Daži bankrotēs, bet vidusmēra zemes īpašnieks sagaidīs dalītā īpašuma izbeigšanu. Līdz ar to šie ir divi dažādi jēdzieni. Ekonomiski pamatota normas maksa ir 10 procenti, kā arī Augstākā tiesa norādīja uz gadījumos, kad likums neierobežo nomas maksas apmēru. 6 procenti ir sāpju sliekšnis pēdējais.

S. Bērtaitis.

Gan konstitucionālajās sūdzībās, gan arī šodien tiesas sēdē jūs atsaucāties uz Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas noteiktajām peļņas likmēm... kapitālatdeves likmēm, precizēju... un jūs, lai pierādītu savu pozīciju, jūs esat iesnieguši 2012. gadā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izdotu vēstuli, kur ir norādītas kapitālatdeves likmes. Šeit uzreiz man ir nākamais jautājums. Kā jūs komentētu 2017. gada 24. augustā pieņemtos Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas padomes lēmumus, tāpat viens, divi, trīs, četri, pieci, seši... kur ir noteiktas kapitālatdeves likmes, tieši tās pašas, uz kurām jūs atsaucaties savā sūdzībā un arī šobrīd. Viņas ir būtiski samazinātas. Tur ir pat divas reizes samazinātas un šīs kapitālatdeves likmes, saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas lēmumiem ir robežās starp 4,29 procenti līdz 4,7 procenti. Vai tas ietekmē jūsu apsvērumus par šī aprēķina pamatotību tieši jūsu pozīcijā? Ja Regulators ir uzskatījis, ka kapitālatdeves likme ir jāsamazina būtiski zemākā mērā, turpat uz pusi. Vai šis apsvērumus arī nemudinātu jūs uzskatīt, ka šī taisnīgā atlīdzības likme būtu jāsamazina?

N. Šlitke.

Man, pirmkārt, ir jānorāda uz to, ka mēs runājam par dažādu kapitāla atdevi. Tas, ko mēs runājam 2012. gada Regulatora vēstulē, tur pārsvarā bija runa par pakalpojumu sniedzējiem komersantiem, kas sniedz regulētu pakalpojumu, piederošu nekustamā īpašuma atdeves likme no tirgus cenas, pat ne no kadastrālās cenas. Otrkārt, tur bija iekļauti visi izdevumi, tajā skaitā visi nodokļi, ko maksā attiecīgi persona, kura tiek regulēta, kuras cenas tiek regulētas. Tādējādi, ja tā ir vienkāršākais

piemērs, kamēr regulē enerģijas cenas, tad kapitālatdeves likmēs mēs summējām papriekš “Latvenergo” piederošos nekustamos īpašumus, nosakot, ka enerģijas tarifā ir apmēram 8 procenti no nekustamā īpašuma tirgus cenas katru gadu iekļauts tarifā, papildus mēs likām klāt nekustamā īpašuma nodokli, ko samaksā “Latvenergo”. Tādējādi, izejot no šī, tad ekonomiski pamatotā taisnīgā cena, atlīdzība, būtu jau pāri 6 procentiem. Tādējādi mēs nevaram šo visu jaukt kopā, turklāt atceramies, ka šobrīd vairāk ne elektrības cenu, ne gandrīz nevienu cita cenu regulatori neregulē, tādējādi arī faktiski visās valstīs, kurās regulatori regulē peļņas normas ar šo atdevi no kapitāla, mums ir jāskatās pilnīgi citādi. Mums ir jāskatās gan EBITDAs, gan citas metodikas, lai skatītos atdevi no kapitāla. Nav tik niecīga, lai tā būtu 4,5 procenti, jo neviens investors nevēlēties investēt Latvijas Republikā, ja Latvijas Republika paziņos, ka regulētā tirgū atdeve no kapitāla būs 4,5 procenti gadā noteikts regulētajā tirgū. Tas nozīmē faktiski, ka bizness ir nesamērīgi ierobežots.

I. Ziemeļe.

Paldies.

Bērtaiša kungs, jums ir jautājumi par atbilstību Satversmei... konkrēto apstrīdēto normu?

S. Bērtaitis.

Jā. Būs jautājums. Secīgi nākamie. Paldies par atbildi.

Tā... Viens no iemesliem, kādēļ Saeima ir norādījusi nepieciešamību pieņemt apstrīdētās normas, ir saskaņā ar Valsts zemes dienesta datiem sniegtā informācija, ka pēdējos gados kopš 2011. gada ir notikusi strauja apbūvēto daudzdzīvokļu dzīvojamu māju apbūvēto zemes gabalu aktīva pārdošana. Kā jūs skaidrojat? Kāpēc situācijā, kad netiek gūts pietiekams ienākums, notiek šādas aktīvas tirdzniecības darbības ar zemes īpašumu?

N. Šlitke.

Jā, šie apsvērumi ir absolūti aplami un paņemti, pilnīgi nepareizi interpretējot faktus. Gandrīz nav nekādu pieprasījumu zemes gabaliem no 2011. gada un ir notikuši ļoti maz darījumu. Diemžēl Valsts zemes dienests nav nošķīris tos gadījumus, kad zemi ir izpirkuši paši dzīvokļu īpašnieki, jo formāli šajos gadījumos, kad, piemēram, “Privatizācijas aģentūrā” vai “Valsts nekustamie īpašumi” pārdod dzīvokļu īpašniekiem zemi, diemžēl aplamas metodikas dēļ šī zeme visbiežāk tiek pārdota domājamās daļās un kur domājamo daļu īpašnieki ir šo dzīvokļu īpašnieki. Valsts zemes dienests attiecīgi pēc savām datu bāzēm redz to, ka īpašums dalīties nav izbeidzies un aizvien 98 cilvēkiem, piemēram, pieder zeme un 98 cilvēkiem ēka, kur varbūt viens vai divi cilvēki ir dažādi, ņemot vērā to, ka tiesu izpildītāji pārdod

attiecīgi vai bankrotējušu dzīvokļu īpašnieku vai zemes īpašnieku zemi. Secīgi visi šie darījumi parādās kā pirkuma līgumi, tajā skaitā privatizācijas līgumi parādās Valsts zemes dienesta reģistrā kā parasti pirkuma līgumi. Tā, piemēram, Liepājā Ugāles ielā 8, Liepājas pilsēta tādā veidā ir pārdevusi 250 domājamās daļas zem daudzdzīvokļu ēkām, tādā veidā šķietami izbeidzot dalīto īpašumu, taču viņš līdz šai dienai ir reģistrēts dažādās zemesgrāmatās. Rīgas pilsēta rīkojas citādi. Bet Rīgas pilsēta rīkojas *ultra vires*, bet ļoti efektīvi, pārdod to zemi pēc privatizācijas. Ja Rīgas pilsētai ienākas zeme, kur virsū ir kooperatīvā māja, Rīgas pilsēta šo zemi ieraksta mājas nodalījumā, pārkāpjot faktiski likumu, bet pēc jēgas un mērķa tas ir ļoti efektīvi. Bez tam, ja dzīvokļu īpašnieks to nopērk no Rīgas pilsētas, tad ieskaita dzīvokļu īpašumā. Tādējādi tā ir vienkārši uzskaites metodika.

Papildus jānorāda, ka lielākā daļa darījumu, kas notikuši pēc 2011. gada, ir laikā, kad ir bankrotējuši zemes īpašnieki, nespējot samaksāt zemes nodokli. Ļoti iespējams drīz šāds darījums notiks ar Agra Jura Amoliņa zemi, jo tā pašlaik ir izolīta par viņa nodokļu nesamaksāšanu. Pirms pusgada Vinetas Sermules īpašums tika pārdots izolē, viņai nesamaksājot nodokļus. Tādējādi es varētu nosaukt... man ir iesniegts kopā ar pavadvēstuli tiesā visi tie gadījumi...

I. Ziemeļe.

Šlitkes kungs, mēs to noteikti noskaidrosim jau detaļās. Mēs jūsu pozīciju sapratām. Paldies. Un Valsts zemes dienests ir pieaicinātā persona, mēs noteikti šo jautājumu uzdosim.

S. Bērtaitis.

Un pats pēdējais jautājums. Konstitucionālajās sūdzībās ir ietverta cita starpā arī aprēķina tabula, kur ir atspoguļots nekustamā īpašuma ienesīgums. Un attiecībā uz izdevumiem tiek norādīta tāda pozīcija kā “administrēšanas izdevumi”. Varbūt jūs varētu paskaidrot, kā šie izdevumi veidojas un kas tajos ietilpst?

N. Šlitke.

Tā kā Soņa Traub kundze pirmā iesniedza konstitucionālo sūdzību, tad vēlreiz norādīšu, ka Soņa Traub ir 93 gadus veca sieviete, kurai šobrīd ir ļoti smagas veselības problēmas, kura vairs pat nerunā pat ivritā. Ja vēl pirms trijiem-četriem gadiem viņa lauzītā latviešu valodā runāja, ko viņa nebija lietojusi kopš 1948. gada, kopš dzīvo Izraēlā. Secīgi, Soņai Traub objektīvi nav iespējams pašai veikt komunikāciju ar dzīvokļu īpašniekiem, jo viņa vairs nepārzina tik labi latviešu valodu, kuru aizmirsusi pa šiem septiņdesmit gadiem, kā arī viņai tieši distances dēļ no Izraēlas tas nav iespējams. Tādējādi Soņai Traub bija obligāti nepieciešams pārstāvis Latvijā, ņemot vērā to, ka jāreģistrē ir Valsts ieņēmumu dienestā saimnieciskā

darbība, lai saņemtu tiesības maksāt tikai 10 procentus iedzīvotāju ienākuma nodokli, kas ir izņēmuma tiesības tieši zemes īpašniekiem, kas iznomā zemi piespiedu nomā, tad attiecīgi arī EDS ir jāreģistrējas, kur vajag pārstāvi Latvijā. Secīgi, Soņai Traub nav iespējams pašai ne slēgt šos līgumus, ne komunicēt. Papildus, kā jau norādīju, lai noskaidrotu dzīvokļu īpašniekus un nosūtītu vēstules, ko kā jau norādīju, atbildot uz Satversmes tiesas jautājumu, vai ir veikta komunikācija, Soņai Traub bija nepieciešams noskaidrot dzīvokļu īpašnieku datus, ņemt zemesgrāmatas, kas ir objektīvi izdevumi, kā arī nosūtīt vēstules, nosakot adreses. Norādīšu, ka Saeimai, pārejot uz tiešajiem norēķiniem 2014. gada 1. oktobrī, Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā “Latvenergo” norādīja, ka šie izdevumi pat “Latvenergo” ir nesamērīgi, jo koplietošanas telpās elektrība ir tik lēta, ka nav iespējams apzināt visus dzīvokļu īpašniekus, apzināt zemesgrāmatas, nosūtīt vēstules. Tādējādi, pēc “Latvenergo” lūguma Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai likumā tika iekļauta norma, ka pakalpojumu sniedzējs, attiecīgi “Latvenergo” vai zemes īpašnieks, drīkst papildus rēķinam par zemes nomu, par elektrību pievienot ar rēķina izrakstīšanu saistītos izdevumus. Diemžēl, tā kā šī norma tika ielikta, manuprāt, uz pēdējo lasījumu, ja es pareizi atceros, tad viņa nav absolūti iztulkota un ne pārejas noteikumos, ne Ministru kabineta noteikumos nebija izskaidrots, ko tieši var pielikt. Līdz ar to šobrīd “Rīgas ūdens” un visi citi pakalpojumu sniedzēji šo normu interpretē brīvi. Šie ir administratīvie izdevumi, ko nepieciešams darīt pašam zemes īpašniekam, taču, vai šos izdosies iekasēt no dzīvokļu īpašniekiem, ņemot vērā, ka norma ir abstrakta, ir tikai tas, ka “var” pievienot vēl klāt rēķiniem šos izdevumus. “Rīgas ūdenim” tas ir ļoti vienkārši — nesamaksāsi 3 eiro pretī apkalpošanas izmaksām, noslēgs ūdeni. Zemes īpašniekam nav tik vienkārši.

S. Bērtaitis.

Paldies, vairāk jautājumu nebūs.

I. Ziemele.

Paldies. Paldies par šiem jautājumiem.

Bērtaiša kungs, tagad jūsu laiks. Lūdzu! Saeimas viedoklis.

Pirms jūs sākat Saeimas viedokļa paušanu, kāds laiks jums būtu nepieciešams? Tātad likumā noteiktais — līdz 30 minūtēm...? Pietiks? Mēs, protams, saprotam, ka dažas minūtes jums vajadzētu būt nepieciešamas pa virsu. Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Jā, paldies, godātā tiesa!

Konkrētais strīds, kas ir izveidojies un šobrīd nonācis Satversmes tiesā, ir saistīts ar ļoti komplicētu vēsturiski radušos situāciju. Tātad mēs runājam par to, ka izveidojies dalītais īpašums zemes reformas rezultātā.

No Saeimas perspektīvas ir saprotams, ka zemes dalītais īpašums kā tāds ir vēsturisks mantojums, par ko Latvijas valsts nav atbildīga. Satversmes tiesa ir norādījusi jau vairākos nolēmumos par to, ka Latvijas valsts nav atbildīga par padomju laikā okupācijas režīmā izdarītajiem īpašumu atņemšanas gadījumiem un citām netaisnībām, tādējādi Latvijas valsts nav atbildīga par šo seku pilnīgu novēršanu kopumā.

Vienlaikus tātad Saeimai un arī tām personām, kas ir iesaistītas šajā te dalītajā īpašumā, ir jābalstās uz... es atvainojos... ir jārēķinās ar šo situāciju kopumā un zemes piespiedu nomas attiecībās, kādas ir konkrētajā aplūkojamā situācijā, Saeimai ir jāstrādā ar abām šīm personu grupām, kas ir iesaistītas dalītā īpašuma gadījumā, tātad zemes īpašniekiem no vienas puses un daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašniekiem no otras puses. Saeima saprot, ka šīs ir pretēji vērstas... šīm sabiedrības grupām ir pretēji vērstas intereses un Saeima nevar nostāties vienas no šīs personu grupas tā kā pusē. Satversmes tiesa ir norādījusi jau iepriekš savā praksē, ka šādās attiecībās likumdevējam ir jānodrošina taisnīgs līdzsvars. Tātad līdzsvara attiecība ir tā, kas ir likumdevēja uzdevums šajā komplicētajā dalītā īpašuma situācijā.

Pēc Satversmes tiesas norādījumiem, Saeima 2009. gadā pārskatīja zemes nomas maksas apmēru un tajā laikā spēkā esošā likme, 5 procenti no zemes kadastrālās vērtības gadā, tika aizstāta ar 6 procentu likmi. Kāpēc 6 procenti? Tas primāri tika ņemts no Civillikumā noteiktās vispārējās procentu likmes, tātad vispārējās likumisko procentu likmes un faktiski tātad, ja puses nebija varējušas atrast kopsaucēju, nebija spējušas noslēgt nomas līgumu, tad tika ņemta šī 6 procentu mēraukla, ko Civillikums nosaka kā vispārējo likumisko procentu likmi.

Tomēr 2017. gadā Saeima ar oficiālu balsojumu pārskatīja šo zemes nomas maksas apmēru un tā vietā tātad veica izmaiņas zemes piespiedu nomas maksas maksimālajā apmērā. Šeit būtu vietā jautājumam par to, kas ievadīja šīs izmaiņas, kas motivēja Saeimu lemt par apstrīdētajiem likuma grozījumiem? Problēmas vēstneši primāri bija divi.

Tātad laikā no brīža, kad Saeima izgrozīja zemes piespiedu nomas maksas apmēru un palielināja to līdz 6 procentiem, sākās ļoti intensīva pretdarbība no daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašnieku puses, iebilstot šādam zemes nomas maksas apmēram un faktiski var runāt par to, ka masveidīgi dzīvokļu īpašnieki vērsās gan Saeimā, gan citās valsts iestādēs, lai izteiktu savus iebildumus par to, ka šāds nomas maksas apmērs — 6 procenti gadā no zemes kadastrālās vērtības — nav taisnīgs un nesasniedz saprātīgu tātad atlīdzību par zemes īpašnieku tiesību ierobežojumu. Piemēram, laikā no 2015. gada oktobra līdz 2018. gada februārim Valsts pārvaldes un

pašvaldības komisija bija saņēmusi un tai vajadzēja sniegt atbildes uz 47 dzīvokļu īpašnieku, dzīvokļu īpašnieku biedrību un dzīvokļu īpašnieku kooperatīvo sabiedrību iesniegumiem un sūdzībām zemes piespiedu nomas jautājumos. Papildus šajā laikā tika saņemtas arī vēstules un sūdzības ar kritiskiem viedokļiem, kas tika pieņemtas zināšanai vai vienkārši nodotas darbam bez atbildes sniegšanas.

Arī citas iestādes, piemēram, Valsts zemes dienests, ir norādījis uz to, ka tas ir saņēmis ļoti daudz neapmierinātības vēstules, lūdzot pārskatīt kadastrālo vērtību un uzskatot, ka šādā veidā tiek radīts pārmērīgs apgrūtinājums daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašniekiem.

Otrs apstāklis, kas faktiski Saeimai bija viens no vēstnešiem, kāpēc ir nepieciešams šim jautājumam pievērsties, ir tas, ka laikā no 2011. gada ir būtiski pieauguši darījumi ar zemes īpašumiem zem daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām. Saskaņā ar Valsts zemes dienesta datiem, kas ir pieejami publiski un mēs esam arī devuši atsauci Saeimas atbildes rakstā, uz 2015. gadu, kad tika sagatavots šis pārskats no Valsts zemes dienesta puses, ir norādīts... kā zemes iegūšanas veids dominēja pirkums, tālāk ir mantošana, dāvinājums, bet īpašumtiesību atjaunošana bija tikai 4. vietā jeb 10 aptuveni procentos gadījumu. Tas nozīmē, ka tikai 10 procentos gadījumos zemes īpašniekam dalītā īpašuma situācija radās no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ. Skaidrojot šo fenomenu, Valsts zemes dienests citstarp arī norādīja, ka, ja 2017. gada situāciju var paskaidrot ar bijušo nekustamā īpašuma burbuli, ierosināto darījumu skaitu un cenu pieaugumu, kas bija visos nekustamā īpašuma segmentos, tad īpašuma tiesību maiņas pieaugums kopš 2011. gada ar šo faktoru nav skaidrojams un visdrīzāk no 2011. gada strādā racionāli šādas zemes iegūšanas faktori, jo ar 2011. gada 1. janvāri stājās spēkā norma par zemes nomas maksas lielumu 6 procentu apmērā. Tātad Valsts zemes dienests tieši saistīja šo aktivitātes tirgū pieaugumu ar to zemes nomas maksas apmēru, kas bija noteikts un bija piemērojams no 2011. gada. Tāpat arī Valsts zemes dienesta norādīja uz šādu apstākli, proti, ka akciju sabiedrība "Pilsētas zemes dienests", akciju sabiedrība "Reverss", akciju sabiedrība "Zemes īpašnieku gilde" ir mērķtiecīgi ieguvušas zemi zem daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām, un tas raksturo to, ka nomas maksa saņemšanas no mājas iedzīvotājiem ir mērķtiecīgs business. Tātad arī šāda veida tirgus analīze norādīja uz to, ka iepriekš likumdevēju 2011. gadā noteiktais un spēkā stājušais zemes nomas maksas apmērs nenodrošina pienācīgu līdzsvaru starp zemes īpašniekiem no vienas puses un daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašniekiem no otras puses.

Saeima norāda, ka nesamērīgi liela zemes piespiedu nomas maksa sadārdzina mājokļu uzturēšanas izdevumus, savukārt mājokļu uzturēšanas izdevumi sadārdzina mājokli un tādējādi padara to grūtāk pieejamu sabiedrībai.

Saskaņā ar Valsts zemes dienesta sniegtajiem datiem zemes piespiedu noma skar aptuveni 3300 daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas, kurās ir aptuveni 100 000

dzīvokļu. Tas ir aptuveni... iespējams, šis apmērs ir vēl lielāks... Savukārt zemes piespiedu noma, uz kurām atrodas daudzdzīvokļu mājas, skar aptuveni 3000 zemes vienības.

Šeit ir jānorāda, ka aiz katra dzīvokļa ir ģimene, proti, tātad katrā dzīvoklī mitinās ģimene jeb mājsaimniecība un līdz ar to augstais zemes piespiedu nomas maksas apmērs ietekmē plašu sabiedrības daļu. Ne tikai juridiskos daudzdzīvokļu māju īpašniekus. Tātad pastarpināti šī ietekme sociālā ir skatāma arī ārpus šī īpašnieku loka un ietekmē arī tās ģimenes, kas dzīvo šajos dzīvokļos.

Saeima atzīst un nekad arī nav noliegusi, ka zemes nomas maksai ir jāpilda atlīdzības funkcija, taisnīgi kompensējot zemes īpašniekiem tos tiesību ierobežojumus, kas izriet no zemes piespiedu nomas. Tomēr Saeima noliedz iespēju, ka zemes īpašnieki varētu iedzīvoties uz daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašnieku rēķina. Ir svarīgi skatīties un vērtēt, lai tas apmērs, kāds būtu noteikts, viņš netiktu noteikts nesamērīgi liels un tādējādi nedotu iespēju zemes īpašniekiem gūt tādas ienākumus par zemi, kas ir jau pārmērīgi lieli.

Sūdzības iesniedzēji pārmet, ka Saeima nav pildījusi iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumus. Saeima tam nepiekrīt. Satversmes tiesa 2009. gada spriedumā, analizējot 5 procentu nomas maksas apmēru ierobežojumu, norādīja, ka tas izraudzīts pēc 90. gadu vidus tiesu prakses tendencēm, bet Satversmes tiesa spriedumā vērsa uzmanību uz to, ka faktiskie un tiesiskie apstākļi kopš tā laika ir mainījušies. Saeimas ieskatā šāda Satversmes tiesas norāde ir interpretējama kā zemes piespiedu nomas attiecībās ir jāmeklē šis līdzsvars ar zināmu laika periodiskumu un, ja mainās faktiskie un tiesiskie apstākļi, tad šis nomas maksas apmērs... būtu pamats pārskatīt viņu, vai viņš atbilst esošajiem apstākļiem. Tādējādi Saeima uzskata, ka Satversmes tiesas spriedumu nevar tulkot kā pārļaicisku vērtējumu zemes piespiedu nomas maksas apmēra taisnīgam līdzsvaram. Satversmes tiesa ir prasījusi Saeimai iet līdzī laikam un reaģēt uz faktisko un tiesisko apstākļu maiņu.

Pieteicēji no savas puses uzskata un vērtē, ka tas, kas tika dots no Satversmes tiesas puses deviņus gadus atpakaļ, ir statisks lielums, tātad fiksēts nomas maksas apmērs... Nevis fiksēts... teiksim tā, bet tie secinājumi, kas izrietēja no Satversmes tiesas sprieduma, ir fiksēti laikā. Ja Satversmes tiesa pateica, ka 5 procenti tajos apstākļos nav atbilstoša atlīdzība, nav taisnīga atlīdzība par zemes īpašniekiem noteiktajiem ierobežojumiem, tad šāda pati mēraukla saglabājama arī uz turpmākajiem laika periodiem. Mēs tam nepiekrītam un mēs uzskatām, ka katru reizi, mainoties apstākļiem, likumdevējam ir jāpārskata, vai šis maksimālais apmērs jaunajā situācijā ir adekvāts. Un arī Satversmes tiesa arī vairākās citās lietās konsekventi savā praksē ir devusi norādi, ka likumdevējam periodiski ir jāpārbauda izdotā regulējuma atbilstība, piemērotība konkrētajiem apstākļiem un nepieciešamības gadījumā ir nepieciešams pārskatīt šo regulējumu. Tāpēc mēs uzskatām, ka tas Satversmes tiesas

iepriekšējo spriedumu tulkojums, ko piedāvā sūdzības iesniedzēji, nav korekts un nebūtu šādā veidā piemērojams šajā lietā.

Attiecīgi tāpat, mainoties tiesiskajiem apstākļiem, kas ietekmē līdzsvaru starp piespiedu nomas tiesiskajās attiecībās iesaistījām pusēm, ir jāpārskata regulējums, kas nosaka pušu tiesības un pienākumus, lai novērstu īpašuma tiesību nesamērīgu ierobežojumu. Izmaiņas kopš 2009. gada ir bijušas daudz un dažādas, un Saeima nav varējusi ignorēt jeb atstāt bez ievērības šīs izmaiņas.

Ja mēs runājam par tiem apstākļiem, kas ir mainījušies šajā laika posmā. Vispirms mēs vēršam uzmanību, ka kadastrālā vērtība, ja mēs raugāmies no 2007., 2008. gada perspektīvas, ir ļoti būtiski mainījusies, jo 2008. gadā uz 2009. gadu bija ārkārtīgi liels, ja tā var teikt, lēciens kadastrālajai vērtībai. Tāpēc arī tajā laikā tika no Saeimas puses iniciētas izmaiņas likumā, nosakot ierobežojumu pakāpeniski — ne vairāk kā 25 procenti gadā, lai šis pieaugums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, nebūtu pārsniegts. Tātad šis te 25 procentu ierobežojums no iepriekšējā gada nomas maksas bija svarīgs un nepieciešams tajā laika posmā, kad kadastrālā vērtība kāpa. Šobrīd, protams, ka kadastrālā vērtība ir stabilizējusies un nav vērojama strauja kadastrālās vērtības izmaiņa. Tomēr šis apstāklis ir jāpatur prātā, atskatoties atpakaļ uz to situāciju, kāda bija desmit gadus atpakaļ, kad Saeima risināja un pieņēma likumu grozījumus un Satversmes tiesa viņus vērtēja.

Un šeit ir jāuzsver, ka pirms deviņiem gadiem Satversmes tiesas pieņemtais spriedums zemes nomas maksas lietā tika vērtēts kopsakarā ar apstrīdētajām normām, kas kopumā bija četras. Tajā laikā apstrīdēja ne tikai 5 procentu ierobežojumu, tajā laikā tika apstrīdēts arī pārejas noteikums, kas noteica šo te 25 procentu ierobežojumu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Tādējādi tajā laika posmā konstitucionālās sūdzības iesniedzējiem zemes nomas maksa bija 0,48 procenti no zemes kadastrālās vērtības gadā un to Satversmes tiesa, citastarpā, arī šim apstāklim vērša uzmanību spriedumā un ņēma vērā, taisot spriedumu šajā lietā. Tādējādi tie secinājumi, kas ir Satversmes tiesas spriedumā ietverti 2009. gadā, ir skatāmi tā laika kontekstā ar lielo zemes kadastrālās vērtības lēcieni un likumdevēja daudzējādi noteiktajiem ierobežojumiem.

Tāpat attiecībā uz izmaiņām kopš 2009. gada ir bijušas nekustamā īpašuma tirgus izmaiņas, ko es jau minēju iepriekš savā sacītajā, un proti, ka no 2011. gada ir būtiski pieauguši darījumi ar tiem zemes gabaliem, kas ir ietverti šajās zemes piespiedu nomas attiecībās. Un šeit nevar piekrist pieteicēju norādei, ka šie darījumi, atsavināšanas darījumi, esot bijuši tikai attiecībā uz dzīvokļu māju īpašniekiem. Ir redzams un to arī norāda Valsts zemes dienests savā atzinumā, kas ir sagatavots 2015. gadā, ka vairākas juridiskas personas mērķtiecīgi ieguva šos zemes gabalus kā investīciju objektus, lai gūtu peļņu un tādējādi arī tika no šo juridisko personu puses uztverti šie apstākļi kā izdevīga biznesa situācija. Tas arī pats par sevi... protams, ka

peļņas gūšana nav nosodāma no vienas puses, no otras puses, zemes piespiedu nomas attiecības un šī specifiskā dalītā īpašuma situācija, kurā daudzdzīvokļu dzīvojamo īpašnieki lielā mērā ir nokļuvuši bez savas brīvas gribas, nepieļauj veidot to kā izdevīgu biznesa vietu un tādējādi faktiski šīs izmaiņas nekustamā īpašuma tirgus datos, ko Saeima konstatēja, liecināja par to, ka šie apstākļi tirgus vērtējumā ir radikāli atšķirīgi nekustamā īpašuma tirgus skatījumā.

Nākamais apstāklis, kas bija būtisks, ir izmaiņas valsts tautsaimniecībā. Saeimas atbildes rakstā esam snieguši konkrētus datus par to, kā ir mainījušās refinansēšanas procentu likmes no 2007. līdz 2017. gadam. Un šis ir ārkārtīgi svarīgs moments, jo, ja, piemēram, 2007., 2008. gadā refinansēšanas procenta likme bija 6 procenti, tad vēlāk šī likme būtiski nokritās un faktiski 2016., 2017., 2018. gadā šī procentu likme ir nulle. Ko tas nozīmē? Latvijas Banka sākotnēji un vēlāk arī Eiropas Centrālā banka, īstenojot monetāro politiku, mērķtiecīgi stimulēja ekonomiku, nodrošinot naudas pieejamību tirgū. Un šī refinansēšanas likme arī norāda to, kāda ir naudas dārdzība no monetārās politikas organizētāju puses un faktiski nauda šobrīd tiek padarīta pieejama ar šādām procentu likmēm. Tātad tas ir mērķtiecīgs monetārās politikas lēmums, un tas ir vērsts uz to, lai stimulētu ekonomikas attīstību.

Kāda tam ir nozīme ar esošo lietu? Ņemot vērā to, ka zemes nomas maksa kompensē zemes īpašniekam viņa tiesību ierobežojumus, tad ir jāņem vērā, ka šāds naudas pieejamības faktors, kas izriet no monetārās politikas, tieši ietekmē arī pieteicēju izredzes un pretenzijas jeb ambīcijas saņemt atlīdzību par viņu kapitālieguldījumu, kas ir zeme. Jā, protams, mēs neapšaubām, ka zeme un finanšu resursi ir divi dažādi kapitāla veidi. Tomēr viņi abi divi zināmā mērā raksturo, ka tātad, ja zemes īpašnieks tiek uzlūkots kā persona, kurai ir kapitāls un kura saskaņā ar tirgus principiem ir tiesīga saņemt atlīdzību par sava kapitāla lietojumu, tad šeit rodas zināmas paralēles un salīdzināmas situācijas ar šo naudas resursu pieejamību, jo, ja mēs pārvēršam šo zemes vērtību ekvivalentā naudas summā, tad finanšu investoram vai jebkādam citam ieguldītājam šī ekspektācija saņemt peļņu būtu daudzkreiz, daudzkreiz mazāka. Tātad šis peļņas ambīciju līmenis būtiski krītas un tāpēc es arī citastarpā norādīju savos jautājumos pieteicēju pārstāvim, ka, ja 2012. gadā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas kapitālatdeves likmes bija būtiski augstākas, tad šobrīd, jau pēc četriem–pieciem gadiem, šīs kapitālatdeves likmes ir būtiski zemākas. Tādējādi salīdzināmi investīciju gadījumi ir tiesīgi pretendēt uz mazāku peļņas līmeni. Mūsu skatījumā šādas izmaiņas valsts tautsaimniecībā, kuras ir ievadījušas monetārās politikas izmaiņas, ir pats par sevi apstāklis, lai pārskatītu zemes piespiedu nomas maksas apmēru un šīs izmaiņas apstiprināja, cita starpā, arī Latvijas Bankas pārstāvis, kas bija iepriekš uzklauts likumdošanas procesā Saeimā.

Attiecīgi nākamais būtiskais apstāklis, kas ir jāņem vērā, ja mēs atskatāmies uz šo desmit gadu atpakaļ periodu, tad ir mainījusies izpratne par dzīvokļu īpašnieku

tiesisko statusu piespiedu nomas attiecībās. Ņemot vērā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma regulējumu, ņemot vērā Patērētāju tiesību aizsardzības centra praksi, tiek uzskatīts un praksē ir izveidojies un šobrīd praktiski stabils ir viedoklis, ka zemes īpašnieks nodarbojas ar saimniecisko darbību. Tas nozīmē to, ka zemes īpašnieks un, šodien tiesas sēdē arī tika sniegta informācija, ka visi konstitucionālās sūdzības iesniedzēji ir reģistrējušies Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicēji, un, iznomājot zemes gabalu dzīvokļu īpašniekiem, tie pēc būtības sniedz pakalpojumu un ir uzskatāmi par šī pakalpojuma sniedzējiem, turpretī no otras puses personas, kuras iegādājas savai personai vien patēriņam šo, tātad tie ir dzīvokļu īpašnieki, kas mitinās šajos dzīvokļos vai kuriem pieder dzīvokļi un viņi ir izīrējuši īrniekiem, jebkurā gadījumā ir uzskatāmi par patērētājiem Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē. Un mūsu skatījumā šis arī apstāklis ir būtisks, jo iepriekš Satversmes tiesa, lemjot par zemes piespiedu nomas maksas apmēru, citastarpā pievērsa uzmanību apstāklim, vai daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas īpašnieki ir kāda īpaši aizsargājama sabiedrības grupa. Un ja toreiz Satversmes tiesa deva noliedzošu atbildi, tad šobrīd, ņemot vērā esošo regulējumu praksi, dzīvokļu īpašnieki, kas patiešām ir dzīvokļu īpašnieki, mēs šeit nerunājam varbūt par tiem izņēmumu gadījumiem, kad daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās ir mainīts lietošanas mērķis un nodarbojas ar saimniecisko darbību, tas nebūtu tas gadījums, bet pārsvarā mēs runājam šeit par dzīvokļiem, kuri tiek izmantoti kā mājoklis. Tātad arī šis ir būtisks apstāklis, kas pats par sevi ir ietekmējis zemes piespiedu nomas maksas apmēra lielumu likumdevēja vērtējumā.

Un visbeidzot. Laika posmā no pēdējā Satversmes tiesas sprieduma 2011. gadā ir attīstījusies un nostiprinājusies arī sociāli atbildīgas valsts koncepcija. 2012. gadā Valsts prezidenta izveidotā Konstitucionāli tiesību komisija atzina, ka sociāli atbildīgas valsts princips ir viens no četriem virsprincipiem, kas izriet no Satversmes 1. panta. Tāpat arī 2014. gadā tika pieņemts Satversmes ievads, kas atspoguļo Satversmes vērtības un principus un ietver tostarp arī sociāli atbildīgas valsts principu. Saeimas ieskatā šo apstākli nevar atstāt bez ievērības, tas ir jāņem vērā un ietekmējis likumdevēju vērtējumu, pieņemot apstrīdētās normas 2017. gadā.

Viens no pieteicēju iesniedzēju pārstāvjiem... sūdzības iesniedzēju pārstāvjiem, citastarpā norādīja, ka tas princips bija zināms jau iepriekš. Jā, mēs to nenoliedzam, tas ir bijis zināms iepriekš, tomēr mēs šeit runājam par to, ka šis princips ir nostiprinājies un iedzīvojies juridiskajā domāšanā un praksē, tāpēc tam ir piešķirama daudz lielāka nozīme.

Visas šīs izmaiņas kopš 2009. gada kopumā noveda pie Saeimas rīcības šajā jautājumā un jau 2016. gadā no diviem Saeimas deputātiem tika iesniegti priekšlikumi, lai grozītu zemes piespiedu nomas maksas maksimālo apmēru. Konkrēti, Latvijas Republikas Saeimas deputāts Sergejs Dolgopolovs un Elksniņa

kungs sagatavoja un iesniedza priekšlikumus, adresētus Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai, par grozījumiem likumā “Par valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizāciju”. Dolgopolova kungs savā priekšlikumā izteica ierosinājumu grozīt, tātad “Par valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizācijas” 54. panta otrās daļas otro teikumu un izteikt to jaunā redakcijā, nosakot, ka, ja puses nevar vienoties, zemes gabala nomas maksa privatizētā dzīvokļa, mākslinieku darbnīcas īpašniekam nosakāma 5 procenti gadā no zemes kadastrālās vērtības, un savukārt Elksniņa kunga priekšlikums noteica, ka šie 6 procenti ir aizstājami ar 3 procentiem gadā. Tātad jau...

I. Ziemeļe.

Bērtaiša kungs, jūs šos iemeslus, kāpēc ir minētie grozījumi veikti, jau pusstundas laikā esat izklāstījis, vienkārši gribu jūs informēt.

S. Bērtaitis.

Jā, mēģināšu lakoniskāk izteikties. Atvainojos, godātā tiesa!

Tātad šie priekšlikumi 2016. gada aprīlī tika saņemti, viņi tika intensīvi apspriesti komisijā atbildīgajā, komisija, ņemot vērā iepriekš Satversmes tiesas pieņemtos spriedumus, vērsās, jo uzskatīja par nepieciešamu nesteigties ar šiem grozījumiem, un prasīja papildus analīzi. Tāpēc arī tika adresētas Tieslietu ministrijai vairākas vēstules, lūdzot sniegt skaidrojumu par šo priekšlikumu iespējamo satversmību un atbilstību tiesību sistēmai. Tieslietu ministrijas diskusija notika rakstveidā tieši par šo jautājumu, tika vērtēts gan apmērs, gan tika apsvērts, vai būtu pareizi noteikt tieši fiksētu summas apmēru... es atvainojos... procentu apmēru... vai būtu pareizāk veidot mainīgu likmi, tātad ieviest zināmu formulu, kā aprēķina šo zemes nomas maksimālo apmēru. Tā diskusija bija ievadīta un turpinājās līdz pat 2017. gadam, kad tika iesniegti priekšlikumi no Elksniņa kunga un Dolgopolova kunga, kuri komisijā tika pēc būtības daļēji akceptēti un faktiski tika no komisijas puses virzīti Saeimā vispirms likumā “Par valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizāciju” un vēlāk arī “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”...

I. Ziemeļe.

Bērtaiša kungs, ja es drīkstētu... Saprotiet, Satversmes tiesai arī šīs visas debātes ir pieejamas. Mēs tiešām esam gan dzirdējuši, gan lasījuši gan priekšlikumus, gan to, kādas debātes ir bijušas komisijā. Bet tas, kas mūs tiešām ļoti interesē, ir Saeimas pozīcija attiecībā uz samērīguma jautājumu.

S. Bērtaitis.

Labi, tad es varu pārlēkt pāri alternatīvajiem līdzekļiem...

I. Ziemele.

Tas ir pie samērīguma... Tas tieši ir pie samērīguma... jā...

S. Bērtaitis.

Tad attiecībā uz samērīgumu. Vispirms jautājums par alternatīvajiem līdzekļiem. Konstitucionālās sūdzības iesniedzēji uzskata, ka Saeima nav vērtējusi alternatīvos līdzekļus. Mēs kategoriski noraidām šo pozīciju. Jau 2011. gadā, kad tika pieņemti grozījumi likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās", no Saeimas puses tika dots uzdevums Ministru kabinetam izvērtēt zemes piespiedu nomas maksas regulējumu un nākt ar priekšlikumiem normatīvo aktu grozīšanai. Tātad jau 2011. gadā no Saeimas bija uzdevums Ministru kabinetam strādāt, analizēt šo jautājumu, lai nebūtu problēmas perspektīvā.

Kas tika apsvērts un kas tika izdarīts šajā laika posmā? Šīs darbības nav bijušas, kā saka, pa tukšo, bet viņas ir bijušas rezultatīvas.

Pirmām kārtām, 2014. gadā tika atcelts nekustamā īpašuma nodokļa kompensācijas pienākums, kas bija sākotnēji noteikts daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašniekiem. Saeima uzskatīja, ka arī šī nodokļa kompensēšanas pienākuma atcelšana ir viens no instrumentiem, kā panākt mazākus maksājumus no daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašnieku puses. Tātad, tas bija viens apstāklis, kas tika apsvērts un arī īstenots.

Tālāk. 2014. un 2015. gadā arī tika izstrādāti grozījumi likumā, kā rezultātā tika pilnveidots tiesiskais regulējums attiecībā uz funkcionāli nepieciešamo zemes gabalu. Tajā laika viena no problēmām, kas tika identificēta, ka zemes gabali ir noteikti neadekvāti lieli un vairākos gadījumos šīs sūdzības, kas nāca no daudzdzīvokļu dzīvojamo māju īpašniekiem bija saistītas ar to, ka bija tātad pārmērīgi liels zemes gabals noteikts un attiecināts uz dzīvojamo māju. Tāpēc tika izveidota struktūra un sistēma, kā korektā formā tiek pārskatīts šis funkcionāli nepieciešamais zemes gabals. Arī tas bija viens no alternatīviem līdzekļiem, ko likumdevējs apzinājās, kas tika apsvērts un tika īstenots.

Nākamais jautājums bija citastarpā par zemes kadastrālo vērtību. Tā kā zemes kadastrālā vērtība ir būtisks faktors, no kā tiek rēķināta zemes nomas maksa, tad citastarpā tika diskutēts par to, vai nevajadzētu kaut ko iesākt ar zemes kadastrālo vērtību. Piemēram, 2014. gada 27. februārī Saeimā citastarpā tika izteikts priekšlikums grozījums "Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā", kurā bija mērķis samazināt kadastrālo vērtību, lai samazinātu sekojošus izdevumus dzīvokļu īpašniekiem. To virzīja un izteica šādu priekšlikumu Valērijs Agešins, Saeimas deputāts, bet deputāti, analizējot, tomēr secināja, ka šāda kadastrālās vērtības samazināšana nebūtu pareiza un esošajos apstākļos netika šis priekšlikums virzīts tālāk. Tomēr zemes kadastrālā vērtība un rīcība ar šīs kadastrālās vērtības bāzi ir

bijusi turpināta vēlākā posmā un, proti, 2017. gadā tika pieņemti “Grozījumi nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā”, kā rezultātā 2017. gadā spēkā esošā kadastrālā vērtību bāze tika piemērota un attiecināta uz 2018. un 2019. gada kadastrālās vērtības aprēķiniem. Tāpat arī likuma grozījumos tika dots uzdevums Ministru kabinetam līdz 2018. gada 30. martam pieņemt attiecīgus normatīvos aktus, lai pilnveidotu kadastrālās vērtības bāzes aprēķināšanas metodiku. Un faktiski arī tātad no Saeimas puses šīs zemes kadastrālās vērtības pieauguma apturēšana bija arī viens no alternatīvajiem līdzekļiem, kas tika izvērtēts un tika akceptēts kā risinājums, ko ņemt vērā.

Tāpat kā nosacīti daļējs alternatīvs līdzeklis, kas no likumdevēja puses tika identificēts, bija nepieciešamība risināt jautājumu par piespiedu dalītā īpašuma izbeigšanu. Likumdevējs uzskatīja, ka šis izveidotais dalītais īpašums būtu konceptuāli jāpārskata un jādod iespējas zemes īpašniekiem un daudzdzīvokļu māju īpašniekiem, savstarpēji vienojoties, izbeigt šo īpašumu. Tas nav... jā... tas nav kā pienākuma uzlikšana, bet tas tomēr bija kā iespējas došana, lai sekmētu šo jautājumu sakārtošanu. Tātad arī tas bija kā nosacīti daļējs līdzeklis, kas tika apsvērts, pie tā tika strādāts, un rezultātā tapa likumprojekts “Par piespiedu dalītā īpašuma tiesisko attiecību privatizētajās daudzdzīvokļu mājās izbeigšanas likums”.

Tad nākamais moments varbūt...

I. Ziemeļe.

Tāds kopsavilkums, ja?

S. Bērtaitis.

Jā, kopsavilkums tieši attiecībā uz... kas ir ļoti būtisks apstāklis, vērtējot samērīgumu, ir par procentu likmēm. Tas ir faktiski viens no esenciālajiem šīs lietas jautājumiem.

Tātad kas bija tas, ko Saeima vērtēja? Vispirms ir jāņem vērā, ka šobrīd jau ir vairāki tiesību akti, kuros ir regulēts peļņas apmērs un tas tiek fiksēts. Tātad vispirms jāmin, ka... tātad jau arī pieteicēju minētais Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas darbs enerģētikas jomā, kur ir citastarpā, piemēram, kapitālatdeves likmes 2017. gadā noteiktas robežās starp 4,29 līdz 4,7. Tāpat arī ir jāņem vērā, ka tiek valstiski regulēts peļņas līmenis arī sabiedriskā transporta pakalpojumu jomā. Piemēram, Ministru kabineta 2009. gada 26. oktobra noteikumi Nr. 1221 citastarpā 40. punktā nosaka, ka tātad... nosakot kompensējamo apmēru tiek noteikts arī konkrēts peļņas procents, ko aprēķina, summējot 2,5 procenti un Eiropas starpbanku tirgus likmes *euribor* pārskata gada 12 mēnešu vidējos procentos. Arī vēlākos posmos, vēlākajos Ministru kabineta noteikumos, kas reglamentē šo pašu tiesisko attiecību, ir saglabāta šī 2,5 procentu likme plus *euribor*, kas šobrīd...

I. Ziemele.

Jūs viņu kā analogiju šeit...?

S. Bērtaitis.

Jā, tas ir kā salīdzinājums. Kā salīdzinājums, kur tiek šis apstāklis...

I. Ziemele.

Nu, līdzīgi, kā tur arī bija analogija...

S. Bērtaitis.

Jā, plus... arī kā blakusapstāklis, kas ir jāņem vērā, kā pati valsts nosaka zemes nomas maksas apmēru un proti, šeit ir jāvērs šatversmes tiesas uzmanība uz Ministru kabineta 2007. gada 30. oktobra "Noteikumi par publiskas personas zemes nomu", kur 7. punktā citastarpā ir noteikts, ka apbūvēta zemesgabala nomas maksu gadā nosaka 1,5 procentu apmērā no zemes kadastrālās vērtības. Tātad pati valsts apbūvētu zemi iznomā par 1,5 procenti no kadastrālās vērtības.

I. Ziemele.

Bērtaiša kungs, šeit neviens neapstrīd to, ka valstij ir kompetence. Es sapratu, ka jūs teiksiet, kur tie procenti radās...

S. Bērtaitis.

Es turpināšu. Tātad tas ir pirmais...

I. Ziemele.

Nē, nē, neturpiniet. Jums ir ne vairāk kā 3 minūtes.

S. Bērtaitis.

Jā... Es cenšos iekļauties šajā laikā. 2016. gada nogalē tika organizēta Mājokļa jautājumu apakškomisijas sēde Saeimā un šajā komisijas sēdē citastarpā bija uzaicināts arī Latvijas Bankas pārstāvis, kurš arī izteica... kurš tieši izteica jautājumu par to, kā būtu pareizi šo jautājumu noreglamentēt un citastarpā Latvijas Banka, Latvijas Bankas pārstāvis vērsa uz to, ka monetārās politikas rezultātā likmes ir samazinājušās. Latvijas Bankas pārstāvis norādīja, ka ieguldījums zemes īpašumā ir zema riska ieguldījums un ienākums ir salīdzināms ar valsts ilgtermiņa obligāciju likmi. Tātad viņa skatījumā jāvērtē alternatīvs ieguldījums, kas pēc būtības būtu tuvs investīciju objekts. Un, kā Saeima ir arī atsaukusies atbildes rakstā, tad šobrīd, ņemot vērā Latvijas valsts izlaistās krājobligācijas, kuru likme ir būtiski zemāka, tātad 1,2

procenti gadā, arī šie apstākļi veido likumdevēja vērtējumu, skatoties, kā šāds ienākumu apmērs pēc būtības ir adekvāts un pilda atlīdzības funkciju. Tāpēc arī šis te 3–5 procenti Saeimas vērtējumā nodrošināja pietiekamu atlīdzību zemes īpašniekam par viņa tiesību ierobežojumu.

Kas attiecas uz tiesisko paļāvību, tad likumdevējs ņēma vērā, ka šis ir būtisks samazinājums zemes nomas maksai un tāpēc arī neparedzēja tūlītēju šīs zemās likmes piemērošanu, bet, pirmām kārtām, deva pusgadu šo te periodu, līdz tiesību normas tika piemērotas, plus arī tad pakāpes veidā 3 gadu periodā šī likme samazinātos līdz 3 procentiem.

Tas būtu īsumā viss. Es atvainojos, ka es aizkavēju.

I. Ziemeļe.

Paldies. Tā, kolēģi... Tiesas jautājumi. Tiesnesis Kusiņš. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā... Man jums būtu vairāki jautājumi. Saeima ir atbildes rakstā atzinusi, ka šīs apstrīdētās normas ir cieši saistītas. Mēs to arī rīta pusē dzirdējām no pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem. Sakiet, lūdzu, tās tomēr ir pieņemtas dažādos datumos. Kāpēc tieši šāda secība? Kāpēc tieši Saeima šādi rīkojās?

S. Bērtaitis.

Šeit ir jāņem vērā, ka likums “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” bija, ja tā var teikt, atvērts likums un bija saņemts priekšlikums no Ministru kabineta veikt grozījumus. Šo grozījumu apspriešanas laikā citastarpā tika arī aktualizēts šis jautājums, ņemot vērā jau iepriekš, 2016. gadā izteiktos priekšlikumus. Tāpēc, ņemot vērā šo likuma skatīšanu vairākos lasījumos, tika no deputātu puses iesniegts attiecīgs priekšlikums grozīt šo zemes nomas maksas maksimālo apmēru. Un, ņemot, ka Saeima pieņēma un 1. jūnijā arī akceptēja šos likuma grozījumus, tad vēlākā posmā tika izstrādāti un saskaņoti grozījumi otrā likumā “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”, kas reglamentēja arī tieši zemes piespiedu nomu.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, kādu, ja tā varētu teikt, labumu jeb kādu plusu Saeima saskatīja no apstrīdētajās normās lietotās konstrukcijas nevis ka ir “statiska summa”, bet gan “līdz”... teiksim, līdz 5, līdz 4, līdz 3. Ar kādu nolūku? Kā tas ietekmēs iespējamo tiesvedību skaitu un tā tālāk?

S. Bērtaitis.

Tātad to es vienkārši nepaguvu savos paskaidrojumos sniegt šo te detaļu. Tātad likumdevēja nolūks konkrētajā gadījumā bija dot priekšroku pusēm vienoties. Tātad primāri vienošanās ir tas, kas tiek sekmēta un stimulēta no likumdevēja puses. Un arī šis formulējums “līdz” tiek lietots, lai dotu iespēju gan pusēm vienojoties... ja puses nevienojas un vēršas pie tiesas, tad arī tiesai tiek dota plašāka rīcības brīvība, nosakot zemes nomas maksas apmēru. Ja likumā tiek fiksēts konkrēts apmērs, tad tiesai principā nav rīcības brīvība, lai pārskatītu. Ja tiesa konkrētajā gadījumā redz objektīvus apstākļus, kādēļ būtu jāsamazina šī nomas maksa vai jānosaka citā apmērā, tad tiesai tiek dota šāda iespēja, tādējādi... nu, tas ir bijis, lai... mērķis ir bijis panākt augstāku individuālo taisnīguma pakāpi atsevišķos gadījumos nevis fiksēt. Un arī paši konstitucionālās sūdzības iesniedzēji atzina, ka atsevišķos gadījumos var būt viens taisnīgs, atsevišķos gadījumos var būt arī atšķirīga taisnība, tāpēc ir jādod plašāka rīcības brīvība tiesai vērtēt to jautājumu.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu... un tad tas “līdz”, kas, iespējams, palielinās tiesvedību skaitu, tad tas, Saeimasprāt, tika uzskatīts par tādu nebūtisku jeb kā?

S. Bērtaitis.

Te ir jāprecizē. Saeima negrozīja kārtību, kādā ir nosakāma nomas maksa. Vai tas ir pušu vienošanās, ja nav pušu vienošanās, tas ir tiesas nolēmums, kas nosaka nomas attiecību saturu. Neatkarīgi no tā, vai ir fiksēta, vai ir “līdz” formā noformulēta tiesību norma, abos gadījumos, ja puses nevienojas, ir jābūt tiesas iesaistei. Tāpēc nevaram teikt, ka tiesas būs jāiesaista vairāk. Tiesai vienkārši būs dota lielāka iespēja reaģēt uz konkrēto gadījumu. Tāpēc mēs nevaram teikt, ka būs lielāks tiesvedību skaits. Jā, mēs nenoliedzam, ka varbūt tiesām tas prasīs lielāku resursu izvērtēt šos apstākļus un individuālos gadījumus, bet mums ir jāsaprot, ka primāri tiesas ir vajadzīgas tādēļ, lai nodrošinātu taisnīgumu individuālos gadījumos nevis visus mehāniski ielikt vienā maisā.

G. Kusiņš.

Paldies. Jūs, jau uzstājoties, norādījāt uz atsevišķiem alternatīviem līdzekļiem, kas bija iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumos norādīti. Es gribēju pajautāt par vienu, kas bija 2008. gada spriedumā — nodokļu politikas izmaiņas kā alternatīva. Sakiet, lūdzu, vai Saeima izvērtēja šo, ko Satversmes tiesa bija norādījusi kā alternatīvu?

S. Bērtaitis.

Jā, godātā tiesa! Saeimas deputāti to vērtēja un šeit es lūgtu Satversmes tiesu noklausīties ierakstu Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas Mājokļa jautājumu apakškomisija sēdei, tas notika 2016. gada 14. decembrī. Audioieraksts ir iesniegts un atrodas Satversmes tiesas rīcībā, un tur ir precīzi redzams, kas tiek vērtēts. Tur ir gan Latvijas Bankas viedoklis, gan Finanšu ministrijas viedoklis, un tur šis te nodokļu jautājums tiek vērtēts un...

G. Kusiņš.

Tie materiāli ir tiesas rīcībā. Man tieši ir jautājums, vai nodokļu pamatnostādnes, valdības apstiprinātās nodokļu pamatnostādnes, ir saistošas, lai likumdevējs pieņemtu kaut kādu risinājumu? Jo tur tas arguments ir nodokļu pamatnostādne, kas tagad ir tādas un tāpēc jūs nevarat rīkoties savādāk...

S. Bērtaitis.

Nu, tā ir nodokļu politika kopumā valstī, kādā veidā tiek rīkota... un kādā veidā tiek organizēta nodokļu sistēma. Tas, uz ko norādīja Finanšu ministrijas pārstāvis... ka izmaiņu veikšana šobrīd nodokļu... šajos nodokļu politikā, nozīmētu, ka tiek runāts pretim, ka ir nepieciešams palielināt nodokļu ieņēmumus no patēriņa un kapitāla. Un primāri, ja mēs šeit runājam par nekustamā īpašuma nodokli, kas ir tādā kapitāla nodoklis un ja valsts kopējā koncepcija ir palielināt ieņēmumus no šī nodokļu sektora, tad samazināt... tas ietu pretī pamatnostādnēm. Plus, kas vēl tika ņemts vērā un kas tajā komisijas sēdē tika diskutēts, noteiktos gadījumos tam var būt arī ietekme uz konkurenci.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, kā nomas maksas izmaiņa var ietekmēt nodokļu apmēru, ko maksā zemes īpašnieks visu laiku nemainīgi? Kā nomas maksas samazinājums palielina nodokļu ieņēmumus no zemes īpašniekiem?

S. Bērtaitis.

Tas pats par sevi neietekmē. Bet jūsu jautājums, kā es saprotu, bija par to, vai tika vērtētas iespējas grozīt nodokļus, lai samazinātu slogu, nodokļu slogu, zemes īpašniekiem. Nu, caur to... ja Saeima groza nodokļu normatīvos aktus un samazina šo slogu zemes īpašniekam, piemēram, caur nekustamā īpašuma nodokli, tad tas tiešā veidā ietekmē ieņēmumus.

G. Kusiņš.

Jūs savā runā norādījāt, ka tie priekšlikumi tika intensīvi apspriesti komisijā un prasījāt arī Tieslietu ministrijai. Sakiet, cik es sapratu, jūs runājāt par divām Tieslietu ministrijas vēstulēm, tas ir 31. janvāris 2017. gads un otra ir nedaudz vēlāka Tieslietu ministrijas vēstule. Sakiet, lūdzu, vai no šīm Tieslietu ministrijas vēstulēm jūs secināt, ka tas piedāvātais regulējums atbilst Satversmei? Un, ja jā, tad no kura Tieslietu ministrijas vēstules teksta tādu secinājumu var izdarīt? Tās ir 13. janvāra vēstule un 4. jūlija.

S. Bērtaitis.

Tā... Abos gadījumos Tieslietu ministrija sniedza vērtējumu savas kompetences ietvaros.

G. Kusiņš.

Vai Tieslietu ministrija izvērtēja tiesiskos apstākļus un teica, ka tāds samazinājums atbilst Satversmei?

S. Bērtaitis.

Cienījamā tiesa! Tieslietu ministrija citastarpā norādīja uz to, ka ekonomiskā situācija būtiski atšķiras no 2009. gada, norādīja, ka depozīta likmes, kā arī citu investīciju objektu peļņas rādītāji ir ievērojami zemāki un citastarpā deva norādes uz to, ka šie apstākļi ir ietekmējuši šo jautājumu, kas ir pamats, lai atgrieztos pie šī jautājuma. Tāpatās, kā tika norādīts un tika ieteikts no Tieslietu ministrijas puses, kā būtu labāk, vai mainīgu likmi, vai fiksētu... tika doti norādījumi par to, kas būtu taisnīgāk un kas garantētu lielāku stabilitāti. No Tieslietu ministrijas tas nebija kopējs viedoklis, ka jā, dariet tā. Tieslietu ministrija izvērtēja dažādus tiesiskos apstākļus, kas ar to ir saistīti un deva savu viedokli, kas tika ņemts vērā.

G. Kusiņš.

Un sakiet, lūdzu... tad attiecībā uz šīm Tieslietu ministrijas abās vēstulēs norādīto, ka Tieslietu ministrija nevar sniegt attiecībā uz ekonomiku. Kas bija tie ekonomiska rakstura pētījumi, analīzes, uz kuru pamata jūs izsecinājāt, cik es saprotu, ka 3 procenti ir tas īstais.

S. Bērtaitis.

Tas citastarpā tika, kā es minēju, apspriests ar Latvijas Bankas...

G. Kusiņš.

Tas ir Latvijas Bankas pārstāvja teiktais Mājokļa jautājumu apakškomisijas sēdē, un tas ir vienīgais, kā es saprotu, ja?

S. Bērtaitis.

Tas bija būtisks no Latvijas Bankas viedoklis, kas tika ņemts vērā un citu viedokļu šobrīd... es nevaru... Arī Latvijas Valsts zemes dienests savās vēstulēs un pētījumos, bija norādījis uz dažādiem finanšu aprēķiniem. Tā kā tas...

G. Kusiņš.

Valsts zemes dienests veic ekonomiska rakstura aprēķinus?

S. Bērtaitis.

Nē, nu citastarpā izteica savu vērtējumu... protams, ka mēs saprotam, ka Valsts zemes dienests nav kompetents šāda veida sniegt... bet nu tomēr, ja jūs prasāt, kas tika ņemts vērā, tad tika izteikts šāds viedoklis no Valsts zemes dienesta.

G. Kusiņš.

Jūs norādījāt, ka likumdevējs vērtēja jautājumu par kadastrālās vērtības grozīšanu. Un arī to, ka intensīvi ir apspriests par šo funkcionāli nepieciešamo zemes gabalu. Sakiet, lūdzu, kādu iemeslu pēc likumdevējs izvēlējās nevis vispirms atrisināt visu par funkcionāli nepieciešamo zemes gabalu, tad nokārtot, lai kadastrālās vērtības būtu saprātīgas, bet piemērot tieši procentu samazinājumu, jo procentu samazinājums ir tieši atkarīgs... cik ir šis funkcionāli nepieciešamais zemes gabals, cik ir šī zemesgabala kadastrālā vērtība un tad ir procents. Kāpēc tieši šāda secība? Dalītā nekustamā īpašuma izbeigšanas likumā ir norādīta problēma ar šo funkcionāli nepieciešamo zemes gabalu un tas arī izskan apakškomisijas sēdē no biedrības pārstāvjiem, ka tā ir problēma. Kāpēc tieši šāda secība? Vispirms procenta ierobežojums, nevis sakārtot funkcionāli nepieciešamo un kadastrālo vērtību?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa! Šeit es nevaru tomēr piekrist, jo 2014. gadā tika pieņemti grozījumi "Par valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizāciju", kur tika paredzēts šis te tiesiskais regulējums funkcionāli nepieciešamā zemes gabala noteikšanai un 2015. gadā Ministru kabinets izdeva Ministru kabineta noteikumus, kas reglamentēja tos detalizētāk. Arī Rīgas Dome ir izdevusi saistošos noteikumus, kas reglamentē. Tādējādi no likumdevēja perspektīvas darbs, kas ir iesaistīts tieši šī jautājuma sakārtošanā, ir izdarīts. Tālāk jau... vai nu tiek rosināts no dzīvokļu īpašnieka, no zemes īpašnieka puses šie konkrētie gadījumi, lai pārskatītu šo

funkcionāli nepieciešamo... tie ir individuāli administratīvie procesi, ko likumdevējs nevar ietekmēt. Tādējādi tas jautājums no likumdevēja puses ir izdarīts un viņš pēc būtības šobrīd ir slēgts.

Kas attiecas uz zemes kadastrālo vērtību, tad zemes kadastrālās vērtības bāzes, ja var teikt tā, iesaldēšana tika arī pieņemta vēl 2017. gadā, pirms tika lemts par apstrīdēto normu pieņemšanu galīgajā lasījumā. Tādējādi arī tas jau bija izdarīts, un faktiski šis darbs pie kadastrālās vērtības metodoloģijas uzlabošanas ir ļoti ilgstoši. Kāpēc? Tāpēc, ka zemes kadastrālā vērtība tiek izmantota ne tikai zemes nomas, piespiedu nomas gadījumos, bet arī, kas ir pats būtiskākais, nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanā. Tā kā tas ietekmē ārkārtīgi daudz pašvaldības budžetus. Ir nepieciešams ļoti ilgstošs process, lai šo jautājumu saskaņotu un neietekmētu negatīvi šo pašvaldības budžeta veidošanos. Tas vienkārši ir objektīvs apstāklis.

G. Kusiņš.

Vai es pareizi sapratu arī Saeimas atbildes rakstā pausto pozīciju, ka jūs uzskatāt, ka pareizā likme ir 3 procenti un šie 5... 4... ir tikai tāds pārejas posms, lai nonāktu pie 3 procentiem, kas, jūsuprāt, ir pareiza likme.

S. Bērtaitis.

No tiem deputātiem, kas iesniedza priekšlikumus, bija minēti gan 5, gan 3. Gala redakcijā komisija atbildīgā uzskatīja, ka ir nepieciešams perspektīvā iet līdz 3 procentiem pakāpeniskā veidā, bet šis te pakāpeniskums primāri ir domāts, lai nodrošinātu šo saudzīgo pāreju. Tas ir primārais nolūks. Jo šobrīd jau... ja mēs redzam tos apstākļus, kas ir ietekmējuši nepieciešamību grozīt, viņus varētu arī tūlītēji pieņemt. Un arī tūlīt varēja noteikt... likumdevējs teorētiski varēja tūlīt noteikt 3 procentus, bet nu, nākot pretī zemes īpašniekiem, un saprotot un rēķinoties ar to, ka šie pieņemtie grozījumi visticamāk tiks apstrīdēti Satversmes tiesā, tad tas arī tika šādējādi formulēts.

G. Kusiņš.

Vai es pareizi tad saprotu jūsu pozīciju tā, ka 3 procenti jeb līdz 3 procentiem... kā tagad ir formulēta apstrīdētā norma... ir tas optimālais Saeimas ieskatā. Vai šie 3 procenti balstās uz kaut kādiem ekonomiskiem apsvērumiem?

S. Bērtaitis.

Cienījamā tiesa! Kā jau es minēju, apsvērumi, kas tika ņemti vērā, bija salīdzināmā situācijā līdzvērtīgs ieguldījums. Un, kā jau es atsaucos... tāpat šis te salīdzinājums — “līdzvērtīgs ieguldījums” — ir valsts ilgtermiņa obligācijas. Ņemot

vērā, ka ieguldījums zemē ir zema riska ieguldījums, tas nav augsta riska ieguldījums, kur ir augsts peļņas maršs...

G. Kusiņš.

Tad es vēlreiz pajautāšu... Vai patiešām Saeima uzskata, ka Soņas Traubes veiktā īpašuma atgūšana ir kaut kāda investīcija?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa! Satversmes tiesa 2009. gadā, izskatot un pieņemot spriedumu, norādīja uz to, ka šis zemes gabals tiek uzskatīts kā kapitāls, kas tirgus ekonomikā nes peļņu. Un šī terminoloģija norāda tieši uz to, ka tas ir peļņas avots. Tās ir kaut kādas investīcijas, uz kurām var pretendēt... uz kaut kādu ienākumu gūšanu.

G. Kusiņš.

Un es saprotu, ka Saeima atzīst, ka ir atlīdzības funkcija jāpilda. To jūs teicāt.

S. Bērtaitis.

Jā. To mēs nenoliedzam.

G. Kusiņš.

Tātad pie konstrukcijas, ka ir 3 procenti. Jūs uzskatāt, ka tas ir pamatots, pareizs procents, no kuriem pusotrs procents ir jāsamaksā nekustamā īpašuma nodoklis, tad ir jāsamaksā dažiem zemes īpašniekiem PVN, visiem jāsamaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Sakiet, lūdzu, kāds tad ir tas Saeimas vēlamais jeb tas, ko Saeima redz... kādai ir jābūt šādu ienesīgu... kāds ir tas procents, kas ir jāpaliek zemes īpašniekam? Kādā veidā tad šī atlīdzības funkcija jeb kādā apmērā jeb kādā procentā ir jāizpildās?

S. Bērtaitis.

Tātad, kā jau es minēju, valsts krājobligācijas procentu likme šobrīd ir 1,2 procenti. Ja mēs no 3 procentiem noņemam 1,5 procentu zemes nodokli, un pat ja noņem šos 10 procentus ienākuma nodoklī, lai gan šīs krājobligācijas 1,2 procenti arī ir bruto summa pēc būtības, tur arī vēl ienākuma nodoklis ir jānoņem, tad tas arī ir salīdzināmā situācijā.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai krājobligācijas, kuru atmaksāšanu garantē valsts, ir salīdzināma situācija ar visu to, kas ir zemes īpašniekiem jāveic, lai iegūtu...

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa! Šobrīd es droši vien ātrumā nesameklēšu. Bet ir Satversmes tiesas spriedums, kas pasaka, ka peļņa ir atlīdzība par risku un darbošanos ekonomiskās nenoteiktības apstākļos. Tātad tas ir primāri, mēs peļņas korelāciju ar riska līmeni ņemam vērā. Ja mēs skatāmies uz zemes īpašumu, tad zemi nevar nozagt. Zemi nevar aiznest. Ugunsgrēks nevar iestāties. Dzīvojamā funkcija arī, nekur tā dzīvojamā māja nevar aizmukt. Ja mēs, pieņemsim, skatāmies uz industriāliem objektiem, tad tur vēl var būt, pieņemsim, tehnoloģiskās attīstības rezultātā zem ēkas lietojums var pazust tā nepieciešamība... bet dzīvojamā funkcija... viņa turpinās. Viss kopumā tas liecina, ka zeme zem šādām daudzdzīvokļu mājām ir zema riska. Un tas pēc būtības arī ir izšķirošs šajā apstākļi un ko arī Latvijas Bankas speciālists arī atzina diskusijās ar deputātiem.

G. Kusiņš.

Tad vēl jautājums saistībā ar pieteikumā norādītajiem leģitīmajiem mērķiem. Iepriekšējos Satversmes tiesas spriedumos Satversmes tiesa bija norādījusi leģitīmos mērķus. Šobrīd Saeimas atbildes rakstā ir norādīts, ka šīs apstrīdētās normas, šo ierobežojumu leģitīmais mērķis ir arī sabiedrības labklājība... sabiedrības labklājības aizsardzība. Sakiet, lūdzu, kā tieši šis izpaužas? Laika trūkuma dēļ jūs nevarējāt to izstāstīt.

S. Bērtaitis.

Jā. Tas tiesa. Atbildes rakstā tas ir izklāstīts rakstveidā. Plus, kas ir būtiski, arī ar Satversmes tiesas lēmumu, tiesneša, ir pievienots arī atbildes raksts no Saeimas perspektīvas iepriekšējā Satversmes tiesas lietā. Un arī tur, es vērsu uzmanību, ir uz šiem diviem mērķiem leģitīmajiem vērsta uzmanība. Citu personu tiesību aizsardzība. Tas vairāk vai mazāk ir fokuss uz atsevišķu, vairāk vai mazāk izolētu sabiedrības grupu. Tajā brīdī, kad tiek runāts par sabiedrības labklājību, šis fokuss pārvēršas no vienas izolētas grupas uz plašāku sabiedrības grupu. Un Saeimas ieskatā mēs šeit nevaram runāt par tikai šauru dzīvokļu īpašnieku. Kā jau es minēju, šie ir mājokļi, un mājokļos mitinās iedzīvotāji, tās ir ģimenes, tās ir mājsaimniecības un tādējādi šis ietekmējamo personu loks ir daudz plašāks un sabiedrība kopumā tiek ietekmēta ar šiem grozījumiem. Tāpēc mēs nevaram teikt, ka šeit likumdevējs būtu mēģinājis salīdzināt kādas ļoti šauras sabiedrības grupas, bet šeit ir plaša sabiedrības ietekme bijusi un arī sabiedrības tāda kopējā interese nozīmē, ka šāds leģitīmais mērķis šeit būtu arī jāievieš, ņemot vērā tos apsvērumus.

G. Kusiņš.

Un visbeidzot pēdējais jautājums man. Sakiet, lūdzu, jūs jau pieminējāt šos Ministru kabineta noteikumus 735. Mans jautājums ir, kādēļ likumdevējs ir noteicis atšķirīgu principu piespiedu nomas apmēra noteikšanai gadījumos, kad dalītais īpašums ir starp privātpersonām un kad dalītais īpašums ir starp publisku personu un privātu personu. Kāpēc tur ir dažādi principi? Jo tie Ministru kabineta noteikumi ir ļoti detalizēti. Kāpēc tā nav šeit?

S. Bērtaitis.

Cienījamā tiesa! Šeit ir jāņem vērā, ka arī noteikumi par publiskas personas zemes nomu... šajos Ministru kabineta noteikumos, viņi ir vērsti uz to, lai izvairītos no publisko līdzekļu izšķērdēšanas, tādējādi likmei ir jābūt tādai, lai nenotiktu valsts līdzekļu izšķērdēšana. Un faktiski Ministru kabinets ir uzskatījis, ka 1,5 procentu apmērs ir bijis tāds, kas nav valsts izšķērdība, kas ir adekvāts. Šeit ir droši vien jāņem vērā... es nevarēšu precīzi pateikt, bet te ir arī jāņem vērā, ka šādās tiesiskajās attiecībās nav jāmaksā nekustamā īpašuma nodoklis.

G. Kusiņš.

Tieši tā.

S. Bērtaitis.

Tad arī tas ir blakus apstākļi, kas, iespējams, ir samazinājis šo likmi līdz 1,5 procenti.

G. Kusiņš.

Bet tur ir atšķirīgi principi, kā to rēķina un kas ir jāņem vērā, jo 735. noteikumos ir atšķirīgi principi, kas ir jāņem vērā, kā tiek noteikta konkrētā likme.

S. Bērtaitis.

Jā, nu tur ir 7. punktā... 7.2. punktā ir fiksēts apmērs likmei noteikts. 1,5 procentu apmērā no zemes kadastrālās vērtības no 2010. gada 1. janvāra.

G. Kusiņš.

Un to pārējo noteikumu tā... tas, kas ir jāņem vērā, tas, jūsuprāt, neattiecas uz šo situāciju?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa, es neesmu padziļināti pētījis šo Ministru kabineta noteikumu sistēmu izvērstā veidā. Es fokusējos tieši uz to, ka valsts ir noteikusi šādu procenta likmi par sev piederošas apbūvētas zemes gabala nomu. Lai atbildētu, tad man būtu jāanalizē tieši šī Ministru kabineta noteikumu sistēma un tad varētu komentēt.

G. Kusiņš.

Vai mēs varētu teikt, ka 1,5 procenti ir tas, kas būtu īpašniekam jāpaliek pāri, ja tā žargonā saka, uz rokas, ja valstij tas paliek uz rokas?

S. Bērtaitis.

Nosakot šo peļņas procentu, valsts ir rīkojusies kā īpašnieks...

G. Kusiņš.

Lai netiktu izsaimniekots.

S. Bērtaitis.

...savukārt atlīdzība, tas ir jautājums par... tas primāri ir tirgus jautājums. Kas tirgū ir gatavs? Un mēs nerunājam par tieši fiksētām atlīdzības summām. Kas ir taisnīgi un par kādu cenu saņemt kaut kādu pakalpojumu vai nopirkt preci? Tas ir tas, ko tirgus nosaka. Bieži vien ir cenu svārstības. Tāpēc, ka pateikt, ka, lūk, viens cipars konkrētajā formā būtu taisnīgs visos gadījumos, tas nav... tas ir tirgus lielums. Tirgus pa lielam nosaka to, kas tad ir konkrētajā situācijā taisnīga atlīdzība.

G. Kusiņš.

Bet jūs uzskatāt... Vai es pareizi saprotu, ka valsts tad ir tiesīga... lai neizsaimniekotu... saņemt 1,5 procentu, bet īpašniekam var būt arī citāda summa. Vai es pareizi saprotu jūsu viedokli?

S. Bērtaitis.

Valsts šeit ir rīkojusies, nosakot valstij piederošo publiskās personas piederošus īpašumus, ir rīkojusies kā īpašnieks. Tas ir valsts ieskats, ka viņa prasīja šādu atlīdzību. Tas nenozīmē, ka citi īpašnieki var uzskatīt, ka viņiem ir lielākas ambīcijas uz lielāku peļņu vai mazākas. Tur var būt dažādi apsvērumi.

G. Kusiņš.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Kusiņam. Tiesnesis Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā, mēs daudz par samērīgumu runājām. Pieteikuma iesniedzēja arī ir norādījusi uz to, ka šī norma nav pieņemta ar likumu un ka, respektīvi, gan deputātiem nav bijusi pieejama, gan arī nav notikušas diskusijas, ir pārkāpts Saeimas kārtības rullis. Ko jūs teiktu par šo argumentu?

S. Bērtaitis.

Saeima nepiekrīt tādai pozīcijai. Saeima uzskata, ka Saeimas kārtības rullis ir ievērots. Ja mēs runājam par valsts... par likumu "Par valsts un pašvaldības dzīvojamo māju privatizāciju", tad no iesniedzēju puses bija iebildumi, ka priekšlikums tika iesniegts trešajam lasījumam. Šeit ir jānorāda, ka Saeimas kārtības rullis pieļauj, pēc būtības pieļauj iesniegt šādu priekšlikumus. Kas attiecas uz Saeimas kārtības ruļļa gara ievērošanu, ja mēs lietojam terminoloģiju, ko konstitucionālās sūdzības lietotāji lieto, ir jāņem vērā, ka šīs diskusijas bija jau ļoti ilgu laiku iepriekš. Jau 2016. gada aprīlī bija šāda veida priekšlikums un diskusijas gan rakstiskā, gan mutvārdu formā. Tādējādi tas nebija pēkšņs priekšlikums. Tas bija ilgstoši izvirzīts. Mēs nevaram uzskatīt, ka caur šo ir pārkāpts. Un savukārt attiecībā uz 22. jūnijā pieņemtajiem grozījumiem likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās", tur arī konstitucionālās sūdzības iesniedzēji, citējot Saeimas kārtības ruļļa noteikumus, citastarpā, necitē tiesību normu līdz galam un tur ir paredzēts, ka minētais termiņš, kas ir paredzēts iesniegšanai... es tagad uzreiz nevarēšu ātri atrast... bet tas termiņš, kas ir noteikts Saeimas kārtības rullī attiecībā uz... atradu... 87. pantā nav absolūts un minētā norma citastarpā paredz, ka šis noteikums nav attiecināms, kad Saeima ir nolēmusi citādi. Un konkrētajā gadījumā Saeima, pieņemot lēmumu grozīt darba kārtību un iekļaujot šo priekšlikumu un likumprojektu, arī tātad bija lēmusi citādi. Un Saeimas deputātu balsojums gan par likumprojekta atbalstīšanu bija vienbalsīgs un, arī izskatot tālāk, nebija nekādu iebildumu ne no viena deputāta. Tāpēc mēs nevaram uzskatīt, ka Saeima būtu pārkāpusi kārtības rulli.

I. Ziemele.

Tiesnese Rezevska. Lūdzu!

D. Rezevska.

Paldies. Jūs minējāt, ka šo 2017. gada grozījumu pamatā, Saeimasprāt, ir sociāli atbildīgas valsts princips.

S. Bērtaitis.

Tajā skaitā.

D. Rezevska.

Jā... Un vai jūs tad varētu mums paskaidrot, kas tad ir šā vispārējā tiesību principa satura konkretizācijā mainījies, Saeimasprāt, kopš 2009. gada?

S. Bērtaitis.

Šī principa konkretizācijā nav mainījies varbūt saturiskais vēstījums un šis te konkretizācijas rezultāts nebūtu atšķirīgs, bet te ir svarīgi tas, ka šis princips kopumā iegūst daudz lielāku svaru, ja mēs varam tā teikt. Šis princips vairāk dominē Saeimas darbā, ņemot vērā gan Valsts prezidenta Konstitucionālās komisijas atzinumu, kuram ir autoritatīva nozīme, gan arī Saeimas ievadā... tas viss kopumā norāda, ka tiesības ir attīstījušās, šim principam... tiek piešķirts lielāks svars šīm te sociālajām sabiedrības interesēm. Mēs nevaram vairs skatīties uz to kā uz pārspīlētu liberālisma veidolu, ka jums ir jāmaksā pilnīgi vienalga... kamēr nebūs tur valsts katastrofa vai kaut kāda kataklizma milzīga, jums ir jāmaksā. Nu, tāda pieeja nav adekvāta, un ir jāvērtē, šis te sociālais aspekts arī ir jāņem vērā.

D. Rezevska.

Bet jāmaksā ir vienalga... Vienkārši no 6 līdz 5, līdz 4, līdz 3.

S. Bērtaitis.

Ir jāmaksā. Protams, Saeima nekad nav noliegusi, ka ir jākompensē zemes īpašniekam viņa īpašumtiesību ierobežojumi. Šai atlīdzībai ir jāpilda atlīdzības funkcija. Jautājums, kā mēs interpretējam, kas ir taisnīga atlīdzība un kas ir samērīga vai nesamērīga atlīdzība. Un šeit šis te princips automātiski iegūst savu nozīmi un gūst savu svaru, ka tas ir jāņem vērā.

D. Rezevska.

Paldies.

I. Ziemele.

Tā, kolēģi... vēl būtu kādi jautājumi?

Paldies. Tātad tiesas sēdi šodien es pasludīnu par slēgtu. Mēs turpināsim rīt pulksten 10.00... attiecīgi es pieņemu, ka vēl ar jautājumiem arī no pieteikuma iesniedzēju puses. Mums ir arī vēl atlicis konkrētais lūgums, kuru mēs uzreiz rīt no rīta, kad būs visi iepazinušies, arī izlemsim.

L. Medina.

Rīt no paša rīta nevarēšu ierasties, tāpēc lūdzu Tieslietu ministriju rīt pieaicināt izteikties pēcpusdienā.

I. Ziemele.

Jā, mēs noteikti tad pieaicināsim pēcpusdienā. Skaidrs.

Dolgopolova kungs, lūdzu.

S. Dolgopolovs.

Man ir tāda situācija, ka man rīt 10.00 ir komisijas sēde. Diemžēl es viņu nevaru uzticēt komisijas priekšsēdētāja biedram, jo viņš ir apslimis. Ja drīkstu, tad varbūt es varētu lūgt pusstundu vēlāk sākt sēdi... jo tad es no Saeimas uzreiz varētu ierasties.

I. Ziemele.

Dolgopolova kungs, mēs varam droši sākt 10.00, jo vēl ir jautājumi Saeimas pārstāvim par lietām, kuras jūs zināt, jūs atklājat sēdi un mums pievienojaties pusstundas laikā. Jā. Paldies.

Tā tad pasludinu šodien sēdi par slēgtu. Mēs ejam pārtraukumā.

Stenogrammas izgatavotāja

Mārīte Ceļmalniece

Tiesas sēžu sekretāre

Marija Paula Pēce